

АНТИХРИСТЪТ

ЧОВЕКЪТ НА ГРЕХА

ОТ ПОСЛЕДНИТЕ ВРЕМЕНА

ИПОЛИТ
ЕПИСКОП И МЪЧЕНИК

СЛОВО ЗА ХРИСТА И АНТИХРИСТА

Тъй като ти толкова ревностно искаше да научиш предложените ти (*по-долу*) от мен глави, възлюблени ми братко Теофиле, то аз сметнах за необходимо, щедро почерпвайки, като от свещен източник, от самото Свещено писание, да ти представя това, за което молиш, за да може ти, не само възприемайки го със слуха на ухото си да се възрадваш, но и след това, изследвайки самите неща, да можеш за всичко да прославиш Бога. Нека това ти бъде напътствие от нас против беда в истинския живот, тъй като ти, вземайки от готовото слово, си посял в пространството на своето сърце като на тучна и чиста земя нещо, което мнозина не познават и не биха приели. С това ще посрамиш и противящите се и говорещите против спасителното Слово. Но внимавай, не предавай тези слова на неверници и хулители (*опасността ще е голяма*), но ги съобщавай на благочестивите и верни хора, които искат да живеят със страх свято и праведно. Не напразно блаженият апостол, поучавайки Тимотея, казва: *О, Тимотее! пази онова, що ти е предадено, и се отвърщай от скверното празнодумство и от възраженията на лъжовната наука, с която, като се занимават, някои се отклониха от вярата* (1Тим. 6:20, 21). И още: *“И тъй, чедо мое, усилвай се в благодатта, която ти е дадена от Христа Исуса, и каквото си чул от мене при много свидетели, предай го на верни човеци, които ще са способни и други да научат”* (2Тим. 2:1, 2). И тъй, ако блаженият апостол внимателно е предавал това, което не всички са могли да научат, предвиждайки духом, че *не всички имат вяра* (2Сол. 3:2), на колко по-голяма опасност се подлагаме ние, ако неразумно и както се случи, предаваме Божиите слова на нечестиви и недостойни люде.

2. Блажените пророци са били за нас очи, доколкото са прозирали с вяра тайните на Словото, които са послужили и след това на бивши родове, говорили са не само за миналото, но и за настоящето, и са възвестявали бъдещето, за да не бъде пророкът само пророк за своето време, но, предсказвайки бъдещето за всички родове, да бъде признаван наистина за пророк. Понеже тези отци, подготвени от пророчески дух и достойно почитани от Самото Слово, по подобие на музикални инструменти, са носели

винаги затворено в себе си Словото, като поразяващо оръдие, - и движени от Него са възвестявали това, което е било угодно Богу. Не със своята сила са говорили те (*не се лъжи*), и не това, което са искали, са възвестявали на другите (2Петр. 1:21), но, първо, направо са били осенявани от Словото, после във видения, научавали добре бъдещето и едва тогава, твърдо уверени, са говорили това, което е било разкрито от Бога само на тях. Иначе как пророкът ще се нарича пророк, ако духом не е предвидил бъдещето? Ако пророкът говори за нещо минало, то той не би бил пророк, говорейки за това, което е пред очите на всички. Възвестяващият бъдещето се нарича справедливо пророк и затова благоразумно пророците от древността са се наричали *ясновидци* (1 Цар. 9:9 и 1 Цар. 29:29). Затова и ние, добре изучили техните предсказания, говорим не свои собствени измислици и не си позволяваме да заменим с други, нови думи древните сказания на пророците, чиито писания, предлагаме (*в църквата*) и четем на можешите правилно да вярват, защото отгук тръгва общата за тях и другите полза: за говорещия тази, че той, съхранявайки в паметта си предлаганото, го разяснява правилно, а за слушащия тази, че той прилага ума си към това, което се говори. И тъй, когато и сега ни предстои обща работа, - на говорещия безпогрешно да предаде, а на слушащия, правилно чувайки, да приеме предлаганото, то моля те да възнесеш за това заедно с мен молитва към Бога.

3. Ти искаш да знаеш как Се е откривало в древността на блажените пророци Божието Слово, което е Божият Син, в древните времена наричан Слово? Именно така, чрез всички светии, То показва своето милосърдие и безпристрастност, просвещавайки ги и направлявайки ги, като опитен лекар, към това, което е спасително за нас, защото То познава човешката немощ. Невярващите се старае да научи, заблуждаващите се връща в правия път, на тези, които Го търсят с вяра, лесно се разкрива, ако те със светъл взор и чисто сърце силно желаят да почукат на вратата, То мигновено я отваря (Мат. 7:7, 8). Никого от Своите раби не отхвърля като недостоеен за Божествените тайни. Не предпочита богатия пред бедния, не унижава бедния за мизерията му, нито порицава варварина, нито отлъчва скопеца, като не човек, нито ненавижда жената за изначалното и непослушание, но всички приема и всички иска да спаси, всички иска да направи Божии синове и всички светци призовава в единен съвършен човек. Защото единно е Словото и Божият Син, чрез което и ние, получавайки възраждане от Светия Дух, всички искаме да се превърнем в единния съвършен и небесен човек, да стигнем *до състояние на мъж съвършен* (Ефес. 4:13).

4. По начало Божието Слово е било безплатно, но То е облечено в свята плът от Светата Дева, както жених, търсец за себе си свадбена дреха с която да пострада на кръста, за да може, разтваряйки нашето смъртно тяло със силата Си и смесвайки тленното с нетленно и немощното със силно, да спаси погиващия човек.

По този начин кръстът, на който се е извършвало Господното страдание, се превръща в тъкачен стан. Основата му - силата на Светия Дух, вътъка - свещената плът, изтъкана от Духа, нишките - благодатта, закрепваща и съединяваща с Христовата любов това и другото в едно, совалките - Словото,

а трудещите се тъкачи - патриарси и пророци, изтъкали на Христа красиво наметало и съвършен хитон: преминавайки през (реда) им, Словото, като совалка тъче това, което иска Отецът.

5. Но тъй като вече е време да пристъпим към нашия предмет, то достатъчно е и това, което досега казахме като предисловие в името на Божията слава. Сега е редно, вземайки Свещеното писание, да покажем от него, какво е и какво ще бъде пришествието на антихриста; в какво време и в кои години ще се яви този беззаконник; откъде ще дойде той и от какво племе и какво е името му, посочено в писанието с число на буквите; по какъв начин ще прелъсти той хората, събирайки ги от краищата на земята; как ще въздигне скръб и гонение на светци и ще се величае, като Бог; какъв ще бъде краят му; по какъв начин ще последва появяването на Господа от небесата, и как ще изгори целия свят; какво ще бъде славното и небесно царство на светците, царуващи с Христа, и какво ще бъде мъчението в огъня на нечистите?

6. Господ Бог Иисус Христос, по силата на Своето царско достойнство и слава, е бил предсказан като лъв (Откр. 5:5) (по подобен начин свещеното писание е представило антихриста като лъв, заради неговата тирания и насилие. И по всичко може да заприлича този прелъстител на Божия Син. Лъв е Христос - лъв е и антихристът; Христос е цар (Иоан. 18: 37) - цар е и антихриста; Спасителят Се е появил като Агнец (Иоан. 1:29) - по подобен начин ще се появи и той, като агнец, бидейки вълк отвътре (Мат. 7:15). Спасителят е влязъл чрез обрязване в света - така ще влезе и той; Господ е изпратил апостолите във всички народи - по подобен начин ще изпрати и той лъжеапостолите. Спасителят е събрал разпилените овце (Иоан. 11:52) - и той така ще събере разпиления народ. Господ е дал печат на вярващите в Него - и той ще даде; Спасителят се е явил в човешки образ - и той ще дойде в човешки образ. Спасителят е възкръснал (от смъртта) и е показал свещената Си плът като храм (Иоан. 2:19) - и той ще въздигне в Иерусалим каменен храм. Прелъстяващите му хитрости ще покажем по-нататък, а сега да се обърнем към разглеждане на това, което следва.

7. Блаженият Иаков, предвъзвестявайки в своите благословения за Господа и нашия Спасител, казва така: *“Иудо! тебе ще възхвалят твоите братя. Ръката ти ще бъде върху гърба на враговете ти; тебе ще се покланят бащините ти синове. Иуда е млад лъв; от плячка, сине мой, се вдигаши. Наведе се и легна като лъв и лъвица: кой ще го вдигне? Скиптърът не ще се отнеме от Иуда и законодателят — от чреслата му, докле не дойде Примирителят, и Нему ще се покоряват народите. Той вързва о лоза своето осле и о лозата на най-доброто лозе — пърлето на своята ослица; във вино пере дрехата си и в кръв от грозде — облеклото си; блестят очите (му) от вино, и бели са зъбите (му) от мляко”* (Бит. 49:8-12).

8. Можех да ти разкажа това с други думи, обаче реших да предложа оригиналния текст; но тъй като думите му изискват обяснения, то аз няма да ги пренебрегна. Това наистина са думи славни и Божествени, които могат да са от полза за душата. Млад лъв е нарекъл пророкът Христа, произлязъл по плът от Иуда и Давид, не от семе, обаче, Давидово роден, но заченат от

Светия Дух и произлязъл от свещено растение — от земята. Защото Исаия казва: *“И ще покара младочка от Иесеевия пън, и клон ще израсне от неговия корен”* (Ис. 11:1). Този, наречен от Исаия цвят, Иаков е наречъл растение. Защото в началото Той е възникнал като растение, а след това е разцъфтял в света. А когато се казва *“наведе се и легна като лъв и лъвица”*, то с това се показва тридневното успение на Христос, както и Исаия казва: *“Как вярната, изпълнена с правосъдие столица стана блудница! В нея правда обитаваше, а сега — убийци”* (Ис. 1:21). Подобно и Давид: *“Лягам, спя и ставам, защото Господ ме закриля”* (Пс. 3:5), показвайки в това изречение и успението Му и последвалото възкресение. А Иаков казва: *“Кой ще го вдигне?”* Тоест казва същото, което и Давид, както и Павел: *“Бога Отца, Който Го възкреси от мъртвите”* (Гал. 1:1).

9. Когато казва: *“Скиптърът не ще се отнеме от Иуда и законодателят — от чреслата му, докле не дойде Примирителят, и Нему ще се покоряват народите”*, той посочва пророчеството, изпълнило се върху Христа. Защото Той е нашата надежда: ние копнеем за Него и с вярата си виждаме бъдещето, изпълнено с небесна сила.

10. *Той вързва о лоза своето осле*, тоест подобните му обрязани хора към званието си, защото Сам е бил лоза (Иоан. 15:1). *И о лозата на най-доброто лозе — пърлето на своята ослица*, — хората от езичниците, призовавайки обрязаните в една вяра.

11. *Във вино пере дрехата си* — има предвид благодатта на Светия Дух, от Отца низходяща върху Йордан. *И в кръв от грозде — облеклото си*, — кръвта на кое грозде, ако не на своята плът, подобно на чепка от грозде, изцедена от дърво? От реброто ѝ са потекли два източника — на кръв и вода: умивайки се с тях, се пречистват народите, които Той смята за Свое облекло.

12. *Блестят очите му от вино*. Кои са Христовите очи, ако не блажените пророци? Те, проглеждайки чрез Духа и провъзгласявайки предстоящите Му страдания, виждайки Го с тази сила с духовни очи, *се възрадваха* (Иоан. 8:56), бидейки обладани от самото Слово и Неговата благодат.

13. С думите: *И бели са зъбите му от мляко* означава излизашите от светите уста Христови заповеди, чисти като мляко.

14. И тъй, когато Писанието провъзгласило Христос за лъв и млада лъвица, то подобни думи са казани и за антихриста. Моисей казва така: *“Дан е млад лъв, който избягва из Васан”* (Втор. 33:22). Но за да не сгреша някой, мислейки, че тази дума е казана за Спасителя, нека ѝ обърне внимание. *Дан*, казва, *е млад лъв*, назовавайки Дановото коляно, обявява, че от него ще се роди антихрист. Защото както от Иудовото коляно се ражда Христос, така от Дановото коляно ще се роди антихриста. А че това е така — Иаков казва: *“Дан ще бъде змия на път, аспида на пътека, която ухапва крака на коня”* (Бит. 4 9:17). Коя е тази змия, ако не антихриста, прелъстителят, за когото се говори в книгата “Битие” (3:1), прелъстил Ева и спънал Адам? Но тъй като това трябва да се докаже с още много свидетелства, то ние не ще се откажем да го направим.

15. Че действително от Дановото коляно ще се роди и възстане тиранин и цар, ужасен съдия, син на дявола, за това говори пророкът: *“Дан ще съди народа си като едно от Израилевите колена”* (Бит. 49:16). Но някой ще възрази, че това е казано за Самсон, който, раждайки се от Дановото коляно, съди народа двадесет години. Това се е сбъднало за Самсон само отчасти, а напълно ще се сбъдне за антихриста. Защото Иеремия казва: *“От Дан ще чуем пръхкане на конете му: от громкото цвилене на жребците му трепери цяла земя”* (Иер. 8:16). И друг пророк казва: *“Ще събере цялата си сила от изтока на слънцето до запада, тези, които е повикал и които не е повикал, ще тръгнат с него. Той ще направи морето бяло от множество корабни платна, а полето ще направи черно от големите щитове на тежко въоръжена пехота, и всеки, който се срещне с него в битка, ще падне от меч.”* Че това е казано не за някой друг, а за онзи безсрамен и богопротивен тиранин, ще покажем по-долу.

16. И Исаия казва така: *“И тогава, кога Господ извърши всичкото си дело на планина Сион и в Иерусалим, ще каже: ще погледна плода от горделивото сърце на царя асирийски и пустославието на високо дигнатите му очи. Той казва: със силата на моята ръка и с моята мъдрост извърших това, защото съм умен: разместям границите на народите, разграбвам съкровищата им и свалям от престоли като исполин, и ръката ми ограби богатството на народите като гнезда; и както вземат оставените в тях яйца, тъй заграбих аз цялата земя, и никой с крило не шавна, ни уста отвори, нито писна. Затова Господ, Господ Саваот, ще прати немощ на неговите здравеняци и между първенците му ще разпали пламък, като пламък от огън. Светлината на Израеля ще бъде огън, и неговият Светия — пламък, който ще изгори и пояде тръните му и бодилите му в един ден”* (Ис. 10:12-14, 16, 17).

17. Също и на друго място: *“Как изчезна мъчителят — пресече се тиранията! Господ съкруши жезъла на нечестивците, скиптъра на владетелите, който яростно поразяваше народите с неотвратни удари, гневно владееше над племената с неудържимо гонение. Цяла земя си отдъхва, почива, възклищава от радост; и кипарисите се радват за тебе, и кедрите ливански, думайки: откак ти заспа, никой не идва да ни сече. Адът преизподен се раздвижи заради тебе, за да те посрещне при твоето влизане; заради тебе разбуди рефаимите, всички вождове на земята; дигна всички царе езически от престолите им. Те всички ще ти говорят: и ти стана безсилен като нас! и ти стана подобен нам. Гордостта ти е свалена в преизподнята, с всичкия ти шум; под тебе са червеи за постилка, и червеи са твоя покривка. Как падна ти от небето, деннице, сине на зората! Разби се о земята ти, която тъпчеше народите. А в сърце си думаше: ще възляза на небето, ще издигна престола си по-горе от Божиите звезди и ще седна на планината в събора на боговете, накрай север; ще възляза в облачните висини, ще бъда подобен на Всевишния. Но ти си свален в ада, вдън преизподнята. Които те виждат, вглеждат се в тебе, думат си за тебе: тоя ли е човекът, който земя разклащаше, царства раздрусваше, вселената в пустиня обърна и разрушаваше градовете ѝ, пленниците си не отпушаше по*

домовете им? Всички царе на народите, всички почиват с чест, всякой в своята гробница; а ти си захвърлен във от гробницата си като захвърлен клон, като дреха на убити, на погубени с меч, които спускат в каменни ровове, — ти си като тъпкан труп, няма да се съединиш с тях в гроба; защото ти разори земята си, уби народа си: племето на злодейците довеки няма да се спомене. Гответе клане за синовете му поради беззаконието на баща им, за да не възстанат и да не завладеят земята” (Ис. 14:4-21).

18. По подобен начин и Иезекия казва за него така: “И биде към мене Слово Господне: сине човешки! кажи на началника на Тир: тъй казва Господ Бог: задето се надигна сърцето ти и казваш: “аз съм бог, седя на божие седалище, в сърцето на моретата”, и, бидейки човек, а не Бог, туряш твоя ум наравно с Божия ум, — ето, ти си по-мъдър от Данишл, няма тайна, скрита от тебе; с мъдростта си и с разума си ти си спечели богатство и в своите съкровищници събра злато и сребро; с голямата си мъдрост, чрез търговията си, ти умножи богатството си, и умът ти се възгордя с твоето богатство, — затова тъй казва Господ Бог: понеже ти туряш твоя ум наравно с Божия ум, ето, аз ще доведа против тебе другоземци, най-върлите измежду народите, и те ще извадят мечовете си против красотата на твоята мъдрост и ще помрачат твоя блясък; те ще те в гроб свалят, и ще умреш в сърцето на моретата със смърт на убити. Ще кажеш ли тогава пред твоя убиец: “аз съм бог”, когато в ръката на оногова, който те убива, ти ще бъдеш човек, а не бог? Ти ще умреш от ръката на другоземци със смърт на необрязани; защото аз рекох това, казва Господ Бог” (Иезек. 28:2-10).

19. За изложението на тези думи, да видим по-конкретно какво казва Даниил във виденията. Той, говорейки поотделно за царствата, на които предстои да съществуват в последните времена, е показал и пришествието на антихриста, и свършека на този свят. Той казва, обяснявайки Навуходоносоровото видение: “Твоето видение, царю, беше такава: ето, някакъв си голям истукан; огромен беше този истукан, той стоеше в извънреден блясък пред тебе, и видът му беше страшен. Главата на този истукан беше от чисто злато, гърдите му и ръцете му — от сребро, коремът и бедрата му — медни, пицелите му железни, нозете му част железни, част глинени. Ти го гледаше, докле се камък откъсна от планината, без да го е ръка съборила, удари в истукана, в неговите железни и глинени нозе, и ги разби. Тогава всичко заедно се раздроби: желязо, глина, мед, сребро и злато станаха като прах на лятно гумно; вятърът ги отнесе, и диря от тях не остана; а камъкът, който разби истукана, стана голяма планина и изпълни цяла земя (Дан. 2:31-35).

20. Присъединявайки към това и собствените Даниилови видения, ще направим едно обяснение на това и другото, като покажем как те не си противоречат помежду си и са истинни. Той казва така: “Гледах в ноцното си видение, и ето, четирите ветрове небесни се бореха на голямото море, и четири големи звяра излязоха от морето, неприлични един на други. Първият беше като лъв, но крилете му орлови: гледах, докле му изскубаха крилете, и биде дигнат от земята и се изправи на нозе като човек, и даде му се

човешко сърце. И ето, още един звяр, втори, приличен на мечка, стоеше откъм едната страна, и три глика в устата му. После видях: ето, още един звяр, като леопард: на гърба му четири птичи крила, и четири глави имаше тоя звяр. След това гледах в ноцните видения, и ето, четвърти звяр, страшен и ужасен и твърде силен; имаше големи железни зъби; той пояжда и троши, а остатъците тъпче с нозе; той се отличаваше от всички предишни зверове, и имаше десет рога. Гледах тия рогове, и ето, измежду тях излезе още един малък рог, и три от предишните рогове бяха с корен изтръгнати пред него; и ето, на тоя рог имаше очи, като човешки очи, и уста, които говореха надутото” (Дан. 7:2-8).

21. “Видях най-сетне, че бидоха поставени престоли, и седна Старият по дни; облеклото Му беше бяло като сняг, и космите на главата Му — като чиста вълна; престолът Му — като огнен пламък, колелата Му — като пламтящ огън. Огнена река излизаше и минаваше пред Него; хиляда хиляди Му служеха, и десетки хиляди по десет хиляди предстояха пред Него; съдиш седнаха, и книги се разтвориха. Видях тогава, че за изречените горделиви думи, каквито рогът говори, звярът биде убит пред очите ми, и тялото му смазано и предадено на огън, за да изгори. И от другите зверове биде отнета властта им” (Дан. 7:9-12).

22. “Гледах в ноцните видения, и ето, на небесни облаци идеше сякаш Син Човеческий, дойде до Стария по дни и биде доведен при Него. И Нему бе дадена власт, слава и царство, за да Му служат всички народи, племена и езици; владичеството Му е владичество вечно, което няма да премине, и царството Му не ще се разруши” (Дан. 7:13-14).

23. Доколкото на някои това разказано тайнство се струва неразбираемо, то ние няма да скрием нищо необходимо за разбирането му от притежаващите здрав разум. Говорейки за лъвицата, излизаща от морето, пророкът е обозначил вавилонското царство, както и с това, че на онова тяло главата е била златна. С това, че крилете на лъва са като орлови, се обозначава, че вавилонския цар се е въздигнал и се е опълчил срещу Бога. А че крилете му са били изскубани, означава, че му е била отнета славата: защото той е бил изгонен от царството си. А с думите: *и се изправи на нозе като човек*, и даде му се човешко сърце се показва, че той се е разкалял, опознавайки себе си, че и той е човек, и е въздал слава на Бога.

24. След лъва е видял втори звяр, подобен на мечка: това са били персите, защото след вавилонците са властвали персите. С думите “*три глика в устата му*” - показват три народа: персите, мидите и вавилонците; същото показва във (видяното) тяло и споменатото след златото сребро. След това третият звяр - леопардът: това са били елините. Защото след персите властта е взел Александър Македонски, който е победил Дарий, в тялото той се обозначава с мед. Отбелязвайки, че той има *четири птичи крила* (и четири глави), очевидно се посочва, как ще се раздели Александровото царство: защото под *четирите глави* се разбират четирима произлезли от него царе, тъй като Александър, умирайки, е разделил царството си на четири части.

25. После казва: “*Четвъртият звяр е страшен и ужасен: имаше големи железни зъби.*” Кой е това ако не римляните? Това е *желязото* —

властващото сега царство (Римското): защото пицелите му са железни. След това ни остава (да обясним) стъпалата на нозете в тялото, на които една част е желязна и част глинена, смесени помежду си. Чрез палците на нозете му пророкът тайнствено е показал царете, които ще излязат от него, за което Даниил казва: *“Гледах тия рогове, и ето, измежду тях излезе още един малък рог, и три от предишните рогове бяха с корен изтръгнати пред него.”* С това се показва не някой друг, а антихристът, който по същия начин ще възстанови Иудейското царство. Три рога, казва, ще му бъдат изтръгнати: това са трима царе: египетския, либийския и етиопския, които той ще убие по време на война в сражение (сравни Дан. 11:43). И завладявайки здраво всичко, той, бидейки жесток тиранин, ще въздигне скръб и гонение за хората, над които ще се възнесе. Защото Даниил казва: *“Гледах, как тоя рог водеше борба със светиите и ги надвиваше. Звярът биде убит пред очите ми, и тялото му смазано и предадено на огън, за да изгори”* (Дан. 7:21,11).

26. След малко ще дойде от небесата Камъкът, поразил тялото и съкрушил предишното, представляващ всичките царства и дал царство на светиите на Вишния. Той се превърнал в голяма планина, и изпълнил цялата земя, за него Даниил казва: *“Гледах в ноцните видения, и ето, на небесни облаци идеше сякаш Син Човеческий, дойде до Стария по дни и биде доведен при Него. И Нему бе дадена власт, слава и царство, за да Му служат всички народи, племена и езици; владичеството Му е владичество вечно, което няма да премине, и царството Му не ще се разруши”* (Дан. 7:13,14). Показва властта, дадена от Отца на Сина (Мат. 28:18), който е цар на небесно, земно и подземно (Филип. 2:10) и съдия на всички. На небесните, защото Словото на Отца е съществувало преди всички, на земните — защото То се е родило човек сред човеците, обновявайки със Себе си Адам, на подземните — защото То се е вселило в мъртвите, възвестявайки радост на душите на светците (1 Петр. 3:19) и със смъртта Си побеждавайки смъртта.

27. Когато се сбъдне това, че и десетте пръста (на нозете) на истукана се превърнат в народни държави, и десетте рога на четвъртия звяр се разделят на десет царства: тогава по-ясно бихме видели всичко горепосочено и бихме го проследили нагледно.

28. Златната глава на тялото и (според друго видение) лъвът са били вавилонците; сребърните гърди и ръце, и мечката — персите и мидите; медните корем и бедра и леопардът — елините, получили власт от времето на Александър; желязните пищали и страшният и ужасен звяр — римляните, властващи сега; стъпалата на нозете от глина и желязо и десетте рога са обозначавали царствата, на които предстои да съществуват; единият малък рог, изникващ в тях — антихриста; камъкът, поразяващ тялото, изпълващ земята, и носещ съд на света — Христос.

29. Преподаваме ти това, възлюблени, със страх, но благосклонно и с нескончаемата Христова любов. Защото ако живялите преди нас блажени пророци, виждайки това, не са искали да проповядват открито, за да не смутят човешките души, а са го излагали тайно в притчи и гадания, казвайки: *“Тук се иска ум, който да има мъдрост”* (Откр. 17:9): то на колко по-голяма

опасност се подлагаме ние, дръзвайки да говорим открито това, което е разказано тайно от тях? Да видим сега, какво, най-накрая, ще се случи на тази нечиста (римска) блудница, какво и колко по Божия гняв ще бъде нейното лично мъчение преди (всеобщия) съд?

30. Ела, блажени Исаия, възстани, кажи ясно това, което си пророкувал за великия Вавилон. Защото ти си разказал и за Иерусалим, и то се е сбъднало. Ти си разказал за него ясно: *“Земята ви опустошена, градовете ви с огън изгорени; нивите ви пред ваши очи чужденци пояждат; всичко е зануствяло — като след разорение от чужденци. И остана дъщерята Сионова като колиба в лозе, като сенница в градина, като обсаден град”* (Ис. 1:7,8). Е, какво? Не се ли е сбъднало вече това? Не се ли е осъществило казаното от теб? Не е ли опустошена тяхната Иудейска земя? Не е ли изгорено светилището им? Не са ли съборени стените им? Не са ли разорени градовете им? Не разсипват ли чужденци страната им? Не владеят ли римляни земята им? И ето нечестивите, възненавиждайки те, те умъртвиха, а също и Христа разпнаха. Ти умря в мир, но сега живееш в Христос.

31. Кого от вас ще обикна повече, тебе ли, но и Иеремия е мъченик за вярата? Ако си повече от Иеремия, то и Даниил свидетелства мъченически. Данииле, — повече от всички ще те похваля; но и Иоан не лъже. С какви уста и език да ви прославям, повече от говорещото във вас Слово? Умрели сте с Христа, но и ще оживеете с Христос. Чуйте и се възрадвайте: казаното от вас се е сбъднало точно. Вие първи сте видели това и после сте възвестили на всички родове, като сте им послужили с Божиите слова. Вие сте наречени пророци, за да можете да спасите всички. Защото пророкът е наистина пророк тогава, когато, предвъзвестявайки бъдещето, накрая го видим осъществено. Вие сте ученици на добрия Учител. Заслужено провъзгласявам това като за живи, защото вие вече имате на небесата очаквания от вас нетленен венец на правдата (2Тим. 4:8).

32. Кажи ми, блажени Данииле, увери ме, моля те. Ти пророкуваш за лъв във Вавилон, защото си бил пленник там; разкриваш бъдещето за мечката: тогава още си живял на света и си видял това осъществено. След това ми говориш за леопард: и откъде можеш да знаеш това, след като тогава ти вече си починал? Кой те е научил да разкажеш това, ако не *Създалия те в майчината утроба* (сравни Иер. 1:5)? Бог, казваш. Ти каза и не излъга: възстана леопардът (Дан. 7:6), дойде еднорогия козел, срази овена, съкруши рогата му, стъпка го с крака, възнесе се в падението му, възстанаха четирите рога под него (Дан. 8:2-8). Възрадвай се, блажени Данииле: ти не сгреси, — всичко това се сбъдна.

33. След това ми разкажи за четвъртия звяр, страшен и ужасен, *зъбите му железни* и ноктите му от мед, *той пояжда и троши, а остатъците тъпче с нозе*. Наистина сега господства това желязо, ето, то смирява и прави изтънчено всичко, и ето неволно покорява всички. Това виждаме сега, и научени от тебе сега прославяме Бога.

34. Но понеже имахме намерение да разкажем за блудницата (сравни глав. 29), то ела, блажени Исаия, да чуем какво казваш ти за Вавилон. *“Слез и седни на праха, о девиче, дъще Вавилонска; седи на земята: престол няма,*

дъще Халдейска, и занаят няма да те наричат нежна и разкошна. Вземи хромели и мели брашно; свали булото си, запретни поли, разголи крака, гази реки: твоята голота ще се открие, и ще се виждат дори твоите срамоти. Ще отмъстя и никого не ще пожалея. Нашият Изкупител — името Му е Господ Саваот — е Светият Израилев. Седи мълком и прибири се в тъмнината, дъще Халдейска, защото занаят няма да те наричат господарка на царствата” (Ис. 47:1-5).

35. “Аз се разгневих на Моя народ, унизах Моето наследство и ги предадох в твои ръце; а ти не им оказа милосърдие, на старец налага най-тежкото си иго. И си казваше: “вечно ще бъда господарка”, а на ум си не туряше това, не помисляше, какво ще бъде отпосле. Но сега изслушай това, ти, изнежнена, която живееш безгрижно, която си казваш в сърцето: “аз съм, и няма друга като мене: няма да седя вдовица, нито ще изпитам загуба на деца”. Но внезапно, в един ден ще те сполети едното и другото — загуба на деца и вдовство; в пълна мярка ще те сполетят те, при всичкото множество на твоите вражби и голямата сила на твоите магии. И ти си думаше в сърце: “аз съм, и няма никоя освен мене”. И ще те сполети бедствие: не ще узнаеш, откъде ще се подигне то, и ще те връхлети беда, която не ще бъдеш в сила да отблъснеш; и внезапно ще те сполети гибел, за която и не мислиш. Стой си прочее с твоите магии и с многото си вражби, с които си се занимавала от младини: може би — ще си помогнеш, може би — ще устоиш. Ти си уморена от многото си кроежи; нека излязат ония, които наблюдават небесата, звездобройци и предсказвачи по новолуния, и да те спасят от онова, що трябва да ти се случи. Ето, те са като слама: огън ги изгори; не избавиха душата си от пламъка; не остана въглен да се погрее някой, нито огън, да си поседи пред него. Такива са станали за тебе ония, с които си се трудила, с които си търгувала от младините си. Всеки ударил по свой път; никой не те спасява” (Ис. 47:6-15).

Ето какво ти предсказва Исаия; да видим, не е ли казал същото и Йоан.

36. Защото той, намирайки се на остров Патмос, е видял откровението на страшните тайни, и разказвайки ги подробно, научава и другите. Кажете ми, блажени Йоане, апостол и ученик Господен, какво си видял или чул за Вавилон? Събуди се и кажи, нима не той те е пратил в изгнание? “След това дойде един от седемте Ангели, които имаха седемте чаши, и говори с мене, като ми каза: дойди, ще ти покажа осъждането на голямата блудница, която седи над многото води; с нея блудствуваха земните царе, и с виното на блудството ѝ се опиха жителите на земята. И ме отнесе духом в пустиня; и видях една жена да седи на червен звяр, който беше пълен с богохулни имена и имаше седем глави и десет рога. А жената беше облечена в багреница и червено, украсена със злато, драгоценни камъни и бисери; в ръка си държеше златна чаша, пълна с гнусотии и нечистота от блудството ѝ; и на челото ѝ бе написано името: тайна, Вавилон Великий, майка на блудниците и на земните гнусотии” (Откр. 17:1-5).

37. “Видях, че жената беше пияна от кръвта на светиите и от кръвта на свидетелите Иисусови, и, като я видях, почудих се твърде много. И каза ми Ангелът: какво се чудии? Аз ще ти кажа тайната на жената и

на тоя звяр, който я носи и има седем глави и десет рога. Звярът, който ти видя, беше и го няма; той ще излезе от бездната, и ще загине; и ония земни жители, чиито имена не са вписани в книгата на живота от създаване на мира, ще се почудят, като видят, че звярът беше и го няма, макар и да съществува” (Откр. 17:6 - 8).

38. “Тук се иска ум, който да има мъдрост. Седемте глави са седем планини, върху които седи жената, и са седем царе, от които петима паднаха, единият стои, а другият още не е дошъл; когато пък дойде, той ще трябва малко да остане. И звярът, който беше и който го няма, е осми; той е от седемте, и ще загине. А десетте рога, що видя, са десет царе, които още не са получили царство, но като царе ще получат власт само за един час заедно със звяра. Те имат една мисъл и ще предадат своята сила и власт на звяра; те ще воюват против Агнеца, и Агнецът ще ги победи, защото Той е Господар на господарите и Цар на царете, и ония, които са с Него, са звани, избрани и верни” (Откр. 17:9 - 14).

39. “И казва ми: водите, които видя, дето седи блудницата, са народи и тълпи, племена и езици. А десетте рога, що видя на звяра, те ще намразят блудницата, ще я направят пуста и гола, плътта ѝ ще изядат, а сама нея на огън ще изгорят, защото Бог им тури на сърце да изпълнят волята Му, да се сговорят и да дадат царството си на звяра, докле се изпълнят думите Божии. И жената, която ти видя, е големият град, който царува над земните царе” (Откр. 17:15-18).

40. “След това видях да слиза от небето друг Ангел, който имаше голяма власт; и земята светна от неговия блясък. И силно извика той, като казваше с висок глас: падна, падна Вавилон — великата блудница, и стана жилище на бесове и свърталище на всякакъв нечист дух, свърталище на всички нечисти и омразни птици; защото от виното на яростното блудство пиха всички народи, и царете земни блудствуваха с нея, а търговците земни разбогатяха от големия ѝ разкош. И чух друг глас от небето да казва: излезте от нея, люде Мои, за да не участвувате в греховете ѝ, и да не се заразите от язвите ѝ: защото нейните грехове стигнаха до небето, и Бог си спомни неправдите ѝ” (Откр. 18:1 - 5).

41. “Отвърнете ѝ тѣй, както ви и тя отвърна; отвърнете ѝ двойно за делата ѝ; с чашата, с която ви черпеше, почерпете я двойно. Колкото се е прославил и живял разкошно, толкова мъка и скръб ѝ върнете; понеже тя казва в сърцето си: седя като царица, вдовица не съм и скръб няма да видя. Затова в един ден ще ѝ се струпат поразите: смърт, жалост и глад, и ще бъде изгорена в огън, защото силен е Господ Бог, Който я съди. Ще я оплачат и ще ридаят за нея земните царе, които са блудствували с нея и живели разкошно, кога видят дима от изгарянето ѝ, като стоят надалеч от страх пред нейните мъки и казват: горко ти, горко ти, великий граде Вавилоне, граде силни, защото в един час дойде твоята осъда! И търговците земни ще плачат и ридаят за нея, понеже стоките им никой вече не купува, стоки от злато и сребро, от драгоценни камъни и бисери, от висон и порфира, от коприна и багреница; всякакво благовонно дърво и всякакви изделия от слонова кост; всякакви изделия от скъпоценно дърво, от

мед, от желязо и от мрамор, дърчин и тамян, миро и ливан, вино и дървено масло, брашно и пшеница, говеда и овци, коне и колесници, тела и души човешки. И овоцията, за които душата ти копнееше, отдалечиха се от тебе, и всичко тлъсто и светло изчезна за тебе, и няма вече да го намериши. Търговците на тия стоки, които се обогатиха от нея, ще застанат надалеч от страх пред мъките ѝ, като плачат, ридаят и казват: горко ти, горко ти, граде велики, облечен във висон, порфира и багреница, украсен със злато, драгоценни камъни и бисери, защото в един час пропадна толкова голямо богатство! И всеки корабоначалник, и всички пътници по корабите, и моряци, и ония, които търгуват по море, застанаха отдалеч и викаха, като гледаха дима от изгарянето му, думайки: кой град е подобен на великия град? И посипаха с пепел главите си, и с плач и ридание викаха и казваха: горко ти, горко ти, граде велики, с чиито драгоценности се обогатиха всички, които имат кораби по море: защото в един час запустя!” (Откр. 18:6-19).

42. “Весели се за това, небе, и вие, свети апостоли и пророци, защото Бог е отсъдил вашата съдба с него. Тогава един силен Ангел дигна камък, голям като воденичен, та го хвърли в морето и каза: с такъв устрем ще бъде сринат Вавилон, великият град, и не ще го има вече; глас от гуслари, певци, свирачи на пищелки и тръбачи няма вече да се чуе в тебе; никакъв художник на какво и да е изкуство няма вече да се намери в тебе; шум от воденичен камък няма вече да се чуе в тебе; светлина от светило няма вече да се появи в тебе, и глас на младоженец и невеста няма вече да се чуе в тебе, защото твоите търговци бяха велможни на земята, защото чрез твоите магии се заблудиха всички народи. И в него биде намерена кръв на пророци, светиши и на всички избити на земята” (Откр. 18:20-24).

43. В тези думи достатъчно ясно е разказано за честото осъждане на мъчения, при последните бъдещи времена на Вавилон, от онези на които е предстояло да бъдат мъчителите. Но сега ни предстои внимателно да изложим времето, в което ще се случат тези мъчения, и как измежду мъчителите ще изникне малък рог. Това ще се случи, когато железните пищали, досега държали властта, стигнат до стъпалата на краката и до палците, съгласно явлението на истукана и вида на страшния звяр, както е обяснено по-горе, когато желязото и глината се смесят в едно. А (по-точно) това ще ни покаже Даниил. Той казва: *и една седмица ще утвърди завета за мнозина, а в половината на седмицата ще престане жертва и принос* (Дан. 9:27). Той е обозначил една седмица от годините, последната, която ще бъде в последните времена, при свършека на целия свят: половината от тази седмица ще вземат пророците Енох и Илия. Те, облечени във власеници, ще проповядват хиляда двеста и шейсет дни (Откр. 11:3), възвестявайки на хората и на всички народи покаяние.

44. Защото както от Свещеното писание са показани две пришествия на нашия Господ и Спасител. Едното, първото, станало плътски, безчестно заради Неговото унижение, както е провъзгласил и Исаия, казвайки: “*Ние Го видяхме, и в Него нямаше изглед, който да ни привлеча към Него. Той беше презрян и унижен пред люде, мъж на скърби и изпитал недъзи, и ние*

отеръщахме от Него лице си; Той беше презиран, и ние за нищо Го не смятахме” (Ис. 53:2,3). А второто Му пришествие е показано славно, когато Той идва от небесата със силата на ангелите и славата на Отца (Лука 9:26), както е казал пророка: *“Очите ти ще видят Царя в Неговата красота (Ис. 33:17), (и друго) гледах в нощните видения, и ето, на небесни облаци идеше сякаш Син Човеческий, дойде до Стария по дни и биде доведен при Него. И Нему бе дадена власт, слава и царство, за да Му служат всички народи, племена и езици; владичеството Му е владичество вечно, което няма да премине, и царството Му не ще се разруши”* (Дан. 7:13,14). Така са показани и двама предтечи. Първият — Йоан, син на Захария, е бил във всичко предтеча и предвестник на нашия Спасител: възвестявайки радостната вест за небесната светлина, появила се на света, той Го предшествовал от самата майчина утроба, бивайки заченат от Елисавета преди Него, за да покаже с това на младенците от майчината утроба бъдещото ново рождение (на Христа) от Девата и Светия Дух.

45. Той чул (Марииното) приветствие към Елисавета и *проиграл в майчината си утроба* (Лука 1:41). Радвал се, знаейки за зачатията в утробата на Девата Бог - Слово. После се появил с проповед в пустинята, възвестявайки на хората покаяно кръщение, предначертавайки спасение на живеещите в световната пустиня езичници. След това на Йордан той посочва лично Самия Спасител и казва: *“Ето Агнецът Божий, Който взема върху си греха на света”* (Йоан 1:29). Пръв той, убит от Ирод, донесъл радостната вест на пребиваващите в ада, ставайки и там предтеча, откривайки и там предстоящото пришествие на Спасителя, за да избави душите на светците от ръцете на смъртта.

46. Но понеже начало на възкресението за всички хора е бил Спасителят, то било е необходимо сам Господ да възкръсне от мъртвите, тъй като Той ще съди целия свят. За да може достойно подвизавалите се да бъдат и достойно увенчани от Него, добрия подвигоположник, първия, преминал попрището, възнесъл се на небето и седнал отдясно на Бога и Отца, при свършека на света отново Му предстои да стане съдия. При това е било необходимо първи да се появят предтечите Му, както е казал Господ чрез Малахия: *“Ето, аз ще пратя при вас пророка Илия, преди да настъпи денят Господен — велик и страшен. И той ще обърне сърцата на бащите към децата им, та, след като дойде, да не поразя земята с проклетие”* (Мал. 4:5, 6. Лука 1:17). Те, идвайки, ще проповядват предстоящото явление на Христос от небесата, ще сътворят и чудеса и знамения, за да може поне с тях да трогнат хората и да ги подтикнат към покаяние заради тяхното усилило се беззаконие и безчестие.

47. Защото Йоан казва: *“И ще дам на двамата Мои свидетели, и те, облечени във вретище, ще пророкуват хиляда двеста и шейсет дена”* (Откр. 11:3), тоест половината от седмицата, за която е казал Даниил (Дан. 9:27): *“Това са двете маслиненни дървета и двата светилника, що стоят пред Бога, Господа на земята. И ако някой иска да ги увреди, огън ще излезе из устата им и ще погълне враговете им; ако някой поиска да ги увреди, така трябва той да бъде убит. Те имат власт да затворят небето, за да не*

вали дъжд в дните на тяхното пророкуване, и имат власт над водите да ги превръщат в кръв и да поразят земята с всякаква поразя, колчем поискат. И когато завършат свидетелствуването си, какво казва пророкът? *звярът, който излиза из бездната, ще встъпи в бой с тях, ще ги победи и ще ги убие*” (Откр. 11:4-7), защото те не искали да дадат слава на антихриста. Това е и този малък изникнал рог. Той, възгордявайки се след това в сърцето си, ще започне да се възнася и прославя като бог, гонейки светиите и хулейки Христа, както казва Даниил: *“И ето, на тоя рог имаше очи, като човешки очи, и уста, които говореха надутно”* (Дан. 7:8), и ще отприщи устата си за хули против Бога. И онзи рог ще устрои битка със светците и ще властва над тях, додето не бъде убит звяра и не загине, и тялото му не се изгори от огън (ст. 11).

48. Но на нас ни е необходимо по-подробно да разкажем за него, по-конкретно, по какъв начин Светия Дух тайнствено е показал с число и самото му име; затова ще изложим по-ясно отнасящото се до това. Иоан казва така: *“И видях друг звяр да излиза от земята; той имаше два рога като на агне и говореше като змей. И с всичката власт на първия звяр той действуваше пред него и караше цялата земя и жителите ѝ да се поклонят на първия звяр, чиято смъртна рана бе заздравяла; и вършеше големи личби, та дори и огън сваляше от небето на земята пред човеците. И лъстеше жителите земни с личбите, що му бяха дадени да върши пред звяра, като думаше на жителите земни да направят един образ на звяра, който има рана от меч и остана жив. И даде му се да вложи дух в зверовия образ, та зверовият образ дори да проговори и подеиствува тъй, че да бъдат убити ония, които не биха се поклонили на зверовия образ. И той ще направи, щото на всички — малки и големи, богати и сиромаси, свободни и роби — да се даде белег на дясната им ръка или на челата им, та никой да не може нито да купува, нито да продава, освен оня, който има тоя белег, или името на звяра, или числото на името му. Тук е мъдростта. Който има ум, нека пресметне числото на звяра, понеже е число на човек, и числото му е шестстотин шейсет и шест”* (Откр. 13:11-18).

49. Звяр, излизащ от земята, той нарича бъдещото царство на антихриста, а двата рога обозначават както него самия, така и лъжепророка с него. *Рогата му*, казва, *приличат на агнешки*, защото на него му предстои да се уподоби на Божия син и сам да се покаже за цар; *той ще говори като змей*: защото той е лъстив и неискрен. А което е казано: *“И с всичката власт на първия звяр той действуваше пред него и караше цялата земя и жителите ѝ да се поклонят на първия звяр, чиято смъртна рана бе заздравяла”*, то това значи, че в духа на законите на Август, от когото е издигната Римската империя, и той ще повелява и ще издава закони, надявайки се с това да утвърди всичко и да си спечели голяма слава. Защото това е четвъртият звяр, на когото главата е поразена и е изцелена отново, защото империята (Римската) ще се разруши, или поне ще западне и ще се раздели на десет царства, — и тогава този антихрист, който владее всякакви хитрости, уж ще я излекува и възобнови. Защото казаното от пророка значи, че *той ще вложи дух в зверовия образ, и ще проговори зверовият образ*; той отново ще придаде на

този образ бодрост и сила посредством издадените от него закони, и ще направи така, че който не се поклони на образа на звяра, ще бъде убит. Тук ще се прояви вярата и търпението на светците. Защото е казано: *“И той ще направи, щото на всички — малки и големи, богати и сиромаси, свободни и роби — да се даде белег на дясната им ръка или на челата им, та никой да не може нито да купува, нито да продава, освен оня, който има тоя белег, или името на звяра, или числото на името му.”* Той, който е коварен и надменен по отношение на Божиите раби, желаейки а ги изстреби и изгони от света за това, че не му въздават слава, ще заповяда на всички да слагат навсякъде кадилници с тамян, за да не може никой от светците нито да купи, нито да продаде, ако предварително не е принесъл жертва. Ето това е този антихристов печат, който се слага на дясната ръка. А печатът на челото значи, че всички ще бъдат увенчани, носейки върху себе си огнен венец, но венец не на живота, а на смъртта. Така е замислил да направи с иудеите и Антиох Епифан, бивш сирийски цар, потомък на Александър Македонски. И той, възгордял се по това време, издал заповед всички да поставят жертвеници пред вратите (на домовете си), да принасят жертви и увенчани с бръшлян, да правят тържества в чест на Дионис, а тези, които не поискат да се подчинят на това, наредил да умъртвят след мъчения и изтезания (вж. 1Мак. 1:55, 2Мак. 6:7). Но и той получил справедливо възмездие от Господа, праведния Съдия и Всевидец — Бога, защото умрял, бидейки изяден от червеи. Желаящия да го научи в подробности ще намери разказ за това в Макавейските книги.

50. А ние ще разкажем за своя предмет (антихриста), който също така се старае да озлоби светците. За него казва пророкът и апостол: *“Тук е мъдростта. Който има ум, нека пресметне числото на звяра, понеже е число на човек, и числото му е шестстотин шейсет и шест”* (Откр. 13:18). Що се отнася до неговото име, то ние не можем да кажем с точност, как именно е мислил и знаел за него блажения Йоан; за това можем да предпологаеме. Когато се появи антихристът, тогава времето ще ни покаже търсеното сега. Ще кажем, обаче, каквото мислим сега. Защото намираме много имена, равни на това число, като например: *Титан* — древно и славно име, или *Епанфас*, защото то прави същото число; можем да дадем и много други имена. На това сме обръщали внимание и преди, казвайки, че раната на първия звяр е изцелена, и той, антихристът, дава на образа възможност да говори, тоест му прелива сила; но на всеки е известно, че властимащите и до днес са латини и ако преведем името на един човек, то той ще излезе латинец. Затова не бива и занапред да се твърди, че това наистина е било името на антихриста, а от друга страна не можем да не забележим, че той не може да се казва иначе. Но имайки Божията тайна в сърцето си, ние сме длъжни да пазим със страх предсказаното от блажените пророци, за да може, когато това се изпълни, предварително знаейки, да не се колебаем. Защото бъдещите времена ще ни открият и това, за което то е казано.

51. Но тъй като желаем не само с казаното дотук да убедим тези, които обичат да се упражняват в Божиите слова, ще разкрием своя предмет от още много други страни. Даниил, например, казва: *“И от ръката му ще се*

спасят само Едом, Моав и голяма част от синовете Амонови” (Дан. 11:41). Амон и Моав, Лотовите синове, родени от дъщери (Бит. 19:37,38), на които потомството продължава и досега. И Исаия казва: “И ще полетят върху плещите на филистимци към запад, ще ограбят всички деца на Изток; ще наложат ръка върху Едом и Моав, и децата Амонови ще им бъдат поданици” (Ис. 11:14).

52. И тъй, появявайки се в тези времена, антихристът ще тръгне на война, и завладявайки на бойното поле три рога от десетте и изкоренявайки ги, тоест Египет, Либия и Етиопия (сравни Дан. 11:43), ще вземе пленници и плячка, а когато му се покорят и останалите рога, понесли щети от него, ще започне да се възгордява, и владеейки цялата вселена, ще се превъзнася над Бога. Първото му нападение ще бъде на Тир и Берит и съседната страна. Взимайки отначало тези градове, в останалите той ще всели страх, както казва Исаия: “Засрами се, Сидоне; защото, ето що казва морето, морската крепост: като че не съм се мъчила с родилни мъки и не съм раждала и не съм отгледвала момци, нито отраствала моми. Кога стигне вестта до египтяни, те ще потреперят, като чуят за Тир” (Ис. 23:4,5).

53. Когато това се случи, възлюблени, и трите рога бъдат съсечени от него, той ще се представя за Бог, както е предсказал Иезекиил: “Задето се надигна сърцето ти и казваш: аз съм бог” (Иез. 28:2). По подобен начин и Исаия: “А в сърце си думаше: ще възляза на небето, ще издигна престола си по-горе от Божиите звезди, ще бъда подобен на Всевишния. Но ти си свален в ада, вдън преизподнята” (Ис. 14:13,14,15). Така казва и Иезекииля: “Ще кажеш ли тогава пред твоя убиец: “аз съм бог”, ти ще бъдеш човек, а не бог” (Иезек. 28:9).

54. И тъй, когато от гореизложените редове се откри коляното, от което ще произлезе антихристът, и появяването му и гибелта му, и тайнствено означеното му име, то нека видим и какво ще направи. Той ще призове при себе си целия иудейски народ от всички страни, в които е разпръснат, приобщавайки го към себе си като собствени чеда, обещавайки му да възвърне неговата земя и да възстанови царството и народа им, за да му се покланят като на бог, както казва пророка: “Ще събере цялото си царство от изтока на слънцето до запада; тези, които е повикал и които не е повикал, ще тръгнат с него. Също и Иеремия, използвайки притча, казва за него така: “Яребица лежи върху яйца, които не е снесла: такъв е она, която с неправда придобива богатство; той ще го остави в половината на дните си, и ще остане глупец при свършека си” (Иер. 17:11).

55. Няма да попречи на работата ни, ако покажем и хитростта на тази птица, и че не напразно пророкът е изразил така мисълта си, използвайки сравнение с животно. Защото яребицата, бидейки тщеславно животно, когато види наблизо гнездо на друга яребица, която има пиленца, веднага след като баща им отлети да търси храна, подмамва при себе си пиленцата, имитирайки чуждия глас. А те, мислейки, че това е истинския им баща, побягват при нея. И тя се гордее с чуждите деца като със свои. Когато се върне истинският баща и запищи със собствения си глас, пиленцата, разпознавайки го, изоставят измамницата и отиват при истинския си баща. По същия начин,

прилагайки това към антихриста, пророкът казва за него, че той ще призове при себе си човешкия род, старайки се чуждите да направи свои и обещавайки на всички спасение, като същевременно сам себе си не може да спаси.

56. Същият, събирайки при себе си отвсякъде невярващ народ, ще започне, по тяхно убеждение, да гони светците, враговете и съперниците на тези невярващи, както казва апостола и евангелист: *“В един град имаше съдия, който ни от Бога се боеше, нито от човеци се срамуваше. В същия град имаше една вдовица, и тя дохождаше при него и казваше: защити ме от противника ми. Но той дълго време не рачи. А сетне рече си сам: макар и от Бога да се не боя и от човеци да се не срамувам, но, понеже тая вдовица ми не дава мира, ще я защита”* (Лука 18:2-5).

57. Спасителят, без съмнение, нарича Неправеден съдия, който не се бои от Бога и не се срамува от хората, антихриста — сина на дявола и оръдие на сатаната. Защото възцарявайки се, той ще започне да се превъзнася над Бога, като наистина няма да се бои от Него, без да се срамува и от Божия Син, Съдията на всички. Описвайки вдовицата от същия град, той обозначава самия Иерусалим, който наистина станал вдовица, изоставен от съвършения ѝ небесен жених — Бога. Тя го нарича свой съперник, а не Спасител, невниквайки в казаното от пророка Иеремия: за това, че те не повярваха на истината, ще каже тогава *в него време ще бъде казано на този народ и на Иерусалим* (Иер. 4:11). Също и Исаия: *“Задето този народ пренебрегва водите на Силоам, които текат тихо, и се възхищава от Рецина и от сина Ремалиев, Господ ще направи върху него бурните и големи води на реката — асирийския цар”* (Ис. 8:6,7). Под образа на царя пророкът има предвид антихриста, както казва и друг пророк: *“И ще бъде Той — мир. Когато Асур дойде в земята ни и влезе в чертозите ни”* (Мих. 5:5).

58. По подобен начин и Моисей, предвиждайки, че народа иска да изгони и отхвърли истинския Спасител на света и да се поддаде на заблудението, избирайки земния цар и отхвърляйки небесния, казва: *“Не е ли скрито това у Мене? Не е ли запечатано в Моите скривалища? Отмъщението е Мое, и аз ще отплатя, кога им се разклати ногата”* (Втор. 32:34,35). По този начин те (иудеите) се препънали във всичко, оказвайки се несъгласни в нищо с истината: нито по отношение на закона, тъй като станали негови престъпници, нито по отношение на пророците, защото умъртвили и самите пророци, нито по отношение на евангелския глас, защото разпнали Самия Спасител; не повярвали и на апостолите, защото и тях гонили, навсякъде станали злоумишленици и предатели на истината, оказали се богоненавистници, а не боголюбци. По това време те, възползвайки се от случая, ще молят смъртен човек да ги отмъсти, въставайки срещу Божиите раби. А той, настройвайки се против тях, ще започне да изпраща укази за светците, та да се умъртвяват навсякъде всички тези, които не поискат да го почитат и да му се покланят като на Бог, както казва Исаия: *“Горко на земята, която се осенява с криле отвъд Етиопските реки, която праща пратеници по море и рогозени ладии по водите! Идете, бързи пратеници,*

при народ як и бодър, при народ страшен отначало до днес, при народ едър и всепотъпквац” (Ис. 18:1,2).

59. Ние, които се уповаваме на Божия син, понасяме гонения от неверниците, бидейки потъпквани от тях. Крилете на корабите (платната) са истинската същност на Църквата, а морето е света, в който Църквата е като кораб, обхванат от морска бездна, но не загива, защото има със себе си опитен кормчия — Христос; по средата тя носи непобедимо знаме над смъртта, имайки върху себе си кръста Господен. Носът ѝ — изток, кърмата — запад, средата или обема — пладне, кормилата — двата завета, опънатите наоколо въжета — Христовата любов, свързваща Църквата, платното, намиращо се върху нея, — *е като светото кръщение*, пречистващо душите на вярващите (Тит. 3:5), оттогава имат те тези светлобели одежди. Вместо вятър ѝ е присъщ Духа от небесата, с който вярващите се представят на Бога, след нея следват и железни котви — светите заповеди на Самия Христос, също толкова непреклонни, както желязото. Тя има и моряци, застанали от дясната и лявата ѝ страна, като свети ангели, с които непрекъснато се издържа и запазва Църквата. Стълбата на нея, водеща към върха на реята, е изображение и символа на Христовите страдания (т. е. на разпятието), подтикващо вярващите към издигане в небесата. Чашата над реята, направена на самия връх на мачтата, е ранга на пророците, мъчениците и апостолите, почиващи в Христовото царство.

60. А за мъката от гонението, предстоящо на Църквата от противника, казва и Йоан: *“И яви се на небето голяма поличба — жена, облечена в слънце; под нозете ѝ — месечината, а на главата ѝ — венец от дванайсет звезди; тя беше непразна и викаше от родилни болки, и се мъчеше да роди. Змеем застава пред жената, която щеше да ражда, та, кога роди, да изяде детето ѝ. И тя роди мъжко дете, което ще управлява всички народи с железен жезъл; и детето ѝ бе грабнато и занесено при Бога и престола Му. А жената побягна в пустинята, дето тя имаше приготвено място от Бога, за да я хранят там хиляда двеста и шейсет дена. А когато змеем видя, че е свален на земята, подгони жената, която бе родила мъжкото дете. И дадох се на жената две крила на голям орел, за да хвърчи в пустинята на своето място, дето се храни през време, времена и половин време, далеч от лицето на змията. И змията изпусна от устата си подир жената вода като река, за да я отвлече с реката. Но земята помогна на жената; и отвори земята устата си и погълна реката, която змеем бе изпуснал из устата си. И разлюти се змеем против жената и отиде да води война с останалите от семето ѝ, които пазят Божиите заповеди и имат свидетелството на Исуса Христа”* (Откр. 12:1-6, 13-17).

61. В образа на жената, облечена в слънце, Йоан достатъчно ясно показва Църквата, облечена в Словото на Отца, сияещо повече от слънцето. Казвайки, *че месечината е в нозете ѝ*, дава да се разбере, че тя е украсена с небесна слава, като луна; с това, *че на главата ѝ — венец от дванайсет звезди* посочва дванадесетте апостола, чрез които е основана Църквата. Тя беше непразна и викаше от родилни болки и се мъчеше да роди, това означава, че Църквата няма да спре да ражда Словото, което е преследвано по

света от неверниците, от сърцето си. *И роди, казва, мъжко дете, което ще управлява всички народи с железен жезъл, т. е. Църквата, винаги раждала мъжко и съвършено Божие отроче — Христос, проповядвайки Бога и човека, учи на това всички народи. С думите: и детето ѝ бе грабнато и занесено при Бога и престола Му, се показва, че това е небесният цар, а не земния, винаги раждан от нея, както провъзгласява и Давид, казвайки: “Рече Господ Господу моему: седи от дясната Ми страна, докле туря Твоите врагове подножие на нозете Ти” (Пс. 109:1). И видях, казва тайният (зрител), змеят подгони жената, която бе родила мъжкото дете. И дадох се на жената две крила на голям орел, за да хвърчи в пустинята на своето място, дете се храни през време, времена и половин време далеч от лицето на змията. Това са всъщност хиляда двеста и шейсетте дни, половината от седмицата, в които ще властва тиранина, преследвайки Църквата, бягаща от град на град, и криеща се в планините и в пустинята, нямаща със себе си нищо друго, освен само две крила от великия орел, т. е. вярата в Иисус Христос, Който, разпростирайки Своите свети ръце върху святото дърво, разгърнал двете крила, дясното и лявото, призовавайки всички вярващи при себе си, и покривайки ги, както кокошка събира пилците си (Мат. 23:37). За това се говори и при Малахия: “А за вас, които благоговееете пред името Ми, ще изгрее Слънцето на правдата, и изцеление ще има в лъчите Му” (Мал. 4:2).*

62. Но и Господ казва: *“И тъй, кога видите да стои на свето място “мерзостта на запустението”, за която е казано чрез пророк Даниила (който чете, нека разбира), тогава ония, които се намират в Иудея, да бягат в планините; който е на покрива, да не слиза да вземе нещо от къщата си; и който е на нивата, да се не връща назад да вземе дрехата си. Но горко на непразните и на кърмачките през ония дни! защото тогава ще бъде голяма скръб, каквато не е била открай свят досега, и няма да бъде. И ако не се скратяха ония дни, не би се спасила никоя плът” (Мат. 24:15-19; 21, 22). А Даниил казва: “От времето, когато се прекрати всекидневната жертва и се постави мерзостта на запустението, ще минат хиляда двеста и деветдесет дена. Блажен, който очаква и достигне хиляда триста трийсет и пет дена” (Дан. 12:11, 12).*

63. А блаженият апостол Павел, пишейки до солуняните, казва: *“А колкото за пришествието на Господа нашего Иисуса Христа и нашето събиране при Него, молим ви, братя, да се не поколебаете тъй скоро в мислите си, нито да дохождате в ужас било чрез дух, било чрез слово, или чрез послание, като че ли от нас изпратено, какво уж настъпва вече Христовият ден. Никой да ви не прелъсти по никой начин; защото оня ден не ще настъпи, докле първом не дойде отстъплението и се не открие човекът на греха, синът на погибелта, който се противи и се превъзнася над всичко, що се нарича Бог, или светиня, за да седне като бог в Божия храм, показвайки себе си, че е бог. Не помните ли, че, още когато бях при вас, ви говорех това? И сега знаете онова, що го задържа да се открие той в свое време. Тайната на беззаконието вече действува, само че няма да бъде извършена, докато се не отдръпне оня, който я задържа сега, — тогава и ще се открие беззаконникът, когато Господ Иисус ще убие с дъха*

на устата Си, и чрез блясъка на Своето пришествие ще изстреби тогава, чието явяване, по действие на сатаната, е с всяка сила и с поличби и лъжливи чудеса, и с всяко несправедно прелъстяване ония, които загиват, защото не са приели любовта на истината за свое спасение. И за това Бог ще им прати действие на заблуда, за да повярват на лъжата, та да бъдат осъдени всички, които не са повярвали в истината, а обикнали неправдата” (2 Сол. 2:1-12). А Исаия казва: “Ако нечестив бъде помилуван, той не ще поглежда на величието Господне” (Ис. 26:10).

64. Когато това стане, възлюблени, и когато една седмица се раздели на две половини и се появи мерзостта на запустението, когато двама пророци и предтечи Господни извършат своето дело, и целия свят се приближава към свършека си: какво ще остане, ако не явяването от небесата на нашия Господ и Спасител Иисус Христос — Бога, на Когото се надяваме? Той ще сътвори изгарянето на света (сравни гл. 5) и праведен съд над всички невярващи в Него. Защото Господ казва: “А когато почне това да се сбъдва, изправете се тогава и подигнете главите си, защото се приближава избавлението ви, но и косъм от главата ви няма да загине” (Лука 21:28,18). “Защото, както светкавицата излиза от изток и се вижда дори до запад, тъй ще бъде пришествието на Сина Човечески; защото, дето бъде трупът, там ще се съберат орлите” (Мат. 24:27,28). Този труп е бил в рая, защото там е паднал Адам. И още се казва: тогава ще изпрати човешкия Син Своите ангели и ще съберат избраните от Него от четирите небесни вятъра (пак там, ст. 31). И Давид, предвъзвестявайки съда и пришествието Господне, казва: “От края на небесата е изходът му, и шествието му до другия им край, и от неговата топлина нищо се не укрива” (Пс. 18:7). Топлина нарича изгарянето. И Исаия казва: “Иди, народе мой, влез в покоите си и затвори след себе вратите си, скрий се за миг, докле мине гневът” (Ис. 26:20). По подобен начин и Павел: “Гневът Божий се открива от небето върху всяко нечестие и неправда на човеците, които държат истината в неправда” (Рим. 1:18).

65. А за възкресението и царството на светците Даниил казва: “И много от спящите в земния прах ще се събудят — едни за вечен живот, други за вечен укор и посрама” (Дан. 12:2). И Исаия казва: “Твоите мъртъвци ще оживеят, мъртвите тела ще възкръснат! Твоята роса е роса на растенията” (Ис. 26:19). Господ казва: “Мъртвите ще чуят гласа на Сина Божий и, като чуят, ще оживеят (Иоан 5:25). Пророкът казва: “Ето, ти оздравя; недей греши вече, за да те не сполети нещо по-лошо” (Иоан 5:14). Иоан пък казва: “Блажен и свят е, който има дял в първото възкресение: над тях втората смърт няма власт, а смъртта и адът бидоха хвърлени в огненото езеро” (Откр. 20:6,14). И пак Господ казва: “Тогава праведните ще блеснат като слънце в Царството на Отца си” (Мат. 13:43). И ще каже на светците: “Дойдете вие, благословените на Отца Ми, наследете царството, приготвено вам от създание мира” (Мат. 25:34). А на нечестивите какво ще каже? Махнете се от мен, нечестивци, и вървете в ада, който е приготвил Моя Отец за дявола и неговите слуги (пак там, ст. 41). А Иоан казва: “А отвън са псетата, магьосниците, блудниците, убийците, идолслужителите и всеки, който обича и върши лъжа”

(Откр. 22: 15): защото *част* от вас е в огнената геена (21:8). По подобен начин и Исаия казва: *“И ще излизат и ще видят труповете на людетe, които са отстъпили от Мене; защото червеят им не ще умре, нито огънят им ще угасне; и ще бъдат гнусота за всяка плът”* (Ис. 66: 24).

66. А апостол Павел, пишейки до солуняните за възкресението на праведните, казва: *“Не искам, братя, вие да не знаете за починалите, за да не скърбите, както и другите, които нямат надежда. Защото ако вярваме, че Иисус умря и възкръсна, то и починалите в Иисуса Бог ще приведе с Него. Прочее, това ви казваме чрез слово Господне, че ние живите, които останем до пришествието Господне, няма да изпреварим починалите, защото Сам Господ с повеление, при глас на Архангел и при тръба Божия, ще слезе от небето, и мъртвите в Христа ще възкръснат първом; после ние, останалите живи, заедно с тях ще бъдем грабнати на облаци, за да срещнем Господа във въздуха, и така винаги с Господа ще бъдем”* (1Сол. 4:13,17).

67. Това ти изложих накратко, Теофиле, черпейки (от Светото Писание), за да може ти, съблюдавайки с вяра написаното и предварително знаейки бъдещето, да се пазиш неопетнен пред Бога и човечите, чакайки блаженото упование и явлението на Бога и нашия Спасител (Тим. 2:13), в който въздигналия нашите светци ще се възрадва с тях, прославяйки Отца. Слава Нему безконечно во веки веков.

Амин.

**СВЕТИ ИРИНЕЙ
ЕПИСКОП ЛИОНСКИ**

ЗА ТИРАНИЧНОТО ЦАРСТВО НА АНТИХРИСТА

От това, което ще бъде при антихриста се вижда, че той, бидейки отстъпник и разбойник, иска да му се покланят като на бог, и, бидейки раб, иска да го провъзгласяват за цар. Той, получавайки цялата сила на дявола, ще дойде не като праведен и законен цар, а като нечестив, не праведен и незаконен, като богоотстъпник, злодей и човекоубиец, като разбойник, повтарящ в себе си дяволското богоотстъпничество. Той ще отстрани идолите, за да внуши, че сам той е бог и ще се превъзнесе като единствен идол съсредоточавайки в себе си многообразното заблуждение, отнасящо се до другите идоли, за да могат тези, които посредством различни мерзости са се покланяли на дявола, да му служат чрез този идол. За него апостолът във второто си послание до Солуняните казва така: *“Докле първом не дойде отстъплението и се не открие човекът на греха, синът на погибелта, който се противи и се превъзнася над всичко, що се нарича Бог, или светиня, за да седне като Бог в божия храм, показвайки себе си, че е бог”*

(2Сол. 2: 3,4). Апостолът ясно показва неговото богоотстъпничество и това, че той ще се превъзнесе над всичко, що се нарича бог или светиня, т.е. по-високо от всеки идол, защото наричаните при хората богове всъщност не са богове, и че той тиранически ще се старее да се представи като бог.

На всичко отгоре апостолът ни е открил и това, че храма в Иерусалим е бил построен по заповед на истинския Бог, защото сам апостола от свое име никого не е наричал Бог, освен истинския Бог, Отец на нашия Господ, по повелята на Който е построен иерусалимския храм; именно в него ще седи противникът, стареейки се да се представи за Христос, както казва и Господ: *“И тъй, кога видите да стои на свето място “мерзостта на запустението”, за която е казано чрез пророк Даниила (който чете, нека разбира), тогава ония, които се намират в Иудея, да бягат в планините; който е на покрива, да не слиза да вземе нещо от къщата си; защото тогава ще бъде голяма скръб, каквато не е била открай свят досега, и няма да бъде”* (Мат. 24:15-17, 21).

Относно свършека на последното царство, т.е. на десетте последни царе, между които то ще се раздели и при които ще дойде сина на погибелта, Даниил казва, че на звяра ще му пораснат десет рога и по средата им ще порасне друг малък рог, и че три от първите рога ще бъдат изтребени от лицето му. Той казва: *“И ето, на тоя рог имаше очи, като човешки очи, и уста, които говореха надутото, и който наглед стана по-голям от другите. Гледах, как тоя рог водеше борба със светиите и ги надвиваше, докле най-послед, дойде Старият по дни, и съд биде даден на светиите на Всевишния, и настъпи време, светиите да завладеят царството”* (Дан. 7:8, 20-22). После в обяснение на виденията му е казано, че четвъртият тук ще бъде четвъртото царство на земята, което ще надмине останалите царства, ще погълне цялата земя, и ще я стъпче и съкруши. И неговите десет рога - десетте царе ще въстанат, и след тях ще въстане друг, който ще надмине със зли дела всички, били преди него, и ще смири тримата царе; и ще говори слова против Всевишния Бог, и ще изтребва светците на Всевишния Бог, и ще замисли да промени времената и закона; и всичко ще бъде оставено в ръцете му за неопределено време и половината от времето, т.е. за три години и шест месеца, в течение на които той ще царува на земята. За него и апостол Павел във второто си послание до Солуняните, показвайки също така и причината за пришествието му, казва така: *“Тогаваше и ще се открие беззаконникът, когото Господ Иисус ще убие с дъха на устата Си, и чрез блясъка на Своето пришествие ще изтребви тогавашното явяване, по действие на сатаната, е с всяка сила и с поличби и лъжливи чудеса, и с всяко несправедно прелъстяване ония, които загиват, защото не са приели любовта на истината за свое спасение. И за това Бог ще им прати действие на заблуда, за да повярват на лъжата, та да бъдат осъдени всички, които не са повярвали в истината, а обикнали неправдата”* (2Сол. 2:8-12).

И Господ също е казал на невярващите в Него: *“Аз дойдох в името на Моя Отец, и Ме не приемате; но, ако друг дойде в мое име, него ще приемете”* (Йоан 5:43), под друг имайки предвид антихриста, който е чужд на Господа. Той е несправедния съдия, за когото е казано от Господа, че той ни от Бога се бои, ни от хората се срамува, към когото се е обърнала вдовицата, забравила Бога, т.е. земния Иерусалим, за отмъщение на врага. Това и ще направи той по времето на своето царуване, ще пресели царството си в този град и ще седне в Божия храм,

прелъстявайки тези, които му се покланят, като че ли той е Христос. Затова Даниил казва още: *“Отне Му всекидневната жертва и поруга мястото на Неговата светиня; и войнството биде предадено заедно с всекидневната жертва поради нечестие; а той, като повали истината върху земята, действуваше и успяваше...”* (Дан. 8:11-12). И ангелът Гавриил, разяснявайки видението му, говори за това: *“А към края на царството им, кога отстъпниците изпълнят мярката на своето беззаконие, ще се издигне един цар безсрамен и изкусен в коварството”* (Дан. 8:23); силата му е голяма и удивителна, и той ще разруши, ще устрои, и ще направи, и ще изстреби силните и светия народ; и яремът му ще бъде като златна верига около шията: коварството е в ръката му, и той ще се възгордее в сърцето си и с коварството си ще погуби мнозина, и ще стане гибел за мнозина, и ще разбие с ръка, като яйце. След това определя и времето на неговата тирания, в което ще бъдат призвани светците, принасящи на Бога чиста жертва: *“А в половината на седмицата - казва - ще престане жертва и принос, и на крилото на светилището ще настъпи мерзост на запустението, и крайна предопределена гибел ще постигне опустошителя”* (Дан. 9:27); а половината на седмицата пък означава три години и шест месеца. От всичко това се разкриват не само подробности за богоотстъпничеството и делото на този, който ще възроди в себе си цялата дяволска заблуда, но и това, че един и същ е Богът-Отец, възвестен от пророците и открит ни от Христа. Защото ако Господ е потвърдил пророчествата на Даниил за свършека, казвайки: *“И тъй, кога видите за стои на свето място “мерзостта на запустението”, за която е казано чрез пророк Даниила”* (Мат. 24:15); ангелът Гавраил пък разяснява на Даниил виденията, а той е архангел на Твореца на света, който е донесъл благата вест на Мария за видимото пришествие и възплъщение на Христа, - то очевидно се оказва, че един и същ е Бога, който е пратил пророците, обещал е Сина и ни е призовал към Своето познание.

Понеже в този живот някои идват в светлина и чрез вяра се обединяват с Бога, а други се отклоняват от светлината и сами се отделят от Бога, то Божието Слово идва и приготвя на всички прилично жилище, - на тези, които са в светлината - за да се наслаждават на нея и на благата ѝ, а на тези, които са в тъмнина - за да търпят нейните бедствия. И затова той казва, че стоящите от дясната страна се призовават в царството на Отца, а тези от лявата страна Той ще изпрати във вечния огън, защото те сами са се лишили от всички блага. И затова апостолът казва: *“Задето не са приели любовта на истината за свое спасение. И за това Бог ще им прати действие на заблуда, за да повярват на лъжата, та да бъдат осъдени всички, които не са повярвали в истината, а обикнали неправдата”* (2Сол. 2:10-12). Защото когато той, антихристът, дойде, то по собствено желание ще възроди в себе си богоотстъпничеството, и по свой произвол ще върши дела, каквито са му удобни, и ще седне в Божия храм, за да може прелъстените от него да му се покланят като на Христос, затова и заслужено ще бъде хвърлен в огненото езеро. А Бог поради Своето предзнание знае всичко това отнапред и в подходящото време ще изпрати такъв човек така, че те ще вярват на лъжата и ще бъдат осъдени всички невярващи в истината, и възлюбил неправдата. Иоан е изобразил неговото пришествие по следния начин в Откровението си: *“Звярът, който видях, приличаше на леопард; нозете му бяха като на мечка, а устата му - като уста на лъв; и даде му змеят силата си, и престола си, и голяма власт. И видях, че една от главите му като*

да бе смъртно ранена, но тая му смъртна рана заздравя. Тогава се почуди цялата земя и тръгна подир звяра; и се поклониха на змея, който бе дал власт на звяра, поклониха се и на звяра, казвайки: кой прилича на тоя звяр, и кой може да воюва с него? Нему се дадоха уста, които говореха големи думи и богохулства; даде му се и власт да воюва четирийсет и два месеца. Тогава отвори уста за хула против Бога, за да похули името Му, жилището Му и ония, които живеят на небето. И даде му се да воюва против светиите и да ги победи; даде му се власт над всяко коляно, език и народ. И му се поклониха всички жители земни, чиито имена не са написани в книгата на живота при Агнеца, заклан от създание мира. Който има ухо, нека чуе. Който откарва в плен, сам ще отиде в плен; който с меч убие, той трябва с меч да бъде убит. Тук е търпението и вярата на светиите.” След това говори за неговия оръженосец, когото също нарича лъжепророк: *“Говореше като змей, и с всичката власт на първия звяр той действуваше пред него и караше цялата земя и жителите ѝ да се поклонят на първия звяр, чиято смъртна рана бе заздравяла; и вършеше големи личби, та дори и огън сваляше от небето на земята пред човеците. И лъстеше жителите земни”* (Откр. 13:2-10, 11-18). Това е казано, за да не помисли някой, че той ще върши чудеса с божествена сила, а не с вълшебство и да не се учудва, че когато му служат демони и отрекли се ангели, чрез тях той ще извършва чудеса, с които ще прелъстява земните жители. По-нататък Йоан казва: *“И ще заповяда да направят един образ на звяра, и даде му се да вложи дух в зверовия образ, та зверовият образ дори да проговори и подеждва тъй, че да бъдат убити ония, които не биха се поклонили на зверовия образ. И ще бъде направен белег на името на звяра, или числото на името му; и числото му е шестстотин шейсет и шест”,* т.е. шест пъти сто, шест пъти десет и шест единици, за да се възстанови цялото отстъпничество, което е било в продължение на хиляди години. Защото за колкото дни е създаден този свят, толкова хиляди години ще просъществува. И затова книгата “Битие” казва: *“Така бидоха свършени небето и земята и цялото им воинство. И свърши Бог до седмия ден Своите дела, що прави, и в седмия ден си почива от всичките Си дела, що извърши”* (Бит. 2:1,2). А това е и предсказание за миналото, както е било, и пророчество за бъдещето. Защото денят Господен е равен на хиляда години, и както за шест дни се е свършило творението, то очевидно е, че то ще свърши през шестхилядната година.

И затова по всяко време човекът, създаден в началото от Божиите ръце, т.е. чрез Сина и Духа, се възсъздава по Божи образ и подобие, защото плевелите, които всъщност са отстъпничество, се изхвърлят, а пшеницата, т.е. вярата, носеща плод на Бога, се събира в житница. Затова на спасяваните е нужна скръб, за да може по някакъв начин обработените, чувствителни, проникнати чрез търпение от Божието Слово и очистени от огъня, да бъдат годни за царски пир. Така един от тях, който бил осъден да бъде изяден от зверовете за това, че свидетелствал за Бога, казал: аз съм Христовата пшеница и ще бъда смлян от зъбите на зверовете, за да стана чист Божи хляб (Игнатий Богоносец).

Всичко е създадено за спасение на човека, за да може това, че има свободна воля и избор, да го направи зрял за безсмъртие и по-добре да го подготви за вечна покорност на Бога. Затова и творението е пригодно към човека, защото не човека е създаден за творението, а творението за човека. А народите, които дори не са поглеждали към небето, не са поднасяли благодарности на своя Творец и не са

искали да видят светлината на истината, а са се лутали като прилепи, потопени в дълбините на невежеството си, Божието Слово справедливо е сравнило с капка от каца, малък наклон на везните и като че ли нищо: те са толкова полезни за праведните, колкото носи полза стъблото за прорастването на пшеницата, и сламата за топенето и обработката на златото. Затова, когато Църквата накрая бъде внезапно взета оттук, то ще бъде - казано е - скръб, каквато не е имало от началото и няма да има. Защото това е последната борба на праведните, в която те, побеждавайки, се увенчават с безсмъртие.

И затова в бъдещия звяр ще бъде възродено цялото безчестие и всякакво коварство, за да може цялата богоотстъпническа сила, събрана и заключена в него, да бъде хвърлена в огнената пещ. И между другото, името му ще е с числото шестстотин шейсет и шест, защото той възражда в себе си цялото разнородно зло, което е било преди потопа и е произлязло от отстъпничеството на ангелите. Защото Ной е съществувал шестстотин години, когато потопа е връхлетял земята, за да изстреби умножаването на земята заради нечестивото поклонение, което съществувало по времето на Ной. Антихристът ще възроди цялата заблуда, която е съществувала след потопа, измислените идоли, убиването на пророците и изгарянето на праведните. Защото издигнатия от Навуходоносор образ е бил висок 60 лакътя, широк 6 лакътя, и заради него Анания, Азария и Мисаил, които не му се поклонили, били хвърлени в огнената пещ, чрез своето приключение пророчески показвайки предстоящото накрая изгаряне на праведните. Защото целия този образ е бил предзнаменование за неговото пришествие и показвал, че единствено на него трябва да се покланят всички хора. И тъй, 600-те години на Ной, при когото бил потопът, причинен от богоотстъпничество, и числото на лактите на образа, заради когото праведните били хвърлени в горяща пещ, отбелязва числото на името на този, в когото се възражда цялото хилядолетно отстъпничество, неправда, безчестие, лъжепророчество и лъжа, затова земята ще бъде връхлетяна от огнен потоп.

При това положение на нещата, а и след като това число съществува във всички най-добри и древни преписи на Апокалипсиса, пък и тези, които лично са видели Йоан свидетелстват за него, и когато разума ни учи, че числото на името на звяра, съобразено с гръцкото пресмятане по съдържащите се в него букви излиза шестстотин шейсет и шест, т.е. толкова стотици и десетици, колкото единици, - защото еднаквото повторение на числото шест посочва възраждането на цялото богоотстъпничество (на антихриста), което е било в началото и по средата, и ще бъде в края на времената, - аз не знам, по какъв начин някои поради своето невежество са изпаднали в заблуждение, изкривявайки средното число на името, изваждайки от него петдесет и слагайки вместо шест десетици една. Мисля, че това се е случило поради грешка на преписвачите, както обикновено става, тъй като числата се обозначават посредством букви, и гръцката буква, означаваща числото шейсет лесно се е превърнала в гръцката буква йота. После някои са приели това без да го изследват, и при това едни просто и сляпо са употребявали числото десет, други пък, недоразбрали, са се осмелили да търсят името, съдържащо се в грешно и невярно число. Мисля, че тези, които без да искат и без лош умисъл са направили това, Бог ще дари с прошка. Що се отнася до тези, които заради тщеславието си са се решили да определят името от грешното число и обозначават с някакво

измислено от тях название предстоящото пришествие на антихриста, то те няма да останат ненаказани, защото са лъгали и самите себе си, а и тези, които са им вярвали. И първата вреда е тази, че те са се отклонили от истината и несъществуващото са приемали за истинно, после такъв непременно ще бъде подложен на голямо наказание, каквото ще бъде и за този, който добавя или съкращава нещо от писанието. Освен това и друга немалка опасност заплашва тези, които си приписват знанието за името на антихриста. Защото ако те предполагат едно име, а той дойде с друго, те лесно ще бъдат излъгани от него, мислейки, че още не е дошъл този, от когото трябва да се пазят.

Затова такива хора трябва да узнаят и да се върнат към истинското число на името, за да не бъдат причислени към лъжепророците. Но знаещите вярното число, възвестено от писанието, т.е. числото 666, нека първо да допуснат разделение на царството между десетте, после, на второ място, когато тези царе започнат да царуват и да поправят работите си и да умножават царството си, и неочаквано дойде някой, който ще си присвои царството им и ще уплаши упоменатите царе, някой, който има в своето име гореозначеното число, - нека признаят, че това наистина е мерзостта на запустението. Това казва и апостолът: *“Защото, кога рекат: мир и безопасност, тогава внезапно ще ги постигне гибел”* (1Сол. 5:3). Иеремия пък е открил не само неговото внезапно пришествие, но и коляното, от което ще дойде, казвайки: *“От Дан се чуе пръхкане на конете му, от громкото цвилене на жребците му трепери цяла земя; ще дойдат и ще опустошат земята и всичко по нея, града и които живеят в него”* (Иер. 8:16). И поради това същото племе не се упоменава в Апокалипсиса в числото на спасяемите (Откр. 7:5-7).

Затова по-сигурно и безопасно е да чакаш сбъдването на пророчеството, отколкото да предполагаш и да предричаш някакви имена, защото могат да се намерят много имена, съдържащи в себе си гореозначеното число, и все пак този въпрос ще остане неразрешен. Защото ако се окаже, че има много имена, съдържащи това число, то се пита, кое от тях ще носи антихристът, който ще дойде? Това го казвам не поради недостиг на имена, съдържащи числото на името му, но от страх пред Бога и от ревност към истината, защото името Епанфас съдържа търсеното число, но за него не твърдя нищо. И името латинец съдържа числото 666, и е много вероятно, че последното царство носи това название, защото сега царуват латинците, но не искам да се хваля с това. Но от всички намирани от нас имена Титан - ако напишем първата сричка с две гръцки гласни Е и И - е най-вероятно, защото то съдържа гореозначеното число и се състои от шест букви, във всяка сричка по три букви. То е древно и не се употребява, защото никой от нашите царе не се е наричал Титан и нито един от идолите, открито почитани от гърците и варварите няма такова име; но у мнозина то се смята за божествено, така че и слънцето у сегашните властелини се нарича Титан, и съдържа известен намек за отмъщение и отмъстител; така и антихристът ще дава вид, като че ли отмъщава заради угнетените. Освен това то е древно име, правдоподобно, царско и по-подходящо за тиран. Затова, ако името Титан има на своя страна толкова много доводи, то голяма е вероятността да заключим, че антихриста, който ще дойде, може би, ще се нарича Титан. Аз, обаче, не се решавам твърдо да го обявя за име на антихриста, знаейки, че ако е било необходимо открито да бъде възвестено неговото име в настоящето, то би било обявено от този, който е и видял

откровението. Защото откровението е било малко преди нашето време, но почти през нашия век, в края на царуването на Домициан.

Той посочва числото на името на антихриста, за да се предпазваме, когато дойде, знаейки кой е той; името му пък е премълчал, защото то е недостойно да бъде възвестено от Светия Дух. Защото ако то беше възвестено от него, то, може би, той би просъществувал дълго време. А сега, тъй като той е бил и го няма, и ще излезе от бездната и ще загине (Откр. 17:8), като че ли не е съществувал, то името му не е възвестено, защото име на несъществуващ не се възвестява. А когато антихристът опустоши всичко на този свят, процарува три години и шест месеца и седне в Иерусалимския храм, тогава ще дойде Господ от небето на облаци в славата на Отца, и него и покорните нему ще изпрати в огнено езеро, а на праведните ще даде времена на царство, т.е. на успокоение, свещен седми ден, и ще възстанови обещаното наследство на Авраам, царството, в което, по думите на Господа мнозина ще дойдат от изток и запад и ще насядат на трапеза с Авраама, Исаака и Иакова (Мат. 8:11).

СВЕТИ КИРИЛ
АРХИЕПИСКОП ИЕРУСАЛИМСКИ

ИЗ ОГЛАСИТЕЛНО СЛОВО ЗА ВТОРОТО ПРИШЕСТВИЕ НА ХРИСТА

Пазете се да ви не прелъсти някой (Мат. 24:4). Словото призовава всички вас да внимавате в казаното. Защото това не е разказ за миналото, а пророчество за бъдещето, за това, което несъмнено ще се случи. И ние не пророкуваме видяни от нас неща (защото сме недостойни), а огласяваме казани и написани доказателства. Сам виж, какво вече се е случило, и какво все още предстои да се случи, и се пази.

Пазете се да ви не прелъсти някой. Защото мнозина ще дойдат в Мое име, говорейки: аз съм Христос; и ще прелъстят мнозина (Мат. 24:5). Това отчасти се е сбъднало. Защото говорили са го вече Симон-вълхва, а и някои други от безбожните създатели на ереси; други пък ще го кажат по наше време или след нас.

Второ доказателство: *“Ще чувате боеве и вести за войни”* Е, какво, воюват ли сега (в неговото време) или не персите с римляните в Месопотамия? Въстава или не народ против народ, и царство против царство? И ще има ли на места глад, мор и трусове (Мат. 24:7). Това вече е било. И още: страхотии и големи поличби от небето (Лука 21:11). И тъй, бъдете будни, понеже не знаете, в кой час ще дойде вашият Господ (Мат. 24:42).

Но ние, църковните, ще потърсим нашето църковно доказателство за пришествието. Спасителят казва: *“Тогава мнозина ще се съблазнят; и един други ще се предадат, и един други ще се намразят”* (Мат. 24:10). Ако чуеш, че епископи тръгват срещу епископи, клирици срещу клирици, и миряни срещу миряни, и работата стига даже до кръв, не се смущавай, понеже всичко това трябва да стане. Обръщай внимание не на това, което става сега, а на което трябва да стане. Ако загивам аз, който те уча, то не загивай с мене и ти. Може слушателят да бъде по-добър от учителя; и този, който е дошъл последен, да стане пръв; защото Владиката ще приеме и дошлите в единадесетия час. Ако сред апостолите са се намерили предатели, то на какво да се учудваме, ако и сред епископите има братоомраза? Но това доказателство се отнася не само за началниците, но и за народа. Защото казано е: *“И понеже беззаконието ще се умножи, у мнозина ще изстине любовта”* (Мат. 24:12). Може ли да се похвали някой от предстоящите, че изпитва нелицемерна любов към ближния? Не се ли случва често устата да целуват, лицето да се усмихва широко, очите да са радостни, а сърцето да интригантства и изричайки добри думи, да подготвя злини?

Имаш и следващото доказателство: *“И ще бъде проповядвано това Евангелие на царството по цяла вселена, за свидетелство на всички народи; и тогава ще дойде краят”* (Мат. 24:14). А както виждаме, почти целият свят е обхванат от учението за Христа. — А какво ще стане след това?

“И тъй, кога видите да стои на свето място “мерзостта на запусцението”, за която е казано чрез пророк Даниила (който чете, нека разбира)” (Мат. 24 :15). И още: *“Тогава, ако някой ви каже: ето, тук е Христос, или там е - не вярвайте”* (Мат. 24 : 23).

Братоомразата вече подготвя почвата за антихриста. Дяволът подготвя хората чрез разколите, за да бъде приет по-лесно, когато дойде. Но никой от Христовите раби, и тук, и навсякъде, да не отива при врага. Апостол Павел е дал ясно доказателство за него, когато е казал: *“Защото оня ден не ще настъпи, докле първом не дойде отстъплението и се не открие човекът на греха, синът на погибелта, който се противи и се превъзнася над всичко, що се нарича Бог, или светиня, за да седне като бог в Божия храм, показвайки себе си, че е бог. Не помните ли, че, още когато бях при вас, ви говорех това? И сега знаете онова, що го задържа да се открие той в свое време. Тайната на беззаконието вече действува, само че няма да бъде извършена, докато се не отдръпне оня, който я задържа сега,— тогава и ще се открие беззаконникът, когото Господ Иисус ще убие с дъха на устата Си, и чрез блясъка на Своето пришествие ще изстреби тоговоа, чието явяване, по действие на сатаната, е с всяка сила и с поличби и лъжливи чудеса, и с всяко несправедно прелъстяване ония, които загиват”* (2Сол. 2:3-10). Така е казал Павел; а сега има отстъпление, защото хората са отстъпили от правата вяра, и едни възвестяват Синоотечество, а други се осмеляват да говорят, че Христос е обикновен човек, а не Син Божи. И преди еретиците са били явни, а сега Църквата е пълна със скрити еретици, защото хората са отвърнали слуха си от истината и към басни са се обърнали (2Тим. 4:3,4). Ако словото им изнася, слушат с удоволствие. А ако словото цели да ги напътства, всички се отвръщат. Голяма част е отстъпила от правоверните учения; по-скоро избират лошото, отколкото да предпочетат доброто. Ето това е и отстъплението; затова трябва да очакваме врага,

и той вече отчасти е започнал да изпраща свои предшественици, и е готов да дойде за пляката. Затова наблюдавай себе си, човече, и пази душата си. Църквата сега свидетелства пред живия Бог, и ти разказва за антихриста преди неговото пришествие. По твое време ли ще дойде той, не знаем, или след теб, също не знаем. Но за теб е добре да знаеш това и да се пазиш.

Истинският Христос, Единородният Божи Син няма да дойде от земята. А ако някой дойде, вършейки чудеса в пустинята, не излизай. Ако кажат: тук е Христос или там - не вярвай. Не гледай надолу и в земята. Владиката ще слезе от небесата, и не сам, както преди, а с мнообройна свита, носен от безброй ангели, и не тайно, като дъжд върху руно, а явно, озарявайки като мълния. Защото Сам Христос е казал: *“Както светкавицата излиза от изток и се вижда дори до запад; тъй ще бъде пришествието на Сина Човечески”* (Мат. 24:27). И още: *“И ще видят Сина Човечески да иде на небесните облаци със сила и слава голяма; и ще изпрати Ангелите Си с гръмогласна тръба и т.н.”* (Мат. 24:30,31).

Но както и преди, когато Той трябвало да се въчовечи, и когато очаквали раждането Му от Девата, дяволът предварително разпръснал клеветите си, зложелателно разпространявайки слухове за фалшиви богове, раждащи и раждани от жени; за да може, както си мислел той, поради предшестващата я лъжа и истината да стане невероятна. Така, когато настъпи времето да дойде истинския Христос, противникът, възползвайки се от очакванията на простодушните хора, и особено на тези, които са от обрязаните, ще покаже някой човек-вълхва, опитен в изкуството да омайва с магии и чародейства, който ще завземе властта в Римското царство, лъжовно ще се нарече Христос и с това име ще прелъсти иудеите, очакващи Помазаника, а тези, които са от езичниците, ще привлече с вълшебни мечти.

И ще дойде този така наречен антихрист, когато настъпи времето на Римското царство и наближи вече свършека на света. Изведнъж ще въстанат десет римски царе, царувачи, може би, на различни места, но по едно и също време; а след тях единадесетия ще бъде антихристът, който с помощта на вълшебно изкуство ще завземе властта в Римската държава, унищожавайки трима царували преди него, имайки вече под своя власт останалите седем. Отначало, като умен и учен човек, привидно ще покаже скромност, целомъдрие и човеколюбие с чудеса и поличби, фалшиво направени с помощта на вълшебна прелест, ще излъже иудеите, като че ли е очаквания Христос, но впоследствие ще запечата това с безславни и незаконни злодеяния от всякакъв род, така че ще надмине всички били преди него неправедни и нечестиви хора. И към всички, особено пък към нас, християните, ще има кръвожадно, жестоко, немилосърдно и изпълнено с всякакво коварство сърце. Но след като три години и шест месеца се отдава на такива дързости, ще загине във второто славно пришествие на Единородния Божи Син от небесата, Господа и нашия Спасител Иисус, истинския Христос, Който, убивайки антихриста с дъха на устата Си, ще го хвърли в огнената геена.

Учим на това не измисляйки си го, а узнавайки от Божествените църковни писания, особено от четеното неотдавна Даниилово пророчество, как е изтъквал това и архангел Гавриил, казвайки: *“Четвъртият звяр значи: четвърто царство ще има на земята, отлично от всички царства”* (Дан. 7:23). Това е Римското царство, както са ни предали църковните тълкуватели. Понеже първото знаменито

царство е било Асирийското, а второто царството на мидите и персите в съвкупност, третото пък е Македонското; то четвъртото царство е сегашното Римско. После Гвриил, тълкувайки нататък, казва: а десетте рога значат, че от това царство ще се издигнат десет царя, и след това ще се издигне друг, който ще надмине със злобата си всички предишни (24), тоест ще надмине не само десетимата царе, но и всички останали, колкото и да са били дотогава. И ще унижи трима царе: явно, че от числото на предишните десет. А унижавайки трима от десетте, естествено сам ще се възцари като осми. И против Всевишния ще произнася думи (25), като хулител и беззаконник, приел царството не от отците, но похитил властта с вълшебство.

Кой всъщност е този? И с каква сила действа? Разтълкувай ни, Павле. И той казва: *“Тогова, чието явяване, по действие на сатаната, е с всяка сила и с поличби и лъжливи чудеса”* (2Сол. 2:9). А с това апостолът дава да се разбере, че сатаната го ползва като оръдие, действайки собственолично чрез него. Защото знаейки, че за него няма да има прошка на съда, не чрез свои служители, а сам, накрая ще въстане явно с всякакви поличби и лъжовни чудеса; защото бащата на лъжата върши лъжливи дела за прелъстяване, за да си мисли народа, че вижда възкръснал мъртвец, когато той не е възкръснал, прождащи куци, проглеждащи слепци, когато изцеление няма.

И още казва Павел: *“Който се противи и се превъзнася над всичко, що се нарича Бог, или светиня”* (2Сол. 2:4). *Над всичко, що се нарича Бог,* тоест антихристът ще ненавижда идолите. Какво му коства да седне в Божията църква! А в коя църква? Разбира се, в разорения Иудейски храм. И да не се случи това, че да се подразбира този храм, в който сме ние! Но защо казваме това? Да не си помислят, че го казваме, за да ласкаем себе си. Ако антихристът дойде при иудеите, както Христос, и поиска поклонение от иудеите, то, за да ги прелъсти повече, ще демонстрира голямо усърдие по отношение на храма; внушавайки за себе си мисълта, че той е от рода Давидов, и че трябва да му създадат храм, построен от Соломон. А той ще дойде, когато в Иудейския храм няма да остане камък върху камък, по думите на Спасителя (Мат. 24:2). Когато разрушението, последвало или от старост или под предлог на ново съзидание или нещо друго, разруши всички камъни, не само външните стени, а и вътрешността на храма, където са били херувимите; тогава ще дойде антихристът с всякакви знамения и лъжовни чудеса, превъзнасяйки се над всички идоли, отначало показвайки престорено човеколюбие, а впоследствие разкривайки жестокост, особено към Божиите светци. Защото казано е: *“Гледах, как тоя рог водеше борба със светиите”* (Дан. 7:21); и още на друго място: *“И ще настане време тежко, каквото не е имало, откак съществуват люде до днес”* (Дан. 12:1). Това ще бъде лют звяр, велик змей, непобедим за хората, готов да ги изяде. Много може да се каже за него от божествените писания, но засега се задоволяваме и с това, за да е съразмерно с другото.

Затова Господ, знаейки голямата сила на противника и снизхождайки до благочестивите, казва: *“Тогава ония, които се намират в Иудея, да бягат в планините”* (Мат. 24:16). Но ако някой усети в себе си, че е наистина твърд и може да противоборства на сатаната, то (не губейки надежда в силата на Църквата) да стане такъв и да каже: *“Кой ще ни отлъчи от любовта Божия”* (Римл. 8:35) и така

нататък. Страхливи, да си осигурим безопасност, а смели, да застанем твърдо: *“Защото тогава ще бъде голяма скръб, каквато не е била открай свят досега, и няма да бъде”* (Мат. 24:21). Но милостив е Бог, Който ще съкрати голямата скръб на не много дни! Защото казва: *“Но заради избраните ще се скратят ония дни”* (22). Антихристът ще царува само три години и половина. Заимстваме това не от апокрифните книги, а от Даниил. Защото казано е: *“И те ще бъдат предадени в ръката му до време и времена и полувреме”* (Дан. 7:25). Времето - една година, в която влиза в сила неговото появяване, времената - останалите две години на беззаконие, включени в трите години, и полувремето - шестте месеца. И на друго място пак същото казва Даниил: *“Закле се във вечно Живеещия, че всичко това ще се извърши към свършека на времето и времената и полувремето”* (12:7). В този смисъл други са разбирали, може би, и следното: *“Хиляда двеста и деветдесет дена”* (11) и: блажен, *“който очаква и достигне хиляда триста трийсет и пет дена”* (12). *“Затова кога ви пъдят от един град, бягайте в друг, защото, може би няма да дообходите градовете Израилеви, докле Син Човеческий дойде”* (Мат. 10:23).

А кой е този блажен, който по благочестие ще бъде тогава мъченик заради Христа? Защото по-високо от всички мъченици поставям тогавашните мъченици. Мъчениците, били дотогава, са се борили само с хора. А при антихриста ще се борят лично със самия сатана. Предишните гонители само са убивали, а не са се представяли за възкресители на мъртви, не са показвали поличби и чудеса: а тук подбуда към зло то ще бъдат и страхът и прелестта, за да прелъстят, ако е възможно, и избраните (Мат. 24:24). Да не му дойде наум на някой от тогавашните да попита: *“Какво повече е направил Христос? С каква сила твори този? Ако не е било угодно на Бога, то е нямало да допусне това.”* - Теб те предпазва апостолът и предсказва: *“И за това Бог ще им прати действие на заблуда”* (2Сол. 2:11). Казва *“ще им прати”*, вместо ще допусне да се случи, и ще изпрати не за да се оправдаят, а за да приемат съда. И за какво? За това, че не са повярвали в истината, тоест на истинския Христос, а са обикнали неправдата (12), тоест антихриста. Бог допуска това и при други гонения не поради това, че е невъзможно да го предотврати, но искайки, по традиция, да увенчае Своите подвижници подобно на Своите пророци и апостоли, за да могат те, като се потрудат кратко време, да наследят небесното царство, както казва Даниил: *“Но ще се спасят в това време от твоя народ всички, които бъдат намерени, че са записани в книгата (очевидно в книгата на живота). И много от спящите в земния прах ще се събудят - едни за вечен живот, други за вечен укор и посрама. И разумните ще сияят като светилата на твърдта, и ония, които са обърнали мнозина към правда - като звездите, вовеки, за всякога”* (Дан. 12:1-3).

Затова внимавай, човече. Знаеш доказателствата за антихриста. Не ги помни само за себе си, а ги съобщавай щедро на всеки. Имаш ли чедо - плът от кръвта ти, поучи го; и ако си родил някого огласявайки, предпази и него, за да не приеме лъжата за истина. *“Тайната на беззаконието вече действа”* (2Сол. 2:7). Плашат ме народните размирици; плашат ме църковните разколи; плаши ме взаимната ненавист на братята. О, ако можеше, макар и да е казано, но да даде Бог това да не се случи с нас! Поне ще бъдем внимателни. А сега стига толкова. Достатъчно говорихме за антихриста.

**СВЕТИ ЕФРЕМ
СИРИН**

**С Л О В О
ЗА ПРИШЕСТВИЕТО ГОСПОДНЕ,
ЗА СВЪРШЕКА НА СВЕТА
И ЗА ПРИШЕСТВИЕТО НА АНТИХРИСТА**

Аз, (най-) малкият, грешният и изпълнен с простъпки Ефрем, едва ли ще бъда в състояние да изкажа това, което е над моите възможности, но понеже Спасителя поради Своята благосклонност е научил и безкнижните на премъдрост, а чрез тях е озарил навсякъде верните, то Той ще направи и езикът ми достатъчно ясен, от полза и за назидание както за самия мене, който говоря, така и за всички слушатели. Но с болка ще започна речта си и с въздишки ще говоря за свършека на сегашния свят и за този безсрамен и ужасен змей, който ще смути цялата земя, ще вложи в сърцата човешки страх, малодушие и страшно неверие и ще покаже големи личби и чудеса, за да прелъсти, ако е възможно и избраните (Мат. 24:24), и да излъже всички с лъжовни знамения и призраци на чудесата, извършвани от него. Защото по Божие допущение ще получи той власт да прелъстява людете; тъй като се е изпълнило безчестието на света, и навсякъде се вършат всякакви ужаси. Затова и Пречистия Владика, поради безчестието ни, е допуснал света да бъде изкушен от лъстивия дух, защото хората така са пожелали - да се отстъпят от Бога и да възлюбят лукавия.

Голям подвиг ще е, братя, в тези времена, особено за верните, когато с голяма власт ще бъдат извършвани от самия змей - личби и чудеса, когато в страшни призраци ще се покаже той подобен на Бога, ще лети по въздуха, и всички дяволи, като ангели ще се възнесат пред мъчителя. Защото гласът му ще е силен, ще променя вида си и безмерно ще плаши всички хора. Кой тогава, братя, ще се окаже непобедим, непоколебим и имащ в душата си верен знак - Святото пришествие на единородния Син, нашия Бог, като види тази неизречима скръб, прииждаща отвсякъде върху всяка душа, защото съвсем отникъде няма за нея нито на земята, нито в морето никаква утеха, нито покой; когато види, че целият свят е в смут, че всеки бяга да се скрие в планините и едни умират от глад, а други изтляват като восък, от жажда и липса на ласки, - когато види, че всяко лице пролива сълзи и с голямо желание пита "има ли някъде на земята слово Божие" и чува в отговор - "никъде"? Който преживее тези дни и изтърпи непоносимата скръб, той ще види и смешението на народите, които идват от краищата на земята да видят мъчителя, и мнозина му се покланят, питайки го с трепет: "Ти ли си нашият спасител?" Морето се вълнува, земята изсъхва, небесата не пускат дъжд, растенията увяхват и всички на земята, които живеят на изток, от голям страх бягат на запад, а също и тези, които живеят на запад от слънцето, с трепет бягат на изток. А безсрамният, приемайки тогава властта, ще разпрати дяволите си по всички краища да проповядват смело: "Великия цар се яви славно; идете и го вижте." А кой ще има

такава адамантова душа, че да устои мъжествено на всички тези съблазни? Къде е, както казах, този човек, когото да ублажат всички ангели?

А аз, христоролюбиви и съвършени братя, изпадам в ужас само при едната мисъл за змея, мислейки за тази скръб, която ще застигне хората в тези времена, мислейки за това, колко жесток ще бъде този зъл змей към човешкия род, а още по-злобен ще бъде към светиите, които могат да превъзмогнат неговите мечтателни чудеса. Защото тогава ще се намерят много хора, угодили на Бога, които ще могат да се спасят в планините и в пустините с много молитви и непосилен плач. Защото Светият Бог, виждайки неописуемите им сълзи и искрената им вяра, ще се смили над тях като нежен баща и ще ги опази там, където те се укрият. А през това време злият змей не ще престане да търси светиите и на земята и по морето, разсъждавайки, че вече се е възцарил на земята и всички са му подчинени. И без да съзнава своята немощ и тази гордост, от която е паднал, нещастния ще замисли да се възпротиви и в този страшен час, когато Господ дойде от небесата. Впрочем, той ще хвърли в смут земята и ще изплаши всички с лъжовни чародейни поличби. В това време, когато дойде змеят, няма да има покой на земята, а ще има голяма скръб, паника, смут, смърт и глад по всички краища. Защото Самият наш Господ е изрекъл с божествените Си уста, че *такава скръб не е имало от начало на създанието* (Марк. 13:19). А как ние, грешните, ще изкажем тази голяма, даже неописуема скръб, след като Бог я е описал така? Нека всеки да спре вниманието си на светите речи на Господа и Спасителя, когато Той, поради Своето благоутробие, заради голяма загриженост и милост, иска да съкрати дните на скръб, увещавайки ни и казвайки: *“Затова молете се, да се не случи бягството ви зиме или в събота”* (Мат. 24:20) ; и още: *“И тъй, бъдете будни във всяко време и се молете, за да можете избягна всичко онова, което има да стане, и да се изправите пред Сина Човечески”* (Лука 21:36) ; защото времето приближава. И всички ние сме подложени на това бедствие, но не вярваме. Ще се молим непрестанно в сълзи и молитви, ден и нощ уповавайки на Бога, за да се спасим ние грешните. Който лее сълзи и е съкрушен, да моли Господа, за да се избавим от скръбта, която ще дойде на земята, за да не виждаме изобщо този звяр и да не чуваме заплахите му. *И на места ще има глад, мор и трусове* (Мат. 24:7). Ще бъде нужна храбра душа, която да може да съхрани живота си сред съблазните. Защото ако човек се окаже макар и малко безгрижен, то той лесно ще се поддаде на нападките и ще бъде пленен от знаменията на лукавия и хитър змей. И такъв няма да намери пощада за себе си на съда, защото там ще стане ясно, че доброволно е повярвал на мъчителя.

Много молитви и сълзи са ни нужни, възлюблени, за да устои някой от нас на изкушенията; защото много ще бъдат чудесата, извършвани от звяра. Той самият е богоборец, и иска да погуби всички. Защото и такъв способ ще употреби мъчителят, че всички ще бъдат длъжни да носят върху себе си печата на звяра, когато в своето време, тоест при събъждането на времената, той ще дойде да прелъсти всички с поличби; и само при това условие те ще могат да си купуват храна и всичко необходимо; и ще сложи надзиратели да следят за спазването на повелята му. Забележете, братя мои, извънредното коварство на звяра и хитростите на неговото лукавство, по какъв начин започва той - от стомаха, за да може човек, когато е доведен до крайност от недостиг на храна, да бъде принуден да приеме печата му, тоест злочестите знаци, не върху някой член на тялото, а върху дясната

ръка, а също и върху челото, за да не може повече да извърши с дясната си ръка кръстното знамение, а също и да ознаменува на челото си свящото име Господне или славния и честен кръст на Христа и нашия Спасител. Защото нещастният знае, че отпечатъка на кръста Господен разрушава цялата му сила; и затова слага печата си на дясната ръка на човека, защото тя запечатва с кръста всички наши членове, подобно е и челото, където свещника носи нависоко блясъка на светлината - знамението на нашия Спасител. Затова, братя мои, на всички христорлюбиви хора до смъртния им час предстои страшен подвиг, да не се страхуват и да не бездействат, когато змея започне да слага печата си вместо кръста на Спасителя. Защото, без съмнение, той ще направи така, че името на Господа и Спасителя дори да не се споменава през това време; а той, безсилният, ще върши това, понеже се страхува и трепери от святата сила на нашия Спасител и знае, че който не бъде дамгосан с печата на звяра, той няма да бъде запленил и от поличбите и чудесата му. При това и Господ не се отрича от такива, а ги просвещава и привлича към Себе си.

Ние, братя, трябва точно да разбираме ненавистните, мечтателни знамения на врага, а тогава и нашия Господ ще дойде тихо при всички ни, за да разтълкува заради нас хитростите на звяра. Съблюдавайки в чистота неотклонната Христова вяра, трябва да разколебаем силата на мъчителя. Да придобием твърд и непреклонен разум, и безсилния ще отстъпи от нас, след като няма възможност да ни направи нещо.

Умолявам ви, братя, аз, най-малкият от вас, да не бъдем лъстиви христорлюбци и да не пренебрегваме силата на кръста. Необратимият подвиг пред дверите. Да приемем всички щигът на вярата. Бъдете готови, като верни раби, неприемащи много. Защото злочестивият и жесток крадец ще дойде в своето време, с намерение да окраде, да заколи и погуби избраното стадо на Истинския пастир. Нека се постареем да разберем, приятели, в какъв вид ще дойде на земята безсрамният змей.

Понеже Спасителят, възнамерявайки да спаси човешкия род, се е родил от Дева и в човешки образ е стъпнал врага със святата сила на Своето Божество, то и той е намислил да приеме образа на Неговото пришествие и да ни прелъсти. Нашият Господ ще дойде на земята на светлоносни облаци, подобно на страшна мълния; но не така ще дойде врагът, защото той е отстъпник. Наистина, неговото оръдие ще се роди от осквернена дева, но това не значи, че той ще се въплъти и дойде мръсен като крадец, а в такъв образ, че да прелъсти всички. Ще дойде смирен, кротък, ненавиждащ неправдата, както сам ще каже за себе си, отвращаващ се от идолите, предпочитащ благочестието, добър, обичащ бедните, благообразен във висша степен, постоянен, ласкав към всички, особено уважаващ иудейския народ, защото иудеите ще очакват пришествието му. А при всичко това, той ще извърши с голяма власт поличби, чудеса и заплахи; и ще предприеме хитри мерки да угоди на всички, за да може за кратко време народа да го обикне. Няма да взима дарове, да говори гневно, да се показва намръщен, а ще започне да прелъстява света с благочестива външност, докато не се възцари. Затова, когато много съсловия и народи видят такива добродетели и сили, изведнъж на всички ще им дойде на ум една мисъл, и с голяма радост ще го провъзгласят за цар, говорейки един на друг: “Ще се намери ли друг човек толкова добър и правдив?” И скоро ще

укрепне царството му, и в гняв ще порази той трима велики царе. След това този змей ще се възнесе в сърцето си и ще изригне горчилката си, ще помете вселената, ще премести краищата ѝ, ще притесни всички и ще започне да осквернява душите; показвайки вече не благоговение, а при всеки удобен случай постъпвайки като човек суров, жесток, гневлив, раздразнителен, стремителен, непорядъчен, страшен, отвратителен, ненавистен, мерзък, лют, погубващ, безсрамен, който се старае да хвърли целия човешки род в бездната на нечестието. Той ще извърши много чудеса, но измамни, не истински. И в присъствието на многолюдна тълпа, която ще го възхвалява за измамните чудеса, той ще извиси силен глас, от който ще потрепери мястото, където са събрани покланящите му се тълпи, и ще каже: всички народи, познайте силата на властта ми! Пред очите на зрителите ще премества планини и ще отделя острови от морето, но всичко това е лъжа и измама, а не истина; впрочем, ще прелъсти света, ще излъже очите на всички, мнозина ще повярват и ще го прославят, като силен бог.

Тогава силно ще изплаче и ще въздъхне всяка душа. Тогава всички ще видят, че ден и нощ ги потиска неопишуема скръб, и никъде няма да намерят храна, за да заситят глада си. Защото жестоки надзиратели ще бъдат поставени на мястото, и само който има на челото си или на дясната си ръка печата на мъчителя, нему ще бъде позволено да си купи малко храна, каквато се намери. Тогава младенците ще умират в утробата на майките, ще умре и майката над детето си, ще умре също и бащата с жената и децата си наред тържището, и няма да има кой да ги погребее и да ги положи в гроба. От множеството трупове, паднали по улиците, навсякъде ще се разнася зловоние, което силно ще поражавя живите. На сутринта всеки ще каже с болка и въздишки: “Кога ще настъпи вечерта, за да си отдъхнем?” Когато настъпи вечерта, с най-горчиви сълзи ще говорят сами на себе си: “Скоро ли ще съмне, за да избегнем постигналата ни скръб?” Но няма къде да избягат или да се скрият, защото всичко е смутено, и морето и сушата. Затова и Господ ни е казал да бодърствуваме и да се молим неотклонно за да избегнем скръбта. Зловоние в морето, зловоние на сушата; заплахи в морето, заплахи на сушата. Множеството злато и сребро и копринени одежди няма да донесат полза никому по време на тази скръб, но всички хора ще наричат мъртъвците блажени, защото са предадени на погребение преди тази голяма скръб да дойде на земята. И златото и сребротото ще са разсипани по улиците, и никой не ще се докосва до тях, защото всичко ще им е опротивяло. Ще бързат да избягат и да се скрият, и няма да има къде да се скрият от скръбта, а напротив, от глад, скръб и страх ще гризат хищници и влечуги. Страх отвътре, трепет отвън; денонощно трупове по улиците. Зловоние по площадите, зловоние в домовете; глад и жажда по площадите, ридания в домовете. С ридания се срещат всички един с друг, баща със сина си, син с баща си и майка с дъщеря си. Приятели, прегръщайки се с приятели по улиците, свършват живота си; братя се прегръщат с братя и умират. Увяхва красотата на лицето на всяка плът, и хората имат вид на мъртъвци. Женската красота е опротивяла и е станала омразна. Ще увяхнат всяка плът и човешко възделение. А всички, които са повярвали на лютия звяр и са приели печата му, злочестите знаци на осквернения, изведнъж ще пристъпят към него и с болка ще кажат: “Дай ни да ядем и да прием, защото всички изтляваме, морени от глад, и прогони от нас отровните зверове”. И този, бедният, като няма средства за това, ще отговори с голяма жестокост, казвайки: “Откъде,

хора, да ви дам да ядете и да пиете? Небето не пуска дъжд на земята, а и земята не дава нито жътва, нито плодове”. Народите, чувайки това, ще изплачат и ще пролеят сълзи, не намирайки утеха в скръбта; напротив, друга неизразима скръб ще се присъедини към скръбта им, а именно, че така прибързано са повярвали на мъчителя. Защото той, бедният, не може да помогне на себе си, а как тогава ще помогне на тях? В тези дни от многото скръб, причинена от змея, от страха и земетресенията, и от морския шум, от глада и жаждата, и от изяждането на зверове хората ще бъдат в голяма нужда. И всички, приели печата на антихриста и покланяли му се като на милостив Бог, няма да имат никакъв дял от Христовото царство, а заедно със змея ще бъдат хвърлени в геената. Блажен е този, който се окаже изцяло свят и верен, чието сърце е безрезервно предано на Бога, защото той храбро ще отхвърли всички предложения на змея, пренебрегвайки и изтезанията и чудесата му.

Но преди да се случи това, Господ, поради Своето милосърдие, ще изпрати Илия Тесвитянина и Енох, за да възвестят те на човешкия род богочестието, дръзновено да проповядват на всички благата вест, да ги научат да не вярват на мъчителя от страх, говорейки и казвайки: “Това е ласкателство, о човеци! Никой да не му вярва и да не се подчинява на богобореца; никой от вас да не изпада в паника, защото той скоро ще бъде обезвреден. Ето, Светия Господ идва от небето да съди всички, които са повярвали на поличбите му”. Впрочем, малко ще поискат да чуят и да повярват на тази проповед на пророците. А Спасителят ще извърши това, за да покаже Своето неизречимо човеколюбие, защото и в това време не ще остави човешкия род без проповед, за да бъдат всички равни пред съда.

Мнозина от светиите, каквито се намерят тогава, по време на пришествието на осквернения ще проливат реки от сълзи пред Светия Бог, за да се избавят от змея, ще избягат в пустините, със страх ще се крият в планините и пещерите, и ще посипят главите си с пръст и пепел, молейки се ден и нощ с голямо смирение. И ще им бъде дарена от Светия Бог Неговата благодат, ще ги заведе в определените за това места, и ще се спасят, укривайки се в пещери и пропасти, без да виждат поличбите и заплахите антихристови, защото знаещите лесно ще научат за пришествието на антихриста. А който е практичен и обича земното, на него това няма да му бъде лесно, защото здраво стъпилият на земята, макар и да чуе, няма да повярва и ще се погнуси от този, който говори. А светиите ще укрепнат, защото са отхвърлили всяка грижа за този живот.

Тогава ще изплачат цялата земя и морето, ще изплаче въздухът, заедно ще изплачат дивите зверове и птиците небесни; ще изплачат планините и хълмовете и дърветата в равнините; ще изплачат и небесните светила за човешкия род, защото всички са се отрели от Светия Бог и са повярвали на ласкателството, приемайки, вместо животворния кръст на Спасителя, белега на лошия и богоборния. Ще изплачат земята и морето, защото изведнъж ще секне в човешките уста гласа на псалмите и на молитвата; ще изплачат с голям плач всички Христови църкви, защото няма да има свещенослужение и приношение.

А когато свършат трите години и половина на власт и действия на нечистия, и когато се сбъднат всички съблазни на цялата земя, ще дойде накрая, както е казано, Господ, подобно на мълния блестяща в небето, ще дойде свят, пречист, нашият страшен и славен Бог, с несравнима слава, с ангелски и архангелски чинове в

предшествие на славата Му; а всички те - огнен пламък. И реката пълна с огън ще дойде със страшно клокочене, а херувими със сведени надолу очи и летящи серафими, закриващи лицата и краката си с огнени криле, ще призват с трепет: “Станете, покойници, дойде Женихът!” И ще се отворят гробовете, и в един миг ще се пробудят всички колена и ще погледнат святата хубост на Жениха; и неизброимото множество от тях и хилядите хиляди ангели и архангели, неизброимите воинства, ще се възрадват с голяма радост; ще се възрадват и светите, и праведните и всички, които не са приели печата на змея и нечестивеца. Мъчителят заедно с всички демони, вързан от ангелите, а също и всички, приели печата му, всички нечестивци и грешници, ще бъдат заведени вързани пред съдилището. И Царят ще им даде присъда на вечно осъждане в неугасимия огън. А всички, които не са приели печата на антихриста, и всички, които се крият из пещерите, ще се възрадват с Жениха във вечния и небесен чертог, с всички светии во веки веков. Амин!

Още по-подробно описва св. Ефрем събитията, които ще се случат при появяването на антихриста, в друго свое слово, а именно “второто”, за пришествието Господне.

Спасителят, възнамерявайки да спаси човешкия род, се е родил от Дева и стъпквайки в човешки образ врага със святата сила на Своето божество, е бил кротък и смирен на земята, за да ни възнесе от земята на небето. Същият този Бог, който действително и наистина е бил заченат, се е въплътил и се е родил в нашата плът от Светата Дева, и е спасил всички ни със Своето кръстно страдание, и заповеди. И Той ще дойде пак в последния ден да съди живите и мъртвите, и на всички праведни и нечестиви, като праведен Съдия, ще отсъди според делата им. Научавайки това, а именно, че Господ пак ще дойде от небето в славата на Божеството, врагът е намислил да приеме образа на Неговото пришествие и да прелъсти всички. Но нашият Господ, подобно на страшна мълния, ще дойде на земята на светлоносни облаци. Не така и не на светли облаци ще дойде на земята врагът, защото той е отстъпник. Наистина оръдието му ще се роди от омръсена жена и не той сам ще се въплъти, а в неговия образ ще дойде презрения, като крадец, за да прелъсти всички, ще дойде престорено благоговееен, смирен, кротък, ненавиждащ неправдата, както сам ще каже за себе си, отвращаващ се от идолите, предпочитащ благочестието, добър, обичащ бедните, благообразен във висша степен, доста постоянен, ласкав към всички, особено уважаващ иудейския народ, защото иудеите ще очакват пришествието му. При всичко това той ще извърши с голяма власт поличби и чудеса, ще отправи заплахи и ще предприеме хитри мерки за да угоди на всички така, че за кратко време да го обикне простия народ. Няма да приема дарове, да говори гневно, да се показва намръщен, а винаги ще бъде ласкав. И във всичко това ще започне да прелъстява света с благопристойна външност, докато не се възцари. Защото когато много народи и съсловия видят такива добродетели, съвършенства и сили, изведнъж на всички ще им дойде наум една и съща мисъл, и с голяма радост ще го възкачат на трона, говорейки един на друг: “Ще се намери ли друг човек, толкова добър и правдив?” Най-много от всички ще му отдаде чест и ще се зарадва на царстването му народът-убийца — иудеите. Затова и той като че ли предпочитайки ги, мислейки за тях, ще им покаже мястото и храма. А при царуването на този змей на земята народите с голяма охота ще

станат негови съюзници. Едом, Моав и амонитяните с радост ще му се поклонят, като на законен цар и ще бъдат от първите негови поборници. Скоро ще укрепне царството му и в гняв ще порази той трима велики царе. След това ще се превъзнесе в сърцето си и ще изригне горчилката, изливайки смъртоносна отрова от Сион; ще помете вселената, ще премести краищата ѝ, ще притесни всички, ще оскверни много души, постъпвайки вече не като човек благоговееен, загрижен и ласкав, а винаги суров, жесток, гневлив, раздразнителен, стремителен, непословителен, страшен, отвратителен, ненавистен, мерзък, лют, лукав, погубващ, безсрамен, стараещ се неистово да хвърли целия род на смъртните в бездната на нещастieto, ще извърши големи поличби, ще отправи многобройни заплахи, показвайки лъжи, а не истини. По подобен начин този мъчител ще премества планини, но измамно, а не наистина. В присъствието на многолюдна тълпа от много народи и съсловия, възхваляващи го за измамните чудеса, той ще извиси силен глас, от който ще потрепери мястото, където са събрани предстоящите му тълпи, и дръзко ще каже: “Познайте, всички народи, голямата сила на моята власт. Ето, пред всички вас заповядвам на тази голяма планина, която е отсреща, да премине сега отатък морето тук при нас.” И ще каже презреният: “Заповядвам ти, преминавай сега тук през морето”. И пред очите на зрителите планината ще тръгне, без да се помръдне изобщо от основите си. Защото, което е издигнал и поставил Всевишният Бог в началото на сътворението, над него няма да има власт този презрян, а ще започне да прелъстява света с чародейни измами. Също и на друга планина, стояща в дълбините на голямото море във вид на голям остров, ще заповяда да се премести и за удоволствие на зрителите да застане на сушата, на красивите брегове. И макар че островът изобщо няма да се помръдне от морето, същевременно ще прилича на планина, стояща на сушата. И още този змей ще простре ръце и ще събере множество влечуги и птици. По подобен начин ще стъпи в бездната и ще тръгне по нея като по суша, представяйки всичко това измамно. И мнозина ще му повярват и ще го прославят, като силен бог. Но които носят Бога в себе си, сърдечните им очи ще бъдат светли и с искрена вяра те ще го видят и ще го познаят. Всеки, който носи в себе си Божия страх и на когото са светли сърдечните очи, с точност ще знае, че нито планината е помръдвала от мястото си, нито острова е преминавал от морето на сушата.

Всичко това антихристът ще върши от свое име. Защото няма да допусне да се споменава пречистото име на Отца и Сина и Светия Дух, защото той ще бъде богоборец и син на погибелта. А когато се сбъдне това както е казано и народите му се поклонят, и го възхвалят като бог, Всевишният на небесата от ден на ден ще показва гнева Си и ще отвърне от него лицето Си. И ще има, накрая, тежък глад, трудно зарастващи рани, непрекъснати земетресения, навсякъде недостиг на храна, голяма скръб, теснота, непрестанна смърт, голям страх и неописуем трепет. Тогава небесата няма да пуснат дъжд, земята няма да дава плодове, изворите и реките ще пресъхнат. Тревата няма да расте, няма да напълни зеленина по земята; дърветата ще измръзнат в корените си и няма да дадат плодове; рибите и китовите в морето ще измрат. И от морето ще се разнесе такова заразно зловоние и такъв страшен шум, че хората ще падат безчувствени и ще умират от страх.

**СВЕТИ ИОАН
ЗЛАТОУСТ**

**СЛОВО
ЗА АНТИХРИСТА**

Защото, както в дните преди потопа ядяха и пиеха, женеха се и се мъжеха до оня ден, в който Ной влезе в ковчег. И не узнаха, докле дойде потопът и изстреби всички, - *тъй ще бъде и пришествието на Сина Човечески* (Мат. 24:38, 39). Иисус Христос е казал това за да докаже, че ще дойде изведнъж и неочаквано, когато голяма част от човечеството ще тъне в удоволствия. Същото казва и апостол Павел: *“Защото, кога рекат: мир и безопасност, тогава внезапно ще ги постигне гибел”* (1Сол. 5:3). И за да обясни тази неочакваност апостолът добавя, че това ще стане така, както родилни болки постигат трудната жена. А защо Иисус Христос е казал *“подир скръбта на ония дни”* (Мат. 24:29)? Ако тогава (в последното време) има удоволствия, мир и безопасност, както е казал апостола, то тогава защо Той казва *“подир скръбта на ония дни”*? Каква е тази скръб по време на радост? При тях ще има само удоволствия, в които не се влага никакво чувство. Затова и апостолът не е казал *когато има мир* ; а - *кога рекат: мир и безопасност*, показвайки с това тяхната безчувственост; тъй като и по времето на Ной грешниците са се съблазнявали от удоволствия, а праведните са прекарвали живота си в скръб и печал. От което става ясно, че с пришествието на антихриста измежду нечестивите и отчаялите се за своето спасение ще се умножи необузданото сластолюбие, ще има чревоугодничество, преяждане и пьянство. По такъв начин даденият от Иисус Христос пример изяснява всичко докрай. Както по това време, казва Той, когато се е приготвял ковчег, хората не са вярвали, и даже когато е бил готов и им е предвещавал скорошно нещастие, те спокойно са го гледали и са се отдавали на удоволствия, като че ли не ги заплашваше никаква беда, така и сега, въпреки че ще се яви антихристът, след когото ще бъде свършека, след свършека - наказанията и страшните мъчения, у хората, опиянени от разврат, и тези бъдещи бедствия няма да предизвикат никакво чувство на страх. Затова както родилни болки постигат трудната жена, както казва апостолът, така и тях ще ги постигнат тези ужасни и неотвратими беди.

Аз дойдох в името на Моя Отец, и Ме не приемате; но, ако друг дойде в свое име, него ще приемете (Иоан. 5:43). За кого казва Христос *“ако друг дойде в свое име”*? Тук Той наемква за антихриста и заедно с това представя неопровержимо доказателство за неблагоприятието на иудеите. *“Ако вие Ме преследвате, казва Той, от любов към Бога, то много по-разумно би било да постъпите така с антихриста.”* Защото той няма да каже нищо подобно, тоест че е изпратен от Отца, че е дошъл по Негова воля; а напротив, насилствено ще краде всичко, което не му принадлежи и ще се нарича бог над всичко, както пише и Павел: *“Който се противи и се превъзнася над всичко, що се нарича Бог, или светиня, за да седне като бог в Божия храм, показвайки себе си, че е бог”* (2Сол. 2:4). Именно това и значи, че той ще дойде в своето име. *“Но Аз, казва Христос, дойдох не така, а в*

името на Отца Ми”. Достатъчно би било и това доказателство, че иудеите не обичат Бога, тъй като не са приели Този, Който е казал за Себе си, че е изпратен от Бога. Но в дадения случай той показва безсрамието им и от друга страна - това, че те са готови да приемат антихриста. Защото както те не са приели този, който им е казал за Себе си, че е изпратен от Бога, така са били готови да се поклонят на този, който не признава Бога, а се превъзнася и се представя за бог над всички, то тогава е ясно, че гонението (на Христа) е било дело на завистта, а не на любовта към Бога.

“Никой да ви не прелъсти по никой начин; защото оня ден не ще настъпи, докле първом не дойде отстъплението и се не открие човекът на греха, синът на погибелта, който се противи и се превъзнася над всичко, що се нарича Бог, или светиня, за да седне като бог в Божия храм, показвайки себе си, че е бог” (2Сол. 2:3,4). Тук апостолът говори, тълкува Златоустия, за антихриста и разкрива големи тайни. Какво значи отстъпление? Отстъпление той нарича самия антихрист, тъй като той ще погуби мнозина и ще ги доведе до отстъпление, за да прелъстят, както е казано, ако е възможно, и избраните (Мат. 24:24). Нарича го и човек на греха, защото той ще извърши хиляди беззакония и ще подготви другите за извършването им. А син на погибелта го нарича затова, защото и сам той ще загине. Кой ще бъде той? Нима сатаната? Не, - но някой човек, който ще приеме цялата му сила. И се не открие, казва, човекът... който се превъзнася над всичко, що се нарича бог, или светиня. Защото той няма да подтиква към идолослужение, а ще бъде противник на Бога, ще отхвърли всички богове и ще заповяда да се поклонят на него, вместо на Бога, и ще седне в Божия храм, - не само в иерусалимския, но и навсякъде в църквите. Показвайки себе си, казва, че е бог. Не е казал, че той ще се нарича Бог, но: че той ще се старее да се покаже, че е бог. Защото той ще извърши големи дела и ще покаже чудесни личби. Не помните ли, че, още когато бях при вас, ви говорех това. И сега знаете онова, що го задържа да се открие той в свое време (2Сол. 2:6).

Всеки може справедливо да попита, какво е това, що го задържа и след това ще поиска да узнае, защо така неясно говори за това Павел. А какво е това, що го задържа да се открие той, тоест това, което го възпрепятства? Едни предполагат, че зад това (трябва да се разбира) благодатта на Светия Дух, а други - Римската държава; с тези последните по съм съгласен. Защо? Защото, ако (апостолът) е искал да говори за Духа, то не би се изразил неясно за това, а (би казал) определено, че сега на него (на антихриста) ще му се яви благодатта на Светия Дух, т.е. необичайните дарования. Освен това, би му било време да дойде вече, ако е трябвало да дойде тогава, когато обеднеят необичайните дарования, защото те отдавна са обеднели. Но тъй като апостолът казва това за Римската държава, то е ясно, защо той само намеква за това и говори прикрито. Той не е искал да си навлече голяма вражда и безсмислена опасност. Защото ако той бе казал, че в близко бъдеще Римската държава ще се разпадне, то него тогава незабавно, като смутител, биха го изтрили от лицето на земята, а заедно с него и всички вярващи, като живеещи и подвизаващи се заради това. Затова и той не е употребил такъв израз; не е казал също и това, че гореописаното скоро ще се случи, макар и винаги да намеква за това. Но какво е казал той? Тогава и ще се открие беззаконникът, казва, тайната на беззаконието вече действа. Тук той посочва Нерон, като предобраз на антихриста. Защото и той е искал да го смятат за бог. Добре е казал

той “тайна”, защото Нерон не така явно и безсрамно се е представял за бог, както антихриста. И тъй, ако още преди това време, казва апостолът, се е намерил човек, който не отстъпва много по злоба на антихриста, то какво учудващо има в това, ако с течение на времето се яви и истинския антихрист. А това ще стане, когато Римската империя престане да съществува, тогава той (антихристът) ще дойде. И справедливо. Защото дотогава, докогато се страхуват от тази държава, никой няма да се подчини на антихриста; но след като тя бъде разрушена, ще се възцари хаос; и той ще се стреми да завземе цялата - и човешката и Божията власт. Подобно на това, както преди са били разрушавани царства, а именно: Мидийското - от вавилонците, Вавилонското - от персите, Персийското - от македонците, Македонското - от римляните, така това последното ще бъде разрушено от антихриста, и той сам ще бъде победен от Христа и повече няма да властва. И всичко това по-ясно ни предава Даниил. И тогава, казва, ще се яви беззаконникът. А след това какво? Веднага след него идва утешението, защото апостолът добавя: “Него, казва, Господ Исус ще убие с дъха на устата Си и ще изтреби чрез блясъка на Своето пришествие”, тъй като неговото пришествие е по действие на сатаната. Защото подобно на това, както огъня, когато се приближава, още преди да е доближил вцепенява и унищожава малките животни, които даже се намират далеч, също и Христос само с появяването и пришествието Си след антихриста ще го убие. Достатъчно е само това, че Той ще се яви, и всичкото зло ще загине. Само да се яви Господ - и ще се сложи край на прелъстяването. Обяснявайки след това, кой е този, чието пришествие е по действие на сатаната, апостолът казва че той ще си служи “с всяка сила и с поличби и лъжливи чудеса” (ст. 9). Тоест той ще разкрие голяма сила, но в това няма да има нищо истинско; напротив, целта на всичко ще бъде прелъстяването. Апостолът е предрекъл това, за да не се прелъстят живеещите тогава. И с лъжливи чудеса, казва, или измамни, или въвеждащи в заблуждение. И с всяко несправедно прелъстяване ония, които загиват (ст. 10). Защо, ще кажеш ти, Бог е допуснал да се случи всичко това? И какво е Неговото намерение? Каква е ползата от това пришествие на антихриста, ако то ще служи за нашата погибел? Не бой се, възлюблени, а чуй, какво казва апостола: “Антихристът властва само над загиващите, които, дори и той да не дойде, няма да повярват.” А каква е ползата от това, ще кажеш ти? Такава, че ще бъдат затворени устите на тези, които са осъдени на погибел. По какъв начин? Те не биха повярвали в Христос, дори и този антихрист да не дойде; но той ще дойде, за да ги изобличи. За да не кажат те тогава, че тъй като Христос Се е нарекъл Бог, - макар че Сам Той никога не е казал ясно това, а са го проповядвали тези, които са били след Него, - то именно поради тази причина ние не повярвахме в Него; защото сме чували, че Бог е един, от когото са всички и поради това не сме повярвали. Антихристът ще им отнеме този техен предлог за оправдание, защото, когато той дойде, независимо от това, че няма да нареди нищо праведно, а ще върши само беззакония, те ще повярват в него единствено заради лъжливите му чудеса, и тогава ще се затворят устите им. Защото ако не вярваш на Христос, то още повече не трябва да вярваш на антихриста. Първият е казал, че Той е изпратен от Отца, а този последния ще говори съвсем друго. Затова и Христос казва: “Аз дойдох в името на Моя Отец, и Ме не приемате; но, ако друг дойде в свое име, него ще приемете” (Иоан 5:43). Но ние, ще кажат, сме видели поличби? И от Христос са били извършени много големи чудеса и

затова по-скоро е трябвало да повярват в Него. Освен това за антихриста е имало много предсказания, че е грешник, че е син на погибелта, че пришествието му е по действие на сатаната, а в същото време, за Христос напротив - че Той е Спасителят и ще донесе неизброими блага. Задето не са приели любовта на истината за свое спасение, Бог ще им прати действие на заблуда, за да повярват на лъжата, та да бъдат осъдени всички, които не са повярвали в истината, а са обикнали неправдата.

**СВЕТИ АНДРЕЙ
АРХИЕПИСКОП КЕСАРИЙСКИ**

**ИЗ ТЪЛКУВАНИЯТА
НА АПОКАЛИПСИСА**

Глава 30. И ще дам на двамата Мои свидетели, и те, облечени във вретиче, ще пророкуват хиляда двеста и шейсет дена. Това са двете маслиненни дървета и двата светилника, що стоят пред Бога, Господа на земята (Откр. 11:3, 4).

Много учители са мислели, че тези двама свидетели, а именно Енох и Илия, при свършека ще получат от Бога три години и половина време за пророчество, които са обозначени с хиляда двеста и шейсет дни. С това, че са облечени във вретиче, те показват, че прелъстяваните са достойни за плач и сълзи и че ще предпазват живеещите по онова време от прелъстяването на антихриста.

И ако някой иска да ги увреди, огън ще излезе из устата им и ще погълне враговете им; ако някой поиска да ги увреди, така ще трябва да бъде убит. Те имат власт да затворят небето, за да не вали дъжд в дните на тяхното пророкуване, и имат власт над водите да ги превръщат в кръв и да поразят земята с всякаква пораза, колчем поискат (ст. 5, 6).

И за да не ги побеждава, понеже лъжехристът, като такъв, който може да получи цялата дяволска сила, във всички знамения и лъжливи чудеса ще бъде най-способен от всички влъхви и заклинатели, то Бог ще въоръжи тези светии със силата на истински поличби и чудеса, за да може с помощта на истината и светлината да прогонват лъжата и мрака, и да вкарват в правия път заблудените или с поучително слово, или с наказания - със суша и огън и с помощта на стихии и други подобни, а самия виновник за заблудението да подлагат публично на унижение, без да ги заплашва нищо нито от него, нито от някой друг до края на тяхната проповед.

И когато завършат свидетелствуването си, звярът, който излиза из бездната, ще встъпи в бой с тях, ще ги победи и ще ги убие, а трупите им ще остави по стъгдите на големия град, който духовно се нарича Содом и Египет, дето и Господ наш биде разпнат (ст. 7, 8).

След като свидетелстват против прелестта, звярът, тоест антихристът, излизайки от мрачните и дълбоки недра на земята, където е прогонен дявола, ще ги убие по Божие допущение и ще остави непогребани телата им наред самия Иерусалим, древен и разорен, в който е пострадал и Господ. В този град, мисля, той ще утвърди царството си, подобно на Давид, чийто син по плът е бил Христос, нашият истински Бог, за да доказва и с това, че е Христос, изпълняващ пророчеството, което гласи: “Ще възстановя падналата скиния Давидова, ще запълня нейните пукнатини” (Ам. 9:11), та заблуждаващите се иудеи да го отнесат към пришествието Му.

Мнозина от народите и колената, от езиците и племената, ще гледат труповете им три дена и половина и не ще оставят да бъдат положени труповете им в гробове. Жителите на земята ще се зарадват за тях и ще се развеселят; и ще си пратят дарове един другиму, понеже тия два пророка мъчиха живеещите на земята (ст. 9, 10).

Увлечени от лъжливите чудеса на антихриста и запечатали неизгладимо богопротивното му име в сърцата си, езичниците и иудеите ще попречат на погребението на светите тела и ще се зарадват на освобождението от наказания.

Глава 31. Но след трите и половина дни у тях ще влезе дух на живот от Бога и те ще се изправят на нозете си, и голям страх ще обземе ония, които ги гледат. Тогава ще чуят висок глас от небето да им казва: възлезте тука. И ще възлязат на небето в облак (ст. 11, 12).

Умъртвени за толкова дни, колкото години са пророчествали, те пак ще възстанат и ще възлязат на небето на колесницата на Владиката - на облак, всявайки ужас и страх у онези, които ги гледат.

И враговете им ще ги видят. В оня час ще стане голям трус, и десетата част на града ще падне; а от труса ще загинат седем хиляди имена човешки (ст. 12, 13).

И в този ден ще има голямо земетресение. Може би това ще се усети и физически, но в преносен смисъл под земетресение разбираме прехода на колебливото в стабилно и твърдо състояние. Падението на десетата част на града е падение в безчестие на тези, които не са се вразумили от изобличението им, а други ще се спасят: защото седем хиляди загиващи, струва ми се, означава, че седем хиляди от иудеите ще повярват на антихриста.

Глава 33. А жената побягна в пустинята, дето тя имаше приготвено място от Бога, за да я хранят там хиляда двеста и шейсет дена (12:6).

Когато действащият в антихриста дявол се въоръжи чрез него срещу Църквата, тогава избраните и върховните в нея, презрели гражданските вълнения и светските удоволствия, ще избягат от градовете, както божествения Методий, в пустинята, неплодна за всяка злоба и плодородна за всяка добродетел, и там ще избегнат пораженията от воюващите демони и лукавите хора. Възможно е пустинята да спаси и тези, които заради напътствията на отстъпника и антихриста, ще избягат в планините, пещерите и земните пропасти. А трите години и половина, обозначаващи с хиляда двеста и шейсет дни, са времето, през което ще властва отстъплението.

И змията изпусна от устата си подир жената вода като река (Откр. 12:15). Когато Църквата побегне в безводните места, непроходими за прелъстителю, тогава от устата му, тоест по негова воля, ще се излее след нея вода като река, тоест срещу нея ще излязат множество безбожници, или лукави демони, или различни

изкушения, за да се опитат да я поробят. А земята, казано е, ѝ е помогнала, възпирайки устрема на лукавите или с дължината на пътя, или с безводието и сушата на местата, поглъщайки по този начин реката от изкушения, или с мъдрото смирение на светиите, казващи от сърце “аз, който съм прах и пепел” (Бит. 18:27), разплитайки всички мрежи на дявола, както е било казано и на божествения Антоний.

И разлюти се змеят против жената и отиде да води война с останалите от семето ѝ, които пазят Божиите заповеди и имат свидетелството на Исуса Христа (ст. 17).

И отиде да води война с останалите. Когато най-добрите учители на Църквата и загрижените за земята се преместват в пустинята по време на бедствието, антихристът, макар че ще ги изгуби от погледа си, ще започне война срещу воините на Христос по света, за да възтържествува над тях и да ги потопа в житейските дела, като елей посипан с пепел, изсушаваща мекотата му. Но и от тях мнозина ще го победят, защото ще им помага искрената им любов към Христос.

След това застанах на морския пясък и видях да излиза от морето звяр със седем глави и десет рога; на роговете му имаше десет корони, а на главите му - богохулни имена (13:1).

Някои са мислели, че този звяр е някаква второстепенна сила на сатаната, която има власт над останалите демони, а излизащия след него от земята са смятали за антихриста. А светиите Методий и Иполит и други, са приемали истинския звяр за самия антихрист, който излиза от бушуващото и развълнувано море на този живот. Десетте рога с короните и седемте глави означават единение на дявола с антихриста, а също и разцепването в последно време на земното царство на десет, а седмото царство съответства на този свят, измервано със седем дни и разделено на седем части. Заради това е и наречен княз на този век действащия в него сатана. Богохулните имена са на главите му, тоест неговите помощници. Защото те не са спирали да хулят Христа от самото началото, та до появяването на великия и преблагочестив Константин, след когото хулителите на Христа са били Юлиан и Валент.

Звярът, който видях, приличаше на леопард; нозете му бяха като на мечка, а устата му - като уста на лъв (ст.2).

Леопардът е царството на елините, мечката - на персите; лъвовете - Вавилонското, над които ще властва антихриста, който ще дойде като римски цар, разрушавайки властта им, когато види глинените палци на краката им (Дан. 2: 42), с което се означава слабото и лесно разруσιμο разцепление на едно царство на десет.

И даде му змеят силата си, и престола си, и голяма власт.

Сатаната, този змей на мисълта, дава на антихриста всякаква власт за знамения и лъжливи чудеса за погубване на съмняващите се.

И видях, че една от главите му като да бе смъртно ранена, но тая му смъртна рана заздравя (Откр. 13:3).

А смъртно ранената глава означава, че някой от началниците му ще бъде умъртвен и с помощта на магия, направена от антихриста, измамно ще бъде представен за възкръснал, както е сторил Симон влъхвата и е бил уличен от

апостол Петър, или това, че Римското царство ще загине от разцеплението, но, получавайки едновластие от антихриста, ще се окаже изцелено.

Тогава се почуди цялата земя и тръгна подир звяра; и се поклониха на змея, който бе дал власт на звяра, поклониха се и на звяра, казвайки: кой прилича на тоя звяр, и кой може да воюва с него (Откр. 13:3, 4).

Тогава се почуди цялата земя. Чудото у антихриста ще бъде отдадено на действащия в него дявол. Защото заради него ще се поклонят на змея: чрез него той ще стане за заслепените очи на разума и възкресител на мъртвите, и чудотворец.

Нему се дадоха уста, които говореха големи думи и богохулства; даде му се и власт да воюва четирийсет и два месеца. Тогава отвори уста за хула против Бога, за да похули името Му, жилището Му и ония, които живеят на небето (Откр. 13:5, 6).

Четирийсет и двата месеца показват, че, по Божие допущение, той три години и половина ще има власт да хули Бога и да озлобява светиите. А Божието жилище всъщност е съществуването на Бога-Слово в плът, тоест въплъщението и пребиваването Му в светиите, против които ще се обърне той с хули, също както и към светите ангели.

И даде му се да воюва против светиите и да ги победи; даде му се власт над всяко коляно, език и народ. И му се поклониха всички жители земни, чиито имена не са написани в книгата на живота при Агнеца, заклан от създание мира (Откр. 13:7 и 8).

И даде му се власт над всяко коляно и език. Казано е, че ще се възползва от властта над всяко коляно и език. Впрочем, той ще властва само над тези, чиито имена не са написани в книгата на живота.

И видях друг звяр да излиза от земята; той имаше два рога като на агне и говореше като змей (Откр. 13:11).

Едни казват, че този звяр е антихриста, на други им се е струвало, че това е сатаната, а двата му рога обозначават антихриста и лъжепророка. Понеже се съгласяват, че и лъжепророкът ще дойде лично, със собственото си лице, то ние не считаме за неуместно да приемем, че змея е сатаната, звяра, който излиза от морето е антихриста, а този, съгласно мнението на блажения Иринея (Против ересите кн. 5, гл. 18:2), е лъжепророкът.

И излиза той от земята, тоест от земния живот, и има рога, като на агне, защото под овчата кожа се крие истински кръвожаден вълк и защото в началото ще има благочестив вид. За което Иринея казва буквално така: “За оръженосеца, когото нарича и лъжепророк, казва, че е говорил като змей. Нему, е казано, е дадена власт за знамения и чудеса, за да може, предшествайки антихриста, да му проправя пътя към гибелта. А заздравяването на раната на звяра, казва, очевидно е наскоро станалото обединение на разделеното царство, или възстановеното от антихриста за кратко време разрушено господство на сатаната, или пък мнимото възкресяване на някой от умрелите, които са му близки. Казано е, че говори като змей, защото и ще върши и ще говори това, което е присъщо на виновника за злото - дявола.”

И с всичката власт на първия звяр той действуваше пред него и караше цялата земя и жителите ѝ да се поклонят на първия звяр, чиято смъртна рана бе заздравяла; и вършеше големи личби, та дори и огън сваляше от небето на земята пред човеците (ст. 12 и 13).

Предтечата на отстъпника антихрист ще върши всичко с помощта на магии, за да прелъсти хората така, че те да приемат антихриста за Бог, като получил свидетелство от извършителя на такива чудеса и несъмнено прославил се, подобно на това, както Кръстителят е водил вярващи при Спасителя, защото и лъжата, за да прелъсти хората, трябва да прилича на истина. Затова не е удивително, че прелъстените ще видят с очите си огън да пада от небето, защото знаем и от историята на Иов, че, по Божие допущение и по действие на сатаната, е паднал огън от небето и е изгорил стадата му (Иов. 1:16).

И лъстеше жителите земни с личбите, що му бяха дадени да върши пред звяра (ст. 14).

Прелъстява тези, чието сърце пребивава постоянно на земята, защото придобилите жилище на небесата няма да се прелъстят от чувство, - толкова дълбоко са убедени те в предсказания за неговото пришествие.

Като думаше на жителите земни да направят един образ на звяра, който има рана от меч и остана жив. И даде му се да вложи дух в зверовия образ, та зверовият образ дори да проговори и подействува тъй, че да бъдат убити ония, които не биха се поклонили на зверовия образ. И той ще направи, щото на всички - малки и големи, богати и сиромаси, свободни и роби - да се даде белег на дясната им ръка или на челата им, та никой да не може нито да купува, нито да продава, освен оня, който има тоя белег, или името на звяра, или числото на името му (13:14-17).

Та зверовият образ дори да проговори. Разказват, че демоните често говорели чрез вълшебство посредством изображения и статуи, дървета и води, чрез статуята на Аполон и други, може би и чрез мъртви тела, както когато Симон-вълхвата показал, в присъствието на великия Петър, на римляните мъртвец, който се движи и апостолът разобличил лъжата, показвайки, как се връщат към живот мъртвите, чрез тези, които е възкресил сам. Затова няма нищо удивително, че и оръженосецът на антихриста, действайки чрез демоните, ще направи образ на звяра и чрез измама ще покаже, че той говори, и ще нареди тъй, че да бъдат убивани всички, които не му се поклонят. Той ще се постарее да бъде наложен на всички печата с пагубното име на отстъпника; част на дясната ръка, за да се пресече вършенето на добри и праведни дела, и част на челото, за да се научат прелъстените да бъдат дръзновени в прелестта и мрака. Но това няма да бъде прието от тези, които са запечатали лицата си с божествена светлина. Печатът на звяра ще се разпространява навсякъде, дори и в покупко-продажбата, за да стане така, че тези, които не го приемат, да бъдат постигнати от насилствена смърт поради недостиг на необходимото. Който се поклони на звяра и на образа му, и получи белег на челото си или на ръката си, той ще пие от виното на яростта Божия, вино неразводнено, налято в чашата на гнева Му, и ще бъде измъчен с огън и жупел пред светите Ангели и пред Агнеца (Откр. 14:9-10).

Ако някой се покори на звероподобния антихрист и участва в незаконния му живот, както и който го изобразява, или с дума или дело го провъзгласи за бог (защото това може да значи печатът, наложен на челото и ръката), той ще пие заедно с него чашата на наказанията, неразводнена и неразредена с щедрост, по волята на съда; а разредена с различни наказания, поради многото видове и многообразието на своеволното зло. Справедливо се нарича наказание виното на

яроства, което е последствие от опияняващото вино на безчестието, защото кой с каквото греши, с това се и наказва.

Петият Ангел изля чашата си върху престола на звяра; и царството на тоя се помрачи, и хората прехапваха езика си от болка и похулиха Небесния Бог поради болките и раните си, ала се не разкаяха за делата си (Откр. 16:10-11).

Това, че чашата е излята върху престола на звяра означава, че този гняв ще застигне царството на антихриста, и то ще се окаже помрачено, без да получава озарение от Слънцето на правдата. А прехапването на езика показва извънредната сила на болката, която ще изпитват прелъстените от него, бидейки наказани с изпратените от Бога рани за да могат, разбирайки, че прославения от тях за бог е измамник, да се отърсят от прелестта. Но и тогава те няма да се покаят, а ще започнат да хулят. А ако тези с раните започнат да хулят, то същото ще изтърпят и тези, които след това ще бъдат поразени от едра градушка, колкото талант тежка (16:21).

Звярът биде хванат, а с него заедно и лъжепророкът, който бе вършил личби пред него, та заблуди ония, които бяха приели белега на звяра и се кланяха на образа му (19:20).

Защото те, заедно с покорилите им се царе и началници, са се противили на Христа Спасител, и бидейки победени и двамата, и антихристът и лъжепророкът, който с поличби и чудеса е предразполагал към приемането на измамника, са били застигнати от Божия гняв.

И двамата бидоха живи хвърлени в огненото езеро със запален жупел. Може би тези няма да умрат от обикновена смърт, но, умъртвени за миг, ще бъдат осъдени на втора смърт в огненото езеро, както е казал апостолът, че някои няма да умрат, а всички ще се променят, и разбира се, ще отидат на съд, а тези двамата, като нечестивци и противници на Бога, ще идат не на съд, а на осъждане. Ако на някои това не им се струва така, защото апостолът е казал, че антихриста ще бъде убит по Божия заповед, а и някой от учителите е казал, че и след като антихриста бъде убит някои ще останат живи, то ние казваме, че тези, които останат живи ще бъдат облажавани от Даниил, а онези двамата, след като Бог унищожи царството им, ще бъдат хвърлени с нетленните си тела в геената огнена, и това, според Божествената повеля на Христа, ще бъде за тях смъртта и убийството им.

СВЕТИ ИОАН ДАМАСКИН

ЗА АНТИХРИСТА

Трябва да знаем, че антихристът наистина ще дойде, макар че антихрист е и всеки, който не изповядва, че Божия Син е дошъл в плът и че Той е съвършения Бог, и е станал съвършен човек, без да престава да бъде Бог, то все пак антихрист се нарича предимно този, който ще дойде при свършека на света. И тъй,

задължително условие преди той да дойде е Евангелието да бъде проповядвано на всички народи, както е казал Господ, за да изобличи противящите се на Бога иудеи, защото Господ им каза: “Аз дойдох в името на Моя Отец, и Ме не приемате; но, ако друг дойде в свое име, него ще приемете” (Иоан 5:43). И апостолът е казал: “Задето не са приели любовта на истината за свое спасение. И за това Бог ще им прати действие на заблуда, за да повярват на лъжата, та да бъдат осъдени всички, които не са повярвали в истината, а обикнали неправдата” (2Сол. 2:10,11,12). И тъй иудеите не са приели Господ Иисус Христос, истинския Божи Син и Бога, а ще приемат измамника, който сам себе си ще нарече бог. За това, че той ще се нарече бог, ангела, който поучава Даниил, каза така: “За боговете на бащите си не ще помисли” (Дан. 11:37). И апостолът: “Никой да ви не прелъсти по никой начин; защото оня ден не ще настъпи, докле първом не дойде отстъплението и се не открие човекът на греха, синът на погибелта, който се противи и се превъзнася над всичко, що се нарича Бог, или светиня, за да седне като бог в Божия храм, показвайки себе си, че е бог” (2Сол. 2:3,4). Апостолът, казвайки “в Божия храм”, има предвид не нашия, а древния иудейски. Защото той няма да дойде при нас, а при иудеите; не с Христос, а срещу Христа и християните. Затова и се нарича антихрист.

И ще бъде проповядвано това евангелие на всички народи (Мат. 24:14), тогава и ще се открие беззаконникът, чието явяване, по действие на сатаната, е с всяка сила и с поличби и лъжливи чудеса, и с всяко несправедно прелъстяване на ония, които загиват, него Господ Иисус ще убие с дъха на устата Си, и ще изтреби чрез блясъка на Своето пришествие (2Сол. 2:8,9,10). И тъй, не самия дявол ще стане човек, подобно на това, както Господ се е въчовечил, - да не се случва! Но ще се роди човек от блудство и ще приеме в себе си цялата сила на сатаната. Защото Бог, предвиждайки бъдещото развърщаване на волята му, ще допусне дявола да се всели в него.

И така, той ще се роди, както казахме, от блудство, ще бъде възпитан тайно, после внезапно ще се въздигне, ще се възпротиви и ще се възцари. В началото на своето царуване, или по-добре мъчителство, той ще се прикрие под булото на святостта, но когато укрепне, ще гони Божията Църква и ще разкрие цялата си злоба (2Сол. 2:9). Той ще дойде с поличби и лъжливи чудеса, фалшиви, а не истински, и ще прелъсти и ще отвърне от живия Бог тези, които имат слаб ум; за да прелъсти, ако е възможно, и избраните (Мат. 24:24).

Тогава ще бъдат изпратени Енох и Илия Тесвитянина (Мал. 4:9). Те ще обърнат сърцата на бащите към чедата им, тоест синагогата към нашия Господ Иисус Христос и към апостолската проповед, и ще бъдат убити от антихриста (Откр. 11:3). Този Иисус, Който се възнесе от вас на небето, ще дойде по същия начин, както Го видяхте да отива на небето (Деян. 1:11), тоест ще дойде съвършения Бог и съвършения човек, със слава и сила, и ще убие с дъха на устата Си човекът на греха, синът на погибелта (2Сол. 2:8). И тъй, никой не трябва да очаква Господа от земята, а от небесата, както Сам Той е потвърдил.

УЧЕНИЕ ЗА АНТИХРИСТА НА СЪВРЕМЕННИТЕ ПРАВОСЛАВНИ БОГОСЛОВИ

Предлагайки истинското учение за антихриста на най-известните отци на Църквата, започвайки от втори век преди Христа, ние не смятаме за излишно да изложим и това на съвременните православни богослови, което се базира върху Священото писание и писанията на Отци на Църквата за личността, действията и съдбата на антихриста.

В учението на Священото писание и Светата църква името на антихриста се употребява двусмислено: в най-общ смисъл, когато с това име се обозначава всеки противник на Иисус Христос, който отхвърля Неговото Божество и учение и се въоръжава срещу Неговата Света църква (1Иоан. 2:18,22; 4; 3; 2Иоан 7); или в конкретен смисъл, когато посочва точно този враг на Христа, който ще се яви преди свършека на света, за да противодейства на Светата Христова Църква (Иоан. 5:43; 1Иоан. 2:18; 2Сол. 2:3-12).

Някои, неблагоприятни, разбират предстоящото явление на антихриста не така, както го разбира Православната църква, не като отделно лице и са смесили разбирането си за противниците на Иисус Христос въобще с учението за антихриста в по-особен смисъл, тълкувайки произволно скритите пророчества за него, които и най-древните Отци на Църквата са считали за несигурно да изясняват. Като се позовават на неправилно разяснение на Священото писание, те учат, че под името на антихриста трябва да разбираме не някакво определено лице, а цяла съвкупност от еретици и нечестиви хора; че всички свойства и действия, приписвани на антихриста в Священото писание трябва да се разбират в преносен смисъл. Затова и за времето на пришествието, и за продължителността на господството на антихриста те учат, че той ще дойде не само преди свършека на света, а че винаги е съществувал - съществува и сега. За да се разкрие обаче истината на православното учение за антихриста е необходимо, въз основа на Священото писание и според разума на Светата църква, да се утвърди, че под името на антихриста, в точния смисъл на тази дума, трябва да се разбира едно определено лице, неговото нечестиво царство и враждебните му действия срещу Светата църква, описани с недвусмислени доказателства в Священото писание, които не трябва да се разбират в преносен смисъл, и накрая, трябва да се покаже, че антихристът, като такъв, още не се е явявал, а ще се яви, за да утвърди нечестивото си господство преди свършека на света, за определено и кратко време.

В Священото писание има ясни и неоспорими доказателства за това, че освен множеството *антихристи*, или врагове на Иисус Христос, ще има и антихрист като конкретна личност.

1) Това може да се докаже с думите на Иисус Христос, отправени към невярващите иудеи: *“Аз дойдох в името на Моя Отец, и Ме не приемате; но, ако друг дойде в свое име, него ще приемете”* (Иоан 5:43).

Към антихриста, като към особен и необичаен Христов враг, отнасят тези думи св. Кирил Александрийски, бл. Теодорит, Теофилакт, Архиепископ Български и св.

Иоан Златоуст, който ги разяснява така: “За кого казва Христос “*дойде в свое име*”? Тук Христос посочва антихриста ...Апостол Павел, който е преподавал на християните и устни наставления относно антихриста (2Сол. 2:5), - които, несъмнено, са били запазени от апостолските приемници и предадени на следващите настоятели на църквите, - в своето второ послание към солунските християни е съставил ясно учение за личността и действията на този Христов враг. *И се не открие човекът на греха*, свидетелства той, *синът на погибелта, който се противи* (2Сол. 2:3 ... *тогава и ще се открие беззаконникът ... чието явяване, (е) по действие на сатаната* (2Сол. 2:8,9). Самият начин на изразяване (в гръцката реч) чрез тези думи представя антихриста като определен човек. Апостолът го нарича човек на греха, тоест голям грешник, злодей, безбожник в конкретния и краен смисъл на тази дума. Неправомислещите учат, че, според думите на апостол Павел, по негово време антихристът вече е съществувал: *тайната на беззаконието вече действа* (2Сол. 2:7), и при това предрича, че той ще бъде убит с дъха на устата на Иисус Христос при свършека на света (ст. 8). Очевидно е, че под името на антихриста той не би могъл да има предвид някакво определено лице, защото е невъзможно едно и също лице да съществува от негово време до свършека на света. Такова тълкуване на апостолските слова е неправилно. Истина е, че по времето на апостолите антихристът вече е започнал да действа, но само “тайно, в лицето на своите предтечи, а не собственолично”. Защото още от сътворението на света, откакто Божият Син е започнал да подготвя спасението на човешкия род чрез патриарсите и пророците, които са Го предшествали и са Го предизобразили, е започнала да действа и да се извършва и *тайната на благочестието* (Кол. 1:26,27; 1Тим. 3:16), но въпреки това тя се е разкрила само в лицето на Иисус Христос, когато Той се е въплътил от Пресветата Дева Мария: така и духът на антихриста, по действие на дявола, в лицето на лъжепророците, еретиците и гонителите на християнството, отдавна вече е започнал да действа (1Иоан. 4:3), отдавна вече *действа тайната на беззаконието*, но ще се разкрие напълно едва при свършека на света в лицето на антихриста. Подобно тълкуване на тези думи се базира върху това, че никой от Отците на Църквата не е имал предвид под тайната на беззаконието самия антихрист. Напротив, всички те смятат, че в това изречение се посочват най-общо или лъжеучителите или гонителите на Христовата Църква. Затова и целият смисъл на апостолската реч, съгласно с това, което са имали предвид Светите отци и учители на Църквата, може да се представи в следния вид: макар че антихристът все още не се е явявал собственолично, беззаконието му вече започва да действа тайно чрез еретиците, които са започнали вече и ще отричат и впоследствие Христовото Божество (1Иоан. 2:18,22; сравни 4:2,3), те се въоръжават срещу учението и учениците на Иисус Христос, и по този начин подготвят пътя за пълното разкриване на беззаконието на антихриста.

Апостол Павел пише до солуняните, че не трябва да вярват на лъжливи слухове (2Сол. 2:2), че свършека на света и пришествието на беззаконника още не е *настъпило*, че всичко това трябва да бъде предшествано от *отстъплението*: “Никой да ви не прелъсти по никой начин, - учи апостолът, - защото Христовия ден няма да настъпи, докато не дойде преди това отстъплението и се не открие човекът на греха, синът на погибелта”. Понеже по времето на апостола вече е имало еретици и гонители на християните, и понеже, въпреки това, той предрича още и

някакво по-особено отстъпление като признак за скорошното пришествие на антихриста и свършека на света, то очевидно е, че под отстъпление трябва да се разбира някакво различно и по-цялостно отричане на Христовата вяра, а не временни и единични случаи на отстъпление, каквито е имало и в апостолските времена. Сам Спасителят, говорейки за последните времена (Лука 18:7) преди Неговото второ пришествие, добавя: *“Но Син Човеческий, кога дойде, ще намери ли вяра на земята?”* (ст. 8) Именно тогава антихристът ще оглави последното и крайно отстъпление, разпространението на което ще бъде спряно от второто Христово пришествие заради избраните (Мат. 22:24).

Свети апостол и евангелист Йоан, на когото е била известна последната участ на света, пише: *“Деца, както сте слушали, че иде антихрист, и сега са се появили вече много антихристи”* (1Йоан 2:18). С тези думи свети Йоан посочва на християните признаците на последното време. За такива признаци той смята, първо - предстоящото явяване на антихриста, и второ - вече появилите се противници на Христа. За първото той говори в единствено число, а за второто в множествено, а това показва, че апостолът различава антихриста въобще от антихриста в по-особен смисъл. Освен това, за първия антихрист апостолът говори само като за такъв, на когото предстои да дойде, но който още не съществува *“иде антихрист”*; и обратно, за многото антихристи свидетелства, че те вече са се появили *“са се появили вече”*. Тайновидецът, разбира се, е знаел, че и след него в Христовата църква ще се появят много еретици и лъжеучители, също като тези, които са се появили по негово време, следователно, ако той е искал да посочи тук под името на антихриста не някакво по-особено лице, а само лъжеучителите въобще, то изобщо е нямало да загатне за него или е щял да каже по същия начин, както и за съществуващите по негово време, тоест, че *“антихристите идат”*, в множествено число.

Посочване на необичаен враг на Христовата Църква, разбирано в по-особен смисъл, може да се намери при пророк Даниил (7:24,25, сравни 8:20-25; 11:31; 12:11). Описвайки своето видение (в образа на четирите звяра) за четирите монархии, пророкът казва, че у четвъртия, по-страшен от останалите звяр (7:7), е видял десет рога, и че измежду тези рога *и ето, измежду тях излезе още един малък рог, на тоя рог имаше очи, като човешки очи, и уста, които говореха надутно* (7:8). В друго видение (гл. 8) на пророка е било открито от архангел Гвриил, че този малък рог обозначава царя, който ще бъде *безсрамен и изкусен в коварство... при неговия ум и коварството ще има успех в ръката му; със сърцето си ще се възгордее и сред мир ще погуби мнозина* (8:23,25). Този цар ще надмине със злобата си всички останали царе (7:24; 11:44), и против Всевишния ще произнася думи (7:25; 11:36), ще бъде велик завоевател, ще започне война срещу светиите и ще ги победи (7:20; 8:24). И ще *настане време тежко, каквото не е имало, откак съществуват люде до днес* (12:1), *и се постави мерзостта на запуснението* (12:11). Голяма част от отците и учителите на Църквата, които са споменавали за това пророчество, направо са го отнасяли към антихриста, като към необичаен Христов враг, на когото предстои да дойде преди свършека на света. Доказателства за това намираме у св. Иринея, св. Иполит, св. Кирил Иерусалимски, а също така и при бл. Августин и бл. Теодорит. И наистина, в това пророческо описание директно се посочва някакъв Божи враг, като отделно лице. Пророкът не

го нарича царство, а цар на някакво царство, и, следователно, гледа на него като на определено лице, като го противопоставя на другите десет царе, от които той ще убие трима, а останалите седем ще подчини на своята власт.

Също като Даниил, за антихриста пророкува и св. Иоан Богослов в Откровението (13:1-12; сравни 17:8-14; 19:2). Макар че предсказанията му за последния Христов враг са обвити с дълбока тайнственост, няма съмнение, че под името на този необичаен враг на Светата църква трябва да се разбира антихриста в такъв смисъл, какъвто влагат в него пророк Даниил и апостол Павел. Така св. Иоан казва, че необичайния враг на Христовата Църква ще победи десетима царе (Откр. 12:3; 17:12 сравни Дан. 7:24), ще започне война срещу светиите (Откр. 11:7, сравни Дан. 7:21), и, накрая, с настъплението на последния съд сам ще бъде победен и осъден на мъчения заедно с тези, които му се покланят (Откр. 19:20,21; 20:9,10,15; 14:10,11, сравни Дан. 7:9-12; 22:27; 2 Сол. 2:8). - Опирайки се на тези предсказания на Иоан Богослов, св. Иринеи, - най-близкият ученик на св. Поликарп, който е слушал наставления от устата на самия апостол Иоан, - казва: "И тъй, очевидно е, че онзи, комуто предстои да дойде (при свършека на света), ще умъртви трима от тях (десетимата царе), а останалите ще му се покорят, а сам той ще стане осмият. Заедно те ще нападнат Църквата, но след известно време ще бъдат победени от пришествието на нашия Господ." Заедно със св. Иринеи разясняват апокалиптичните предсказания св. Иполит и други древни отци на Църквата.

Освен положителното, и, така да се каже, догматично учение на Светите отци на Църквата за антихриста, като за конкретно лице, при тях могат да се намерят и частни мнения, или само гадания, за нравствените качества и външния му вид. Тези мнения на отците заслужават особено внимание вече само затова, че в тях намира израз непоколебимата увереност на Светите отци в това, че антихристът ще бъде определено лице, а не някакво общество.

Така св. Иринеи нарича антихриста човекоубиец, похитител на царска власт, носител на всякакво безчестие, но и такъв, който се представя за Месия и Бог, осми над покорените от него седем царе. Свети Иполит го нарича прелъстител, който ще убива всички, които не искат да се кланят на зверовия образ. "А иудеите, които не са приели Христа, според учението на св. Иполит, ще приемат за Месия *смъртен човек* (тоест антихриста) и, настроени срещу Божиите слуги, ще го нарекат свой отмъстител." Свети Кирил Иерусалимски казва, че той ще надмине всички неправедни и нечестиви хора преди него. Особено подробно описва коварството, ласкателствата и жестокостта на антихриста св. Ефрем Сирий. Свети Златоуст го нарича велик грешник, който и мнозина други ще доведе до гибел. Свети Амвросий предполага, че иудеите ще го приемат за Месия. С подобни щрихи го описват и други отци и учители на Църквата, които са споменавали за него, неговите нравствени и лични качества.

За произхода на антихриста всеобщото мнение на Светите отци е това, че той ще дойде от иудейски род, а именно от Дановото коляно. Това мнение се базира върху следните места от Свещеното писание:

а) пророчеството на патриарх Иаков за съдбата на Дан (Бит. 49:17), б) словото на пророк Иеремия: от Дан се чуе пръхкане на конете му (8:16), и в) особено това, което е в Апокалипсиса (7), при изброяването на 12-те Израилеви колена, от които

във всяко е запечатано от ангел по дванадесет хиляди Божии раби, изобщо не се споменава коляното на Дан.

Всички тези и подобни на тях мнения в същността си са лични. Тях и самите Свети отци не са считали за безспорна истина или за положително учение, а са ги предлагали само като гадания, които не противоречат на християнското благочестие.

Какво ще прави антихристът?

Самото му име - противник на Христа и разбирането за него, като за необичаен враг на Иисус Христос, оръдие на дявола, по действие на когото той ще се яви, вече показва, че антихристът ще дойде *и в голяма ярост ще погуби мнозина* (11:14), *водеше борба със светиите и ги надвиваше, докле най-после, дойде Старият по дни, и съд биде даден на светиите на Всевишния* (7:21,22). А в какво ще се състои тази война срещу светиите? От какви средства ще се възползва Божият враг, за да придобие власт над всяко коляно (от хора) и върху езиците и племената (Откр. 13:8)? Ще съумее ли той да утвърди нечестивото си владичество между хората и да преодолее Светата Христова църква? Въз основа на Свещеното писание и Свещеното предание, Православната църква признава за истина това, че, първо - цялата му борба срещу Църквата ще бъде предприета с цел да се изкорени вярата в Иисус Христос между хората и да направи себе си идол за поклонение, а за тази цел; второ - той ще се възползва не само от лъжа и лъжливи чудеса, но и от открито жестоко гонение; трето - макар че той ще утвърди господството си над много от хората, няма да преодолее истинната Христова Църква.

Според учението на Самия Спасител, антихристът ще бъде приет от иудеите за Месия: *“Ако друг дойде в свое име, казва Той, него ще приемете”* (Иоан 5:43). Но понеже не може да има вяра в двама Христоси (2Кор. 6:14,15), понеже приелите истинския Христос трябва да отхвърлят лъжливия, а приелите лъжливия трябва окончателно да се отрекат от истинския Месия, то явно е, че и антихристът трябва преди всичко открито да се отрече от истинския Христос, за да може самия той да бъде приет като Месия. Затова и св. Иринеи нарича антихриста отстъпник от Христа, който изисква само на него да му бъдат приписвани божествени качества.

Кой е лъжец, казва ап. Иоан, *ако не оня, който отрича, че Иисус е Христос? Той е антихрист, който отрича Отца и Сина* (1Иоан. 2:22). По този начин, според учението на Свещеното писание, най-съществен и явен признак на антихриста е в това, че той отхвърля божественото достоинство на Иисус Христос: *отрича, че Иисус е Христос*; отхвърля заедно с това и Отца, *той е антихрист, който отрича Отца и Сина*. И ако въобще всички еретици, които са учили неправилно за образа на Иисус Христос, както в Свещеното писание, така и у Светите отци на Църквата, се наричат антихристияни, то още повече последният Христов враг, комуто по преимущество се дава името на антихриста, ще стане *лъжлив, който отрича Отца и Сина*. Малко по-надолу, в същото послание (4:3), ап. Иоан вече свидетелства направо, че антихристът не тайно и скрито, а явно ще отхвърля Иисус Христос, Който се е въплътил: *“А всякой дух, който не изповядва, че в плът е дошъл Иисус Христос, не е от Бога; това е духът на антихриста, за когото сте слушали, че иде”*. Самия израз *“не изповядва”* показва не само тайно съмнение в Христовото Божество, но и явно засвидетелстване пред другите на своето неверие в Иисус

Христос. Апостолът е предвидил, че антихриста явно ще се отрича от Отца и Сина, и подчертава това затова, за да предпази християните от съблазън.

Също като св. Иоан и ап. Павел предупреждава, че последния Христов враг *открито* ще възстане срещу Иисус Христос и Църквата Му. Враждебните действия на всички еретици въобще, които вече са започнали да се появяват по негово време и им е предстояло да се появят скоро след неговото отиване при Господа (Деян. 20:29), той нарича *тайна на беззаконието* (2Сол. 2:7), защото те тайно са се старали и се стараят да нанесат вреда на Христовата Църква, носят овчи кожи, а отвътре са вълци грабителни (Мат. 7:15). А антихриста апостолът нарича откровение на тази тайна на беззаконието, което ще последва след голямото последно отстъпление от вярата: *“Защото оня ден не ще настъпи, докле първом не дойде отстъплението и се не открие човекът на греха, синът на погибелта, тогава, чието явяване, по действие на сатаната, е с всяка сила”* (2Сол. 2:3,8). Това означава, че последният необичаен Христов враг открито и напълно ще отхвърля Божеството на Иисус Христос и неговия свят закон.

Отхвърляйки явно Божеството на Иисус Христос, Неговото изпращане от Бога Отец и преподаденото от Него учение, антихристът също така открито ще си присвоява Божествено достойнство и ще разпространява ново и нечестиво учение, което противоречи на Христовото учение.

За това явно свидетелства Спасителят, казвайки, че *друг ще дойде в свое име* (Иоан 5:43), тоест не от името на Бога Отец, както е дошъл Иисус Христос, и даже не в името на Христа, а ще проповядва от свое име ново учение, без да признава никого над себе си.

Апостол Павел предлага още по-подробно учение за това, че антихриста ще се нарича Бог и открито ще изисква божествено преклонение към себе си. *Ще се открие*, казва той, *този, който се противи и се превъзнася над всичко, що се нарича Бог, или светиня, за да седне като бог в Божия храм, показвайки себе си, че е бог* (2Сол. 2:4). В тези думи на апостола се предрича първо това, че антихристът ще председателства в Божията църква, тоест между такива християни, които преди са принадлежали към истинската Христова църква, но после, отричайки се от нея, признават за свой водач Христовия враг и му се покланят. Така обяснява тези думи св. Ириней. *“Ще седне в Божия храм - казва той, - прелъстявайки само тези, които му се покланят, като че ли той е Самия Христос... И заради него ще престане жертва и принос и ще опустее светото място... И ще стане гибел за мнозина”* (Дан. 8:11,25). А Божия църква могат да бъдат наречени отпадналите християни затова, защото те, като принадлежали преди това към Светата църква, сами са били храмове на Светия Дух (1Кор. 3:16,17, 6:19; 1Пет. 2:5; 2Кор. 6:16); но чрез приемането на антихриста тези Божии църкви вече стават седалище на Божия враг, на когото те започват да служат, като че ли е Бог.

За да покаже, че антихриста ще председателства в Църквата и няма да изповядва Иисус Христос, апостолът посочва, че той ще седне в Църквата като похитител на Божественото величие. Защото, казвайки, че той *се превъзнася над всичко, що се нарича Бог, за да седне като бог в Божия храм*, веднага след това добавя - *показвайки себе си, че е бог*. Това означава, че той открито ще започне да си присвоява Божественото достоинство. За да се предотврати недоразумението трябва да се отбележи, че думите *“че е бог”* не означават, че той ще се показва

като Бог или подобен на Бога; но значат - ще се показва, че е бог, представяйки се за бог.

А какви средства ще използва антихриста за да разколебае вярата в Иисус Христос и Неговото евангелие у много племена и колена и да ги застави да почитат него самия като Христос и Бог, и вместо евангелие да приемат новото нечестиво учение? Светата църква внушава, че за разпространението на своето безчестие противникът на Иисус Христос ще прибегва от една страна до жестоки и непрекъснати гонения на християни, а от друга - ще се възползва от лъжливи чудеса и знамения, за да прелъсти, ако е възможно и избраните.

А според учението на Свещеното писание и свидетелствата на Светите отци на Църквата е безспорна истина, че в последните дни срещу Светата църква ще бъдат започнати жестоки *външни* гонения, с помощта на които Божият враг ще се старее да изтъргне от недрата ѝ по-слабите ѝ чада.

Иисус Христос предрича тежки бедствия за вярващите преди свършека на света. Веднъж апостолите Го попитали *“насаме: какъв ще е белегът за Твоето пришествие и за свършека на света?”* (Мат. 24:3) В отговор на това Спасителят отначало им посочил белезите на предстоящото разрушение на Иерусалим и храма, а после им описал и признаците за свършека на света. За такива признаци той посочил появяването на лъжехристи, международни войни и вълнения, увеличаването на престъпленията и съвършеното охладняване на взаимната любов, така че мнозина ще се възненавидят и предадат един друг. Но особено ярко Спасителят описва различните бедствия, като признак за свършека. *Защото тогава ще бъде голяма скръб*, казва Той, *каквато не е била открай свят досега ... И ако не се скратяха ония дни, не би се спасила никоя плът; но заради избраните ще се скратят ония дни* (Мат. 24:21,22). Тогава единственото спасение ще бъде да търпим и да се уповаваме на Бога (- 9,10,13). Тук се предричат скорошни бедствия, които очакват иудеите при разрушаването на Иерусалим (- 1,12), и гонения, които предстои да изтърпят апостолите от иудеите и езичниците (- 9). Но тук също се описват и тези бедствия, които ще изтърпи Църквата в последните времена от антихриста. Настоящото личи от това, че Самият Спасител посочва тези бедствия като един от признаците за свършека на света, за които са Го питали апостолите (- 3, сравни 22, 29), и след описанието на тези бедствия дава такова наставление на учениците Си: *“Ето Аз занапред ви казвам. И тъй, ако ви кажат: ето го (лъжливият Христос) в пустинята, - не излизайте”* (- 25, 26). Правейки предупреждение, за да може и в тези тежки времена вярващите в Него да не вярват на антихристовите лъжепророци (- 23, 24) и на самия антихрист (- 26), непосредствено след това Спасителят описва и образа на Своето славно второ пришествие (Мат. 24:27-31). Всичко това показва, че събъждането на описваните тук бедствия се отнася главно към последните времена, когато ще господства антихристът. У пророк Даниил (11:44) и в предишните глави, и особено в Откровението на Иоан (11:7; 13:7) се намират ясни указания, че в последните времена Църквата ще бъде застигната от големи бедствия. А че всички предсказвани бедствия ще бъдат не само духовни, но и физически, и открито насочени срещу вярващите в Иисус Христос, това се вижда от подробността и яркостта, с която те са описани и предречени. Така, Иисус Христос отначало говори за физически бедствия, земетресения, глад, знамения на небесата (Марк. 8:8, 24, 25); след това за гонения срещу вярващите и даже за образа

на тези гонения, тоест, че тях ще ги предават на съд, ще ги бият, ще ги представят пред властници и царе (- 9). А силата на скръбта ще бъде такава, че и избраните ще могат да се разколебаят в твърдостта си, ако заради тях не се съкратяха тези дни (- 19, 20). Но те ще се спасят, защото *в ония дни, след оная скръб ... ще видят Сина Човечески да иде на облаци, със сила и слава голяма. И тогава ще изпрати Ангелите Си и ще събере избраниците Си* (Марк. 13:24,26,27). Освен това, на това място Спасителят говори и за духовните скърби и ги описва с такива подробности, с каквито е описал и физическите страдания. Такава е същността на духовните страдания: *и понеже беззаконието ще се умножи, у мнозина ще истине любовта* (Мат. 24:12), ненавист и предателство (Мат. 24:11), появяването на лъжехриста (- 23, 26) заедно с множество лъжепророци, които ще проповядват за него и ще прелъстят мнозина (- 24).

Но освен от жестоки физически гонения антихристът ще се възползва и от лъжа, за да прелъсти християните. Лъжливите чудеса и знамения ще бъдат, според учението на Свещеното писание, средство за постигането на тази цел.

Иисус Христос говори за чудесата, които предстои да бъдат извършени от слугите на антихриста, като за такива действия, които, поради правдоподобния си вид и заради влиянието си върху хората, ще приличат на истински чудеса. *Ще покажат*, казва Той за слугите на антихриста, *големи личби и чудеса, за да прелъстят, ако е възможно, и избраните* (Мат. 24:24). Необичайността на знаменията, според учението на Спасителя, ще бъде такава, че и избраните ще бъдат подложени на опасност от прелъстяване. Това, без съмнение, ще произтича от факта, че те, очевидно, ще приличат на чудесата, които се извършват само със силата на единния Бог. "Голяма ще бъде тогава лъжата - отбелязва св. Златоуст, - заради прелъстителните чудеса".

Апостол Павел дава определена представа за чудесата, които ще извърши антихриста, когато казва, че той ще дойде *по действие на сатаната, ...с всяка сила и с поличби и лъжливи чудеса* (2Сол. 2:9) *и с всяко неправедно прелъстяване (на) ония, които загиват* (- 10). В тези думи личи и разликата между знаменията на антихриста и истинските чудеса. Преди това апостолът е казал, че антихриста ще има голяма сила и ще върши чудеса, но за да не помислят християните, че Божият враг може да прави истински знамения, апостола ги нарича лъжливи. И наистина, в същността си те ще бъдат лъжливи: "Както Божият Син, Който се е родил и е станал човек - казва древния църковен писател, - и е доказал Божеството си със сила и знамения, така и сатаната ще се превъплъти в човек, за да може с помощта на лъжливи чудеса да се покаже като бог". Те са лъжливи и по произход, защото идват от бащата на лъжата, по действие на когото и ще бъде пришествието на антихриста (- 9). Затова и древните отци на Църквата учат, че "сатаната ще се възползва от него, като оръдие, действайки сам чрез него". Чудесата ще бъдат лъжливи и по своята същност, защото няма да превъзхождат естествените, макар и съкровени, сили на природата, докато в истинските чудеса, по Божията воля, тварните сили се "побеждават". Но бидейки лъжливи във всяко едно отношение, на вид те ще приличат на истинските. Затова и ап. Павел казва, че те ще носят голяма сила (2Сол. 2:9). Освен това, в тези думи на апостола ясно личи разликата между лъжливите чудеса и ласкателството или коварството, от които антихристът ще се възползва за да съблазни тези, чиято вяра е слаба. Казвайки, че Христовият враг ще

дойде с всяка сила и знамения, апостолът добавя *“и с всяко неправедно прелъстяване ония, които загиват”* (2Сол 2:10). *“Някои от слугите на антихриста, - казва св. Златоуст, - които са били при апостолите, са прелъстили мнозина; и ще дойдат, казва Спасителят, и ще прелъстят мнозина; а други, които ще се явят преди второто Му пришествие, ще бъдат още по-лоши от първите и ще извършат, казва, чудеса и знамения, за да прелъстят, ако е възможно, и избраните. Тук Той има предвид и антихриста и тези, които ще му служат. За него и Павел говори по същия начин”* (2Сол. 2:9).

Посочването в Свещеното писание на вида на чудесата на антихриста (Откр. 13:3,13,15) също дава да се разбере, че споменаването им трябва да се разбира буквално. Свети Андрей Кесарийски твърди, че антихриста ще свали огън от небесата, подобно на дявола, който също е свалил огън от небесата и по Божие допущение е изгорил стадата на Иов. Възможността за извършването и на други лъжливи чудеса се обяснява с примера на Аполоний Таиански и Симон-вълхвата.

Последствие от тази война на антихриста срещу Христовата църква ще бъде това, че той ще успее между мнозина, *които не са приели любовта на истината*, да разпространи новото си учение. Впрочем, Светата църква не само че няма да се поколебае от тези гонения, но ще се прослави още повече, особено в лицето на тези нейни чада, на които предстои да пострадат.

Това учение се базира на ясни свидетелства от Свещеното писание:

а) в Свещеното писание нееднократно се споменава за антихриста, като за цар и завоевател, който ще води външни войни с много царе и ще ги победи. *И десетте му рога* (тоест на четвъртия звяр, който обозначава четвъртото царство) (Дан. 7:23): *ще възстанат десет царе, казва пророк Даниил, и след това ще се издигне друг, отличен от предишните, и ще унижи трима царе, и против Всевишния ще произнася думи и ще угнетява светиите на Всевишния* (7:24,25). На друго място пророкът назовава даже страните, които той ще завладее (11:42, 43). Това пророчество, съгласно обясненията на Светите отци и във връзка с пророческата реч, се отнася до последния необичаен Христов враг. А ако антихристът бъде силен цар и завоевател, то очевидно е, че той трябва да владее някакво външно царство.

б) В Свещеното писание царството на антихриста се описва като общество, противоположно даже по външност на Светия град или на Божията църква, с която първо ще води война. В Апокалипсиса се казва, че когато сатаната бъде разкрит, той ще събере при себе си народите от всички страни и заедно с тях ще обходи стана на светиите и възлюбления град (20:7, 8, 9). За това бл. Августин разсъждава така: *“Това ще бъде последното гонение преди настъпването на страшния съд, което Светата църква ще търпи във всички страни по земята, тоест цялото Христово гражданство, от цялото дяволско сборище”*.

Накрая, Свещеното писание свидетелства ясно, че всички членове на царството на антихриста ще имат печат или особен белег, който и ще ги отличава от истинските християни. Този печат ще бъде един, защото Свещеното писание, говорейки за печата на антихриста, говори винаги само за един, а не за много (Откр. 13:16). При това в царството на антихриста неговия печат ще бъде известен на всички, както личи и от тези думи: *“И той ще направи, щото на всички - малки и големи, богати и сиромаси, свободни и роби - да се даде белег на дясната им*

ръка или на челата им, та никой да не може нито да купува, нито да продава, освен оня, който има тоя белег” (Откр. 13:16,17). Затова и св. Ефрем Сирин мисли, че печата на антихриста ще бъде външния отличителен белег на хората, които принадлежат към обществото му, в което “името на Господа и Спасителя даже няма да се споменава по това време”.

Ако антихристът се старее в много неща да подражава на Иисус Христос и макар, че без съмнение, Христовото царство е царство на духа и антихристът ще се старее предимно да всява неверие в умовете и сърцата на хората, от това все още не може да се заключи, че царството на антихриста ще бъде само “вътрешно и съкровено”. Защото и воюващата Христова Църква, бидейки духовно общество, не е, все пак, изцяло съкровена. В нея има свети таинства, в които невидимата благодат на Светия Дух се разкрива чрез някои видими действия; в нея има видима свещена йерархия, управлявана от своя невидима Глава; в нея има видими канони и обряди; с една дума, Светата църква, бидейки общество, което е чуждо на всякакви земни цели, заедно с това има и такива закони и канони, които я обединяват и по които тя може да бъде отличена от всякакви еретически и противохристиянски общества. И затова, ако неправомислещите твърдят, че “антихристът във всичко иска” да подражава на делата на Божия Син, то оттук не трябва да си правим извод, че царството му ще бъде само вътрешно, но и това, че то трябва да има своите външни закони, по които би могло да бъде различено от всички други религиозни общества.

Впрочем, макар че царството на антихриста ще се разпрости из всички страни, макар че тогава и избраните ще се подложат на опасност от прелъстяване, но въпреки всичко това, Светата Христова църква ще просъществува непоколебимо до самия свършек на света и второто славно пришествие на Христос. Тази истина се базира на ясното учение: а) на Свещеното писание и б) на Свещеното предание на Църквата.

В Свещеното писание е преподадено ясно учението за несъкрусимостта на Светата църква въобще, и особено за това, че тя ще просъществува непоколебимо даже по време на последните тежки гонения на антихриста.

Иисус Христос е дал на Своите апостоли следното обещание за Църквата: “*Ще съградя църквата Си, и портите адови няма да ѝ надделят*” (Мат. 16:18). Под името на Църквата в тези думи трябва да се разбира не само Христовото учение и не само законите, но и обединението на истински вярващите в Иисус Христос, които спазват Неговото учение и закони.

Също толкова утешително обещание Спасителят е дал на апостолите и преди възнесението Си на небето. Изпращайки ги да проповядват евангелието и заедно с това укрепвайки тяхната сила и търпение, за да изтърпят очакващите ги бедствия, Той казва: “*Аз съм с вас през всички дни до свършека на света*” (Мат. 28:20). “Не виждаш ли - казва св. Златоуст, - силата на Иисус Христос? Не виждаш ли при това, с какво снизхождение Той казва това? Ще бъде не само с тях, казва Той, но и с всички нас, които ще вярват след тях. Защото апостолите не са могли да дочакат свършека на света, но Той се обръща към всички верни, като към едно тяло... Аз съм с вас, Аз разрушавам всички препятствия”.

И Аз ще помоля Отца, казва Иисус Христос в лицето на Своите ученици и на всички вярващи, и ще ви даде друг Утешител, да пребъдва с вас вовеки (Иоан.

14:16). “Какво значи - пита св. Златоуст, - да пребъдва с вас веќеи? - Същото, което Иисус Христос казва за Себе си: *Аз съм с вас през всички дни до свършека на света*”. Следователно и това обещание за вечното пребиваване на Духа на истината в Светата църква показва, че Светия Дух ще присъства в нея със Своята благодат винаги и при всякакви обстоятелства, и никога няма да я остави без Своето покровителство.

Свещеното писание, преподавайки ясно учение за несъкрушимостта на Светата църква въобще, свидетелства особено и за това, че ще има Божии избраници, а следователно и Църква, в последните тежки времена. Говорейки за Своето второ пришествие, Иисус Христос свидетелства между другото: *“Ще видят Сина Човечески да иде на небесните облаци със сила и слава голяма; и ще изпрати Ангелите Си с гръмогласна тръба, и ще съберат избраниците Му от четирите вятъра”* (Мат. 24:30, 31). Тези думи ясно показват, че преди второто пришествие ще има избраници, и при това не само на едно място, а във всички страни, от края на земята до края на небето (Марк. 13:27).

На друго място Спасителят предрича и това, откъде и по какъв начин ангелите ще събират избранниците. *Тогавя* (тоест при пришествието на Сина Човечески) *двама ще бъдат на нива: единия взимат, другия оставят; две жени мелещи на мелница: едната взимат, а другата оставят* (Мат. 24:40,41). Ще бъдат двама на един одър: единия взимат, а другия оставят (Лука 17:34). “Взимат и оставят - учи св. Златоуст, - и слуги, и роби, и такива, които ще работят, и тези, които ще почиват, във всички състояния. Макар че Иисус Христос е казал, че богатите трудно ще се спасят, но тук уверява, че не всички от тях ще загинат, както и не всички бедни ще се спасят, но както от едните, така и от другите някои ще се спасят, а някои ще загинат”. От това личи, че Божиите избраници и следователно Христовата църква в последните времена, въпреки гоненията на антихриста, ще се е разпространила навсякъде.

В посланието до солунските християни ап. Павел учи: *“Това ви казваме чрез слово Господне, че ние живите, които останем до пришествието Господне, няма да изпреварим починалите, защото Сам Господ ... ще слезе от небето, и мъртвите в Христа ще възкръснат първом; после ние, останалите живи, заедно с тях ще бъдем грабнати на облаци, за да срещнем Господа във въздуха”* (1Сол. 4:15-17). С тези думи апостолът ясно показва, че преди второто Христово пришествие, по времето на господството на антихриста, ще има християни, които ще бъдат удостоени да бъдат грабнати на облаци, за да срещнат Господа, и че това обещание е дадено от Самия Иисус Христос (ст.15). По този начин, според ясното учение на Свещеното писание, Светата Христова църква ще бъде непобедима до самия свършек на света, въпреки всички враждебни усилия и гонения срещу нея от страна на антихриста.

Накрая, за да докажем това, че християнското богослужение и извършването на таинства няма да спрат и при антихриста, трябва да се спомене, че в Свещеното писание се намира ясно указание за непрекъснатото извършване на таинството Евхаристия до самото второ Христово пришествие. Апостол Павел, описвайки установяването на таинството Евхаристия и споменавайки за двукратната повеля на Господа - това таинство да се извършва в спомен за Него (1Кор. 11:24, 25), добавя: *“Защото, колчем ядете тоя хляб, и пиете тая чаша, ще възвестявате*

смъртта на Господа, докле дойде Той” (ст. 26). “Тук се крие голяма истина в малко думи: *докле* - учи един от пастирите на руската Църква. За да я разберем по-добре, обръщам речта на апостола във въпроса дълго ли християните ще ядат от хляба на таинството и ще пият от чашата на Господа? ...В думите на апостола намирам отговор: *докле дойде*. Тоест таинството на тялото и Христовата кръв ще се извършва несмушавано в истинската Христова църква до самото второ пришествие на Христа или, което е същото, до свършека на света. Понеже това не може да се сбъдне без благодатта на таинодействието и без благодатта на свещениците, а заимстваната благодат на свещениците не може да се осъществи без преподобната благодат на архийерейството, то очевидно е, че таинствената благодат и свещеноначалническият сан, според предсказанието на апостола, ще просъществуват в Църквата во веки веков ...и ще потекат в непресъхваща струя дори до пределите на царството на славата”.

Кога ще дойде и дълго ли ще действа антихристът?

Антихристът още не се е откривал в света за окончателната война с Христовата църква. Това отчасти може да се види от учението на Священото писание и Священото предание за личността и качествата му, и за непрекъснатата жестока война, която той ще поведе срещу Светата църква. Защото ако антихристът вече господства в света, то той би се старал явно да изкорени Христовото учение и би преследвал постоянно вярващите в Иисус Христос; но и самите неправомислещи днес никъде не могат да посочат такова всеобщо и непрекъснато гонение срещу Светата църква, каквото според предсказанията на Священото писание би трябвало да започне в последните времена; следователно, антихристът още не се е появявал за последна война против Светата църква.

Но една истина се разкрива с особена яснота в учението на Священото писание, а именно, че скоро преди свършека на света и преди започване на гонението на антихриста срещу Светата църква, евангелието на царството ще бъде проповядвано сред всички народи: *“И ще бъде проповядвано, казва Спасителят, това Евангелие на царството по цяла вселена, за свидетелство на всички народи (Мат. 24:14). И у всички народи първом трябва да се проповядва Евангелието (Марк. 13:10)”*. Казвайки, че първом евангелието трябва да бъде проповядвано сред всички народи, непосредствено след това Иисус Христос добавя: *“И тогава ще дойде свършекът”*. Думата *свършек* тук е употребена без никакво ограничение или условие, и затова в този случай трябва да разбираме посочване на последните времена на целия свят въобще, а не на някакъв народ.

След предсказанието за това, че първом трябва да се проповядва евангелието у всички народи, Спасителят, според предсказанието на св. Марк (13:10), веднага след това говори за големи гонения срещу християните, за установяването на мерзостта на запустението на светото място, за лъжепророци, които проповядват новия Христос, и накрая предрича такава скръб, каквата никога не е имало и няма да има и след която ще настъпи второто славно пришествие на Иисус Христос (11:26). Всичко това ясно показва, че пришествието на антихриста, според предсказанието на Спасителя, трябва да бъде предшествано от проповед на спасението между всички народи и племена, *за свидетелство на всички* без изключение *народи* .

Иисус Христос, описвайки различни бедствия, които очакват християните в последните тежки времена, когато ще господства антихриста, говори за тези времена: *“Да (не) ви застигне оня ден внезапно (тоест предсказаното време на скръбта): защото той ще настъпи като примка върху всички живеещи по цялото земно лице”* (Лука 21:35). И затова, подготвяйки християните да бъдат винаги готови за посрещането на тези непредвидими бедствия, веднага след казаните по-горе думи Спасителят добавя: *“И тъй, бъдете будни във всяко време и се молете, за да можете избягна всичко онова”*, тоест последните бедствия и изкушения от антихриста, *което има да стане* и после *да се изправите пред Сина Човечески* (Лука 21, сравни Мат. 24:39,36,37).

Апостол Павел в своето първо послание до солунските християни пише: *“А за времената и годините, братя, няма нужда да ви се пише”* (5:1), и след това ясно учи, че бедствията, които ще започнат през последните времена, ще настъпят внезапно: *“Защото, кога рекат: мир и безопасност, тогава внезапно ще ги постигне гибел, както родилни болки постигат трудната жена, и няма да избягнат”* (- 3). Поради невъзможността да се предвиди приближаването както на тези последни скърби, така и на съдния ден, апостолът съветва християните да надянат бронята на вярата и любовта, и шлема на надеждата (ст. 5-8), несъмнено, за да бъдат винаги готови да се предпазят от коварството на антихриста, който, според учението на същия апостол, явявайки се скоро преди свършека на света, ще бъде оръдие на дявола в гоненията срещу Светата Христова Църква (2Сол. 2:2-12).

Освен това, в Свещеното писание се намират не само указания за неизвестността на последните времена, но и категорични забрани да се издирва и определя настъпването на тези времена, следователно и на пришествието на антихриста, който ще дойде в тези времена. *Не се пада вам да знаете времената или годините, които Отец е положил в Своя власт* (Деян. 1:7), е казал Иисус Христос на Своите ученици, когато те Го попитали за настъпването на последното, а и от устата на самата Истина чуваме, че не се пада нам да знаем това.

Светите отци и църковните учители, разсъждавайки за последните времена въобще и за пришествието на антихриста в частност, не само че не са предричали тези времена, но и направо са учили за тяхната неизвестност. Макар че някои от тях са изказвали мнение за скорошното му пришествие, но такива предположения съдържат не дръзко любопитство, а смирено покоряване пред заповедта на Господ: *“И тъй, бъдете будни във всяко време и се молете, за да можете избягна всичко онова* (предречените бедствия) *което има да стане”* (Лука 21:36); затова и Светите отци са изразявали мненията си само във вид на предположения, и при това с добри намерения - да подтикнат християните да поправят живота си. *“Страхувам се - казва Григорий Богослов, - не е ли вече настоящето дим на очаквания огън, няма ли скоро да дойде антихристът и да се възползва от нашите падения и слабости, за да утвърди властта си”*. *“Плашат ме - казва св. Кирил Йерусалимски, - народните размирици; плашат ме църковните разколи; плаши ме взаимната ненавист на братята. О, ако можеше, макар и да е казано, но да даде Бог това да не се случи с нас! Поне ще бъдем внимателни.”* Освен това, Светите отци на Църквата, подготвяйки се сами за посрещането на последните, неизвестни никому, времена и подтиквайки и другите към същото, понякога направо са изказвали мислите си за неизвестността на времето на пришествието на

антихриста. Свети Иринеи, описвайки картината на възцаряването му, казва: “Той ще дойде внезапно (de improviso), присвоявайки си насила царството”. Свети Кирил Иерусалимски, пристъпвайки към изброяването на признаците, по които би могло да се гадае за приближаването на времето на антихриста, прави предварително следното предупреждение: “Но никой да не любопитства за времето... Не се осмелявай да казваш категорично: “Това ще се случи едикога си”, а също така не се поддавай на безгрижен сън”. В заключение на разсъжденията си за антихриста той казва: “Църквата... разказва за антихриста преди неговото пришествие. По твое време ли ще бъде то, - не знаем; или след тебе, - също не знаем”. Свети Иоан Дамаскин учи, че антихриста “внезапно ще се въздигне, ще се съпротиви и ще се възцари”.

Но като забранява да се определя занапред с точност времето на пришествието на антихриста, Светата църква заедно с това ясно учи, че а) той ще дойде за много кратко време, и при това б) преди самия свършек на света и второто пришествие на Иисус Христос.

В Свещеното писание времето на неговото господство, в някои изречения, направо се ограничава с три години и половина, а в други се посочва като още по-кратко.

а) Антихристът ще царува само три години и половина. Заимстваме това не от апокрифните книги, а от пророк Даниил. Защото казано е: “*И те ще бъдат предадени в ръката му до време и времена и полувреме*” (7:25). *Време* - една година, през която той ще се яви и укрепи, *времена* - двете останали години на беззаконие, включени в трите, и *полувреме* - шест месеца. И на друго място Даниил казва съвсем същото (12:7). В този смисъл някои са разбирали и “*хиляда двеста и деветдесет дена*” (12:11). И св. Иоан Богослов предсказва същото, което и пророк Даниил, за продължителността на гоненията на антихриста срещу Светата църква (Откр. 12:14). На други места в своето откровение тайновидецът неведнъж казва, че антихриста ще господства само четиридесет и два месеца (11:2; 13:5), които са и трите години и половина. За проповедта на двамата свидетели по времето на антихриста казва, че тя ще продължи хиляда двеста и шестдесет дни (11:3), а това число дни всъщност излиза също три лунни години и шест месеца. За жената, облечена в слънце (тоест за Светата църква), св. Иоан казва, че тя се е криела от преследванията на звяра в пустинята, *дето тя имаше приготвено място от Бога, за да я хранят там хиляда двеста и шейсет дена* (12:6); на друго място Иоан заменя изброяването на дните с години, казвайки, че *дето се храни през време, времена и половин време* (12:14).

На други места от Свещеното писание макар и да не се говори направо и определено за продължителността на господството на антихриста, но ясно се предполага, че то ще е краткотрайно. *Дяволът е слязъл*, се казва в Откровението за последните времена, *при вас с голям гняв, като знае, че му остава малко време* (12:12). *След което той трябва да бъде* (дявола) *пуснат за малко време* (20:3). Спасителят, говорейки за жестокостта на последните бедствия, заедно с това предрича, че те ще бъдат краткотрайни: “*И ако не се скратяха ония дни, не би се спасила никоя плът; но заради избраните ще се скратят ония дни*” (Мат. 24:22; Марк 13:20). Като се позовава на това учение бл. Августин казва, че ако жестокото

гонение от страна на антихриста не бъде краткотрайно, то тогава биха загинали мнозина от избраните.

Това краткотрайно господство на антихриста ще бъде прекратено от второто славно пришествие на Иисус Христос. Пророк Даниил на два пъти споменава за нечестивото владичество на царя, изобразяван от малкия рог на неназования четвърти звяр, и всеки път приписва прекратяването на нечестивото му царство на започването на последния всеобщ съд: *“Видях най-сетне, че бидоха поставени престоли, и седна Старият по дни; съдиш седнаха, и книги се разтвориха”* (7:8-10). В Апокалипсиса спирането на гоненията и съблазните на звяра също се обяснява с всеобщия съд (20:8-15).

А ясно и определено учение за това предлага и Самият Иисус Христос. Описвайки последните бедствия и казвайки, че те ще бъдат краткотрайни (Мат. 22:24), Спасителят добавя: *“И веднага подир скръбта на ония дни, слънцето ще потъмнее... тогава ще се яви на небето знаменieto на Сина Човечески; и ще видят Сина Човечески да иде на небесните облаци със сила и слава голяма”* (Мат. 24:29,30).

Деца, учи ап. Йоан, и както сте слушали, че иде антихрист, и сега са се появили вече много антихристи: от това и познаваме, че е последно време (1Йоан. 2:18). На това място апостолът посочва появата на антихриста, като известен на всички признак за приближаващия свършек на света.

Апостол Павел ясно и определено свидетелства, че антихриста ще дойде преди самия свършек на света и ще бъде убит с дъха на устата на Господ Иисус Христос. Научавайки, че сред солунските християни стават много безредия вследствие на очакването на скорошния свършек на света, апостолът ги умолява: *“Да се не поколебаете тъй скоро в мислите си, нито да дохождате в ужас било чрез дух, било чрез слово, или чрез послание, като че ли от нас (от апостолите) изпратено, какво уж настъпва вече Христовият ден”* (2Сол. 2:2). А за да докаже това, че свършекът на света няма да настъпи скоро, той им напомня, че антихриста още не е дошъл (ст. 3): *“Защото Христовият ден няма да настъпи, докато не дойде преди това отстъплението и се не открие човекът на греха, синът на погибелта”*. Това ясно показва, че апостолът предполага, че времето на пришествието на антихриста ще бъде около свършека на света. Това учение апостола изразява още по-ясно в същото послание, когато казва, че този беззаконник *Господ Иисус ще убие с дъха на устата Си, и чрез блясъка на Своето пришествие ще изстреби* (2Сол. 2:8; сравни Исаия 11:4, Откр. 19:15).

В писанията на Светите отци и учители на Църквата се съдържа също толкова ясно и единогласно учение за това, че последният необичаен Божи враг ще се открие малко преди свършека на света и ще погине при второто славно пришествие на Иисус Христос. *“Когато антихристът разори всичко в света - казва св. Иринеи Лионски, - царувайки три години и шест месеца, тогава ще дойде Господ от небесата на облаци, в славата на Отца и ще хвърли антихриста и тези, които ще му се покорят, в огнено езеро”*. *“Всъщност, възвестени са две пришествия (на Иисус Христос) - казва св. мъченик Иустин, - едно, в което Той е проповядван като страстотърпец и безславник и разпънат на кръста; а второто, при което ще дойде със слава от небесата, когато и човекът на греха, който хули дръзко Всевишния, също толкова дръзко ще възстане и срещу нас, християните”*.

Обмисляйки цялото учение на Светата църква за антихриста, ние виждаме във всички негови части неразривно единство и взаимно съгласие. Когато Светата църква излага учението за личността на антихриста и нравствените му качества, за неговата сила и гордост, безчестие и неверие, то с това вече показва, че той, като нечестив мъчител, не само тайно, но и явно ще се старае да изкорени вярата и Христовото учение, - а и че трябва да се появи за определено кратко време като смъртен човек. По същия начин, когато Светата църква предлага ясно учение за неговото външно властване, за неговото кратко господство преди свършека на света и за неговата гибел при второто славно Христово пришествие, то с това вече предполага, че под името на антихриста трябва да се разбира не някакво отвлечено понятие за антихристиянските настроения сред хората, а едно определено лице, един смъртен човек. А учението за несъкрушимостта на Светата църква по време на скръбните времена на господството на антихриста, и за неизвестността колко ще продължат тези времена, от една страна, разобличава хулещите Светата църква, също както, от друга страна, може да послужи като много добро предупреждение за православно християнство срещу погубващите и суеверни мъдрувания за времето на пришествието на антихриста. С една дума, всеки син на Православната църква, вниквайки в учението на Божието слово за антихриста, ще стигне до този благочестив извод, че напразно се вълнуват и безпокоят другите неправомислещите, защото благият Бог никога няма да остави Светата църква без Свой надзор, и че по-добро и по-безопасно от всякакви мъдрувания за антихриста е следното правило на един от Светите отци на Църквата: “Никой да не любопитства за времето... Не се осмелявай да казваш категорично: “Това ще се случи едикога си”, и не се поддавай на безгрижен сън...” Затова внимавай за себе си, човече, и пази душата си. Църквата ти е свидетел пред живия Бог. Тя е, която предрича за антихриста и неговото пришествие... За теб е добре да знаеш това и да се пазиш от лъжите на псевдомъдреци.

Преводът е направен според изданието:

ОБ АНТИХРИСТЕ

ИЗДАТЕЛСТВО “ЗНАМЕНИЕ”

САНКТ-ПЕТЕРБУРГ, 1998,

което е направено по издание от 1895 г.